

T.C.
E G E Ü N İ V E R S İ T E S İ
S o s y a l B i l i m l e r E n s t i t ü s ü

**HABER ÇERÇEVELEME KURAMI BAĞLAMINDA
ÇEVİRİMİÇİ GAZETELERDE DEZAVANTAJLI GRUP OLARAK
ENGELLİ ÇOCUK TEMSİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

ŞEBNEM YAVUZ

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

İZMİR

2024

T.C.
E G E Ü N İ V E R S İ T E S İ
S o s y a l B i l i m l e r E n s t i t ü s ü

HABER ÇERÇEVELEME KURAMI BAĞLAMINDA
ÇEVİRİMİÇİ GAZETELERDE DEZAVANTAJLI GRUP OLARAK
ENGELLİ ÇOCUK TEMSİLİ

Yüksek Lisans Tezi

Şebnem YAVUZ

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Ayşe ÇATALCALI CEYLAN

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Genel Gazetecilik Tezli Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğm “**Haber Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Çevrimiçi Gazetelerde Dezavantajlı Grup Olarak Engelli Çocuk Temsili**” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Şebnem YAVUZ

ÖNSÖZ

Toplumda ve bireysel düzeyde büyük bir önemi olan engelli çocukların, diğer çocuklar gibi eşsiz potansiyelleri bulunmaktadır. Engelli çocukların, farklı ihtiyaçları ve yetenekleri olsa da, her çocuğun kendi benzersiz katkıları ve güçlü yönleri vardır. Onların topluma entegrasyonu ve katılımı, toplumsal bir değer olan eşitlik ve adaletin sağlanması için önem taşımaktadır. Öyle ki engelli çocukların varlığı, başkalarına karşı empati geliştirilmesine ve dayanışmanın güçlenmesine katkıda bulunabilmektedir. Bu sebeple engelli çocukların ihtiyaçlarını anlamak ve onlara destek olmak, toplumda daha fazla empati ve yardımlaşma kültürünün oluşmasına yardımcı olabilmesi açısından da son derece önemli olmaktadır. Ayrıca her çocuğun eşit haklara sahip olduğu ve toplumun her kesiminin kucaklanması gerektiği bilinciyle, engelli çocukların yaşamlarını kolaylaştırmak ve onlara destek olmak gerekmektedir. Medya ise bu noktada toplumda önemli bir etkiye sahip olup, haberler aracılığıyla toplumsal algıları şekillendirebilmektedir. Bu bağlamda, engelli çocukların medyada nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin nasıl bir etki yarattığı önemli bir araştırma konusudur.

Bu tez, engelli çocukların medyadaki temsilleri konusunda daha derin bir anlayış geliştirmeyi ve medyanın toplumsal algılar üzerindeki etkilerini anlamayı hedeflemektedir. Araştırmanın sonuçları, medya temsilcileri, gazeteciler, iletişim uzmanları ve toplumun genelinde farkındalık yaratmak için önemli katkılar sağlanması açısından da son derece önem taşımaktadır. Ayrıca bu tez çalışmasını hazırlarken, engelli çocukların çevrimiçi gazetelerdeki temsili konusunda derinlemesine bir inceleme yapma fırsatı buldum. Bu konuda yapılan araştırmaları ve literatürü inceleyerek, engelli çocukların medyadaki temsilleri konusunda daha derin bir anlayış geliştirmeyi amaçladım. Bu çalışma, engelli çocukların medyadaki temsilleri konusundaki bilgi ve farkındalığımı artırmama yardımcı oldu.

Umarım bu tez çalışması, engelli çocukların medyadaki temsilleri konusunda farkındalık yaratmaya ve bu temsillerin daha adil ve eşitlikçi bir şekilde yapılandırılmasına katkıda bulunmaya yardımcı olur. Bu çalışmanın, engelli çocukların medyadaki temsilleri konusundaki tartışmalara ve araştırmalara katkı sağlamasını umuyorum.

13/02/2024

Şebnem YAVUZ

İZMİR

ÖZET

Bu çalışma, “**Haber Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Çevrimiçi Gazetelerde Dezavantajlı Grup Olarak Engelli Çocuk Temsili**” başlığı altında, engelli çocuklara yönelik medyanın engellilik kavramına yönelik nasıl bir temsil sağladığını araştırmaktadır. Engellilik kavramına yönelik birçok tanımlama mevcuttur. Uluslararası ve ulusal bağlamda çeşitli örgüt ve kuruluşların, engellilik yaklaşımları ortak çerçevelerde birleşse de toplumsal açıdan engelliliğe bakış farklı olabilmektedir. Engelli olma durumu, toplumların, toplumsal değişim sürecine bağlı olarak değişebilmektedir. Dezavantajlı grup olarak tanımlanan engelli bireyler, geniş bir skalada ele alınmaktadır. Engelli çocukların, sosyal yaşam içerisinde karşılaştıkları zorluklar onların, toplumdaki diğer bireyler tarafından ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Çalışmada, Goffman’ın haber çerçeveleme kuramı bağlamında Türkiye’de ulusal yayın yapan çevrimiçi gazetelerde dezavantajlı grup olarak engelli çocukların temsili üzerine odaklanılmaktadır. Araştırmada, çevrimiçi gazetelerde engelli çocukların nasıl temsil edildiği, söz konusu temsillerin nasıl çerçevelendiği ve nasıl algılandığı, araştırmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazetelerde, engelli çocukların kalıpyargılar ile tanımlanması, onlara ilişkin bir temsil sorununun olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışmada, çevrimiçi gazetelerde haber temaları üzerinden engelli çocuk temsillerinin incelenmesi ve bu anlamda nasıl bir engellilik söylemi inşa edildiğinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Araştırmada, içerik analizi yöntemi kullanılmakta ve MAXQDA 2020 programı ile veriler değerlendirmeye alınmaktadır. Bu doğrultuda, araştırma örneklemini; genel yayın politikası farklı, ulusal yayın yapan, 6 farklı çevrimiçi gazetenin (*Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak*), 1 Ocak ile 31 Aralık 2022 tarihleri arasındaki, belirlenen haber temaları üzerinden (Spor, Sağlık, Eğitim, Politika/Siyaset, Polis-Adliye, Ekonomi, Kültür-Sanat, Çevre, Bilim ve Teknoloji) oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin sonucunda ise incelenen çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinde, engelli çocukların daha çok mağduriyetleri üzerinden olumsuzlukların konusu olarak temsil edildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli Çocuk, Çevrimiçi Gazete, Haber Çerçeveleme, Yeni Medya

ABSTRACT

This study, under the title of "**Representation of Disabled Children as Disadvantageous Group in Online Newspapers within the Context of News Framing Theory**", investigates how the media for disabled children provides a representation of the concept of disability. There are many definitions for the concept of disability. Although the approaches to disability of various organisations and institutions in the international and national context are united in common frameworks, the social view of disability may be different. The status of disability may change depending on the social change process of societies. Individuals with disabilities, defined as a disadvantaged group, are addressed in a wide range of scales. The difficulties faced by children with disabilities in social life cause them to be exposed to discriminatory attitudes and behaviours by other individuals in the society.

The study focuses on the representation of children with disabilities as a disadvantaged group in national online newspapers in Turkey in the context of Goffman's news framing theory. The main axis of the research is how disabled children are represented in online newspapers, how these representations are framed and how they are perceived. The fact that children with disabilities are defined with stereotypes in online newspapers, which find a place in new media, reveals that there is a representation problem regarding them. In this context, the study aims to analyse the representations of disabled children in online newspapers through news themes and to reveal what kind of disability discourse is constructed in this sense.

In the research, the content analysis method is used and the data are evaluated with the MAXQDA 2020 Programme. In this direction, the research sample was formed from 6 different online newspapers (*Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit* and *Yeni Şafak*) with different general editorial policies and national publications, between 1 January and 31 December 2022, based on the determined news themes (Sports, Health, Education, Politics/Politics, Police-Courthouse, Economy, Culture-Art, Environment, Science and Technology). As a result of the data obtained, it is seen that in the news about children with disabilities in the online newspapers examined, children with disabilities are mostly represented as the subject of negativity through their victimisation.

Keywords: Disabled Child, Online Newspaper, News Framing, New Media

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
ENGELLİLİĞİ ANLAMAK	3
1.1. Engelliliğe Kavramsal Bakış	3
1.2. Uluslararası Örgüt ve Kuruluşların Engellilik Yaklaşımları	4
1.2.1. Dünya Sağlık Örgütü (<i>World Health Organization</i> - WHO) Engellilik Yaklaşımı. 4	
1.2.2. Birleşmiş Milletler (<i>United Nations</i> - UN) Engellilik Yaklaşımı	5
1.2.3. Uluslararası Çalışma Örgütü (<i>International Labour Organization</i> - ILO)	
Engellilik Yaklaşımı	6
1.3. Engelli Bireylere Yönelik Uluslararası ve Ulusal İlke ve Standartlar	6
1.3.1. Engelli Bireylere Yönelik Uluslararası İlke ve Standartlar	6
1.3.2	Engelli Bireylere Yönelik Ulusal İlke ve Standartlar
.....	9
1.4. Engellilik, Ayrımcılık ve Hukuki Eşitlik: Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar	12
1.5. Engelliliğe İlişkin Modeller	14
1.5.1. Ahlaki Model	14
1.5.2. Tıbbi Model	15
1.5.3. Sosyal Model	15
1.5.4. Hak Temelli Yaklaşım Modeli	17

1.6. Engelli Çocukların Ayrımcılıkla Mücadelesinde Farkındalık ve Medya.....	18
1.6.1. Dezavantajlı Grup Olarak; Engelli Çocuklar	18
1.6.2. Engelli Çocuk Farkındalığının Önemi	19
1.6.3.Engelli Çocuklara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesinde Medyanın Rolü.....	20
İKİNCİ BÖLÜM	22
MEDYA ÇEŞİTLİLİĞİ VE HABER İÇERİĞİ	22
GÜNDEM KURMA, ÖNCELEME, HABER ÇERÇEVELEME VE TEMSİL	
PERSPEKTİFLERİ ARACILIĞIYLA ENGELLİLİĞİ ANLAMAK	22
2.1. Medya Çeşitliliği ve Dönüşümü	22
2.1.1. Geleneksel Medya	23
2.1.2. Yeni Medya	24
2.1.3. Sosyal Medya	25
2.1.4. Çevrimiçi Gazetecilik	27
2.1.4.1. Çevrimiçi Gazeteciliğin Dijital Dönüşümü: Zaman ve İçerik Perspektifleri.....	27
2.1.4.2. Çevrimiçi Gazetelerin Beraberinde Getirdiği Olanaklar ve Riskler.....	28
2.1.4.3. Çevrimiçi Gazetelerin Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşturma Potansiyeli ...	30
2.2. Haber Değeri Kriterleri Bağlamında Medya İçeriği.....	31
2.3. Üç Etki Araştırması: Gündem Kurma, Önceleme ve Haber Çerçeveleme	
Yaklaşımları.....	34
2.3.1. Gündem Kurma (<i>Agenda Setting</i>) Yaklaşımı.....	34
2.3.2. Önceleme (<i>Priming</i>) Yaklaşımı.....	36
2.3.3. Haber Çerçeveleme (<i>News Framing</i>) Yaklaşımı.....	36
2.4. Medya İçeriklerinin Çerçevenmesi	40
2.4.1. Haber Üretim ve Çerçeve İnşası (<i>Frame Building</i>).....	41
2.4.2. Haberin İşlenmesi ve Çerçeve Kurma (<i>Frame Setting</i>).....	42
2.4.3. Birey Düzeyindeki Çerçeveleme Etkileri.....	42
2.4.4. İzleyici Olarak Haberciler	43
2.5. Temsil ve Yeni Medya İlişkisi.....	43

2.5.1. Temsil Kavramı	43
2.5.2. Medyada Ayrımcılık	44
2.5.3. Yeni Medyada Engelli Çocuk Temsili	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	49
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	49
3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	49
3.2. Araştırmanın Amacı.....	50
3.3. Araştırmanın Problemi	51
3.4. Araştırmanın Yöntemi	52
3.4.1. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	54
3.4.2. Araştırmanın Evreni	54
3.4.3. Araştırmanın Örneklemi	55
3.5. Veri Toplama Aracı.....	56
3.6. Verilerin Toplanması.....	56
3.7. Bulgular ve Tartışma: Çevrimiçi Gazetelerde Engelli Çocukların Temsili	57
3.7.1. Haber Değeri Kriterleri Bağlamında Çevrimiçi Gazetelerin Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	57
3.7.1.1. “Frekans (Ritim)” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi.....	66
3.7.1.2. “Yoğunluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	68
3.7.1.3. “Netlik/Açıklık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi.....	71
3.7.1.4. “Anlamlılık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	74
3.7.1.5. “Uyumluluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	76
3.7.1.6. “Beklenmedik” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi.....	77
3.7.1.7. “Devamlılık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi.....	77
3.7.1.8. “Kompozisyon” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi.....	78

3.7.1.9. “Elit Uluslarla İlişkili Olmak” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	78
3.7.1.10. “Elit İnsanlarla/Kesimlerle İlişkili Olmak” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	78
3.7.1.11. “Kişiselleştirme” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	79
3.7.1.12. “Olumsuzluk (Negatiflik)” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi	80
3.7.2. Çevrimiçi Gazetelerin Tek-Vaka Analizi	81
3.7.2.1. Birgün Gazetesinin Tek-Vaka Analizi.....	81
3.7.2.2. Sözcü Gazetesinin Tek-Vaka Analizi	84
3.7.2.3. Hürriyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi.....	86
3.7.2.4. Milliyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi	90
3.7.2.5. Yeni Akit Gazetesinin Tek-Vaka Analizi	93
3.7.2.6. Yeni Şafak Gazetesinin Tek-Vaka Analizi.....	96
3.7.3. Çevrimiçi Gazetelerin İki-Vaka Analizi.....	98
3.7.3.1. Birgün ve Yeni Şafak Gazetelerinin İki-Vaka Analizi.....	98
3.7.3.2. Sözcü ve Yeni Akit Gazetelerinin İki-Vaka Analizi.....	100
3.7.3.3. Hürriyet ve Milliyet Gazetelerinin İki-Vaka Analizi	102
3.7.4. Çevrimiçi Gazetelerin Kod Matrisi	105
3.7.4.1. Birgün Gazetesinin Kod Matrisi.....	105
3.7.4.2. Sözcü Gazetesinin Kod Matrisi.....	106
3.7.4.3. Hürriyet Gazetesinin Kod Matrisi	106
3.7.4.4. Milliyet Gazetesinin Kod Matrisi.....	107
3.7.4.5. Yeni Akit Gazetesinin Kod Matrisi.....	108
3.7.4.6. Yeni Şafak Gazetesinin Kod Matrisi.....	108
3.7.5. Çevrimiçi Gazetelerin Kelime Bulutları	109
3.7.5.1. Birgün Gazetesinin Kelime Bulutu.....	109
3.7.5.2. Sözcü Gazetesinin Kelime Bulutu	110
3.7.5.3. Hürriyet Gazetesinin Kelime Bulutu.....	111
3.7.5.4. Milliyet Gazetesinin Kelime Bulutu	111
3.7.5.5. Yeni Akit Gazetesinin Kelime Bulutu	112
3.7.5.6. Yeni Şafak Gazetesinin Kelime Bulutu.....	113

3.7.6. Çevrimiçi Gazetelerdeki Engelli Çocuk Haberlerinde Kullanılan Çerçevesler	113
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	116
KAYNAKLAR DİZİNİ	129
EKLER	136
EK A: AVRUPA BİRLİĞİ TEMEL HAKLAR BELGESİ (BÖLÜM 2 VE 3).....	136
EK B: INCHEON STRATEJİSİ	141
EK C: AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ – AYRIMCILIK YASAĞI.....	144
TEŞEKKÜR	145
ÖZGEÇMİŞ	146

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çevrimiçi Gazetelerin Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Tablo 2: Birgün Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 3: Sözcü Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 4: Hürriyet Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 5: Milliyet Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 6: Yeni Akit Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 7: Yeni Şafak Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 8: Engelli Çocuk Haberlerinde Kullanılan Çerçeveseler

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Çerçeveleme Araştırmaları Süreç Modeli

Şekil 2: Çevrimiçi Gazetelerin Analizi

Şekil 3: Haber Değeri Kriterleri “Belge” Temelli Frekans Grafiği

Şekil 4: Haber Değeri Kriterleri “Kodlu Bölümler” Temelli Frekans Grafiği

Şekil 5: “Frekans (Ritim)” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 6: “Yoğunluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 7: “Netlik/Açıklık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 8: “Anlamlılık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 9: “Uyumluluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 10: “Beklenmedik” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 11: “Elit İnsanlarla/Kesimlerle İlişkili Olmak” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 12: “Olumsuzluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 13: Birgün Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 14: Sözcü Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 15: Hürriyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 16: Milliyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 17: Yeni Akit Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 18: Yeni Şafak Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 19: Birgün ve Yeni Şafak Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 20: Sözcü ve Yeni Akit Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 21: Hürriyet ve Milliyet Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 22: Birgün Gazetesinin Kelime Bulutu

Şekil 23: Sözcü Gazetesinin Kelime Bulutu

Şekil 24: Hürriyet Gazetesinin Kelime Bulutu

Şekil 25: Milliyet Gazetesinin Kelime Bulutu

Şekil 26: Yeni Akit Gazetesinin Kelime Bulutu

Şekil 27: Yeni Şafak Gazetesinin Kelime Bulutu

KISALTMALAR

CRDP: Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (*United Nations Convention On The Rights Of Persons With Disabilities*)

EHS: Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

HIV/AIDS: İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (*Human Immunodeficiency Virus*)

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü (*International Labour Organization*)

LGBTQI+: Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transgender, İnterseksüel Vd.

MAXQDA: Nitel ve Nicel Veri Analizi İçin Kullanılan Çok Yönlü Analiz Aracı

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

UN: Birleşmiş Milletler (*United Nations*)

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (*United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization*)

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (*United Nations Development Programme*)

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (*United Nations Children's Fund*)

WHO: Dünya Sağlık Örgütü (*World Health Organization*)

GİRİŞ

Çalışmada engelli çocukların, yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazetelerde nasıl temsil edildiği, onların toplumda nasıl algılandığı ve bu temsillerin nasıl ele alındığı, haber çerçeveleme, gündem belirleme ve temsil konuları perspektifi ile incelenmektedir. Araştırmanın problemi, engellilik durumuna ilişkin farkındalık yaratmak amacıyla “dezavantajlı grup olarak engelli çocukların” medyada nasıl temsil edildiği üzerinedir.

Türkiye’de sosyal bilimler alanında engelli çocuklarla yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Ancak bu alanın giderek önemi anlaşılmaktadır. Bu anlamda, iletişim bilimleri ve engelli çocuk çalışmalarının multidisipliner bir yaklaşımla yürütülmesi önem taşımaktadır.

Engellilik, bireydeki fiziksel, zihinsel ve ruhsal gibi çeşitli nedenlerle toplumdaki diğer bireylere göre eşit bir katılımın sağlanamaması durumudur. Bu durum, ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kalınmasına yol açmaktadır. Engelliliği anlamaya yönelik geliştirilen modeller, çalışmada ele alınmaktadır.

Engelli bireyler, ahlaki modelde toplumda bir günahın parçası olarak görülüp dışlanmaktadır. Tıbbi modelde ise engelli bireyler hasta sahibi öznelere kabul edilmekte ve tedavilerinin mümkün olduğu varsayılmaktadır. Sosyal modelde ise engelli bireyler zavallı bireyler olmaktan çıkıp, onların toplumsal sorunlarına çözüm üretmek gerektiği savunulmaktadır. Hak temelli yaklaşım modelinde ise engelli bireyler temel insan haklarına sahip bireyler olarak tanınmakta ve toplumda var olabilmeleri için çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmektedir. Çalışmada, modellerin vurguladıkları temel hususlar yönergeye temel oluşturacak şekilde değerlendirilmektedir.

Çalışmada, engelli bireylerin toplumsal hayatta var olabilmeleri ve haklarının güvence altına alınabilmesi için uluslararası ve ulusal örgütlerin ilke, standart ve hükümler çerçevesinde yaptıkları anlaşmalar ele alınmaktadır. Bu anlaşmalar, engelli bireylerin haklarından tam ve eşit olarak yararlanabilmelerinin önünü açmayı hedeflemektedir. Ayrıca, engelli bireylere ilişkin mücadele bağlamında, engelli çocukların da bu düzenlemelerden faydalanabilmesi, kapsayıcı iyileştirmelerin ve stratejilerin geliştirilmesi gerektiği, pek çok kurum ve kuruluş tarafından vurgulanmaktadır.

Çalışmada, günlük yaşamımızın önemli bir parçası olan medyanın da bu konuda pek çok görevi olduğu belirtilmektedir. Medyanın, enformasyonun kitlelere ulaşmasında önemli bir rolü

olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, engelli çocukların toplum içindeki dezavantajlı durumları, yeni medyada daha çok görünür olabilmektedir. Çalışmanın odak noktası, medyanın kendi ürettiği içeriklerle engelli çocuklara yönelik ayrımcı söylemleri ortaya çıkarması ve bu söylemlerin belirginleşmesinin, onların eksik veya yanlış temsil edilmesine yol açıp açmadığı, dolayısıyla medyanın engelli çocuk ayrımcılığını dolaylı olarak yeniden üretip üretmediği ve toplumsal algıyı nasıl şekillendirdiği sorusudur.

Medyada engelli çocukların daha çok kalıpyargılarla (*stereotipler*) tanımlandığı düşünülmektedir. Bu durum, medyada engelli çocuklara ilişkin bir temsil sorununun varlığı ortaya koyacaktır. Çalışmada, engelli çocukların medyada kendisine çok az yer bulabildiği kabulü üzerinden ve yer bulduklarında ise daha çok “mağdur” ya da “kurban” şeklindeki temsil biçimleri ve buna ilişkin söylemler, engelli çocukları olumsuz anlamda etkilediği, toplumsal hayata katılımlarının önünde bir sorun teşkil ettiği ve bu sebeple engelli çocuk hakları ihlalleri de giderek pekiştirdiği vurgulanmaktadır.

Farklı yayın politikaları bağlamında örneklem dahilindeki Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak isimli çevrimiçi gazetelerdeki haberlerde yer alan engelli çocukların temsil şekline odaklanılması, araştırmanın kapsamını oluştururken, yalnızca Türkiye’deki çevrimiçi gazetelerin ele alınması ve belirli bir yaş grubundaki (3-18 yaş) engelli çocuklar, çalışma için bir sınırlama getirmektedir. Buna ilişkin olarak yalnızca Türkçe olarak yayınlanmış engelli çocuklara ilişkin haberler ve köşe yazıları değerlendirilmekte, video-haberlerin ise videoya ilişkin olarak yazılı metinlerle ele alındığı, bu bağlamda videoların analiz dışı bırakıldığı durumlar söz konusudur. Çalışmada zaman sınırlılığı olarak, 2022 yılına ait 1 yıl boyunca yayınlanmış olan haberler dikkate alınmaktadır. Araştırmanın sonuçları da bu sınırlılıklar farkında olunarak yorumlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENGELLİLİĞİ ANLAMAK

Geçmişten bugüne, toplumun her kesiminde engellilik, farklı şekillerde algılanmış ve dolayısıyla farklı şekillerde ele alınmış ve tanımlanmıştır. Engellilik kavramı, toplumsal dönemlere göre çeşitli faktörler çerçevesinde yeniden ele alınmakta ve birtakım modellere kaynak oluşturmaktadır. Bu anlamda engelliliği anlamaya yönelik farklı yaklaşımlar ve tanımlamalar mevcuttur.

1.1. Engelliliğe Kavramsal Bakış

Türkçe literatürde tek bir engellilik tanımı olmamakla beraber daha önce engelli bireyler için kullanılan “özürlü” kavramı yerine, günümüzde daha çok “engelli” kavramı kullanılmaktadır. Aynı zamanda bazı akademik çalışmalarda engelli bireylere yönelik “sakatlık” kavramının da kullanıldığı görülmektedir. Diğer yandan engelli çocuklar için ise daha çok “özel gereksinimli bireyler/çocuklar” ifadeleri kullanılabilmektedir (Güloğlu, 2022, s.301). Söz konusu engelli bireyler için kullanılan “özürlü” ve “sakat” gibi tanımlamaların zamanla yerini “engelli” tanımlamasına bırakması, engellilik olgusuna karşı bakış açısını da değiştirmektedir.

Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre engelli; “Engeli olan, mânialı” ve “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri çeken kimse”; engellilik ise “Engelli olma durumu” olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr). Bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere, TDK, “engellilik” kelimesini, bir kimsenin bedensel, zihinsel veya duyuşsal bakımdan kısmen veya tamamen işlevini kaybetmesi durumu ve bunun sonucunda ise bireyin günlük yaşam aktivitelerini sürdürmede zorluk yaşaması olarak açıklamaktadır.

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin (EHS) giriş bölümünde ise engelliliğin, toplumdaki diğer bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlardan ve çevresel faktörlerden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla çevre faktörü, engellilik düzeyinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu anlamda engellilik, kişiye özel bir tanım olmaktan ziyade, karşılıklı bir etkileşim çerçevesinde tanımlanan bir kavramdır (Dünya Sağlık

Örgütü, 2011, s.4). Öyle ki engelli birey kavramı şu şekilde açıklanmaktadır (Zihinsel Engelliler Federasyonu, s.5): “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğere bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireydir.”

Engellilik tanımlamalarından da anlaşılacağı üzere, birtakım ayrımcı tutumlar ve çevresel faktörler sebebiyle diğere bireylere göre eşit ve tam bir şekilde topluma katılamayan engelli bireyler, günlük hayatta pek çok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum onların toplumsal hayatında bir engel teşkil etmektedir.

Engellilik kavramı aynı zamanda farklı şekillerde sınıflandırılarak tanımlanmaktadır. Araştırmacı Öztürk (2011, s.18-20), çalışmasında, engelliliği sınıflandırarak aktarmaktadır. Ona göre engellilik, toplumlara görece bağılı olarak; görme, işitme, konuşma, zeka, ortopedik ve hastalık engelliliği olarak sınıflandırılmaktadır. Engellilik sınıflandırması “tür” olarak da ele alınabilmektedir. Buna göre engellilik türlerinden ilki, bireydeki kas ve iskelet sistemindeki yetersizliği ifade eden “ortopedik/fiziksel” engelliliktir. İkinci ve üçüncüsü ise, bireyde tam veya kısmi bir şekilde görme kaybı ya da bozukluğu olan “görme” ve tam veya kısmi bir şekilde işitme kaybı olan “işitme” engelliliğidir. Dördüncüsü, herhangi bir nedene bağılı olarak konuşamayan ve konuşmanın akıcılığında bir bozukluk olan “dil ve konuşma” engelliliğidir. Beşincisi de çeşitli derecede zihinsel yetersizliği bulunan bireyler için ifade edilen “zihinsel” engelliliktir. Söz konusu engellilik, bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yetilerinde çeşitli nedenlere bağılı olarak, günlük gereksinimlerini karşılama ve toplumsal yaşama tam bir uyum sağlayabilme noktasında, birtakım güçlüklerle karşılaşan bireyleri ifade etmektedir. Bu aşamada engellilik kavramını, uluslararası örgüt ve kuruluşların yaklaşımları üzerinden incelemekte fayda vardır.

1.2. Uluslararası Örgüt ve Kuruluşların Engellilik Yaklaşımları

Uluslararası örgütler ve kuruluşlar, engellilik konusunda çeşitli yaklaşımlar benimsemektedir. Bu yaklaşımlar, genellikle engelli bireylerin insan haklarına saygı gösterilmesi, eşitlik ve fırsatlar sağlanması, toplumsal katılımın teşvik edilmesi ve engelliliğin insanın doğal bir durumu olarak kabul edilmesi üzerine odaklanmaktadır.

1.2.1. Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization - WHO) Engellilik Yaklaşımı

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), engelliliği şu şekilde tanımlamaktadır: “Engellilik bir kişinin bedensel, zihinsel veya duyuşal işlevlerindeki bozukluklar nedeniyle toplumsal

ilişkilerde veya iş yaşamında kısıtlamalarla karşılaşmasıdır". WHO'nun bu tanımı, engelliliğin sadece bireysel bir özellik olmadığını, aynı zamanda toplumsal ve çevresel faktörlerle de ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Bu tanım, engelliliğin insan hakları açısından ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre engellilik; noksanlık (*impairment*), özürlülük (*disability*) ve maluliyet (*handicap*) şeklinde, sağlık yönüne ağırlık veren tanımlamalar üzerinden sınıflandırılmaktadır. Burada noksanlık, psikolojik ve fiziksel olarak bir eksikliği ve dengesizliği ifade etmekte, özürlülük ise bir sakatlık sonucu bireyin sağlık alanında yetersizlikleri bulunması ve bu sebeple de bazı yeteneklerinin kısıtlanmasını, maluliyet de noksanlık ve sakatlık sonucunda bireyin faaliyetlerini kısıtlayan dezavantajlı bir durumu ifade etmektedir (Koca, 2010, s.4). Dünya Sağlık Örgütü'nün, 1980 yılında yaptığı sınıflandırmaya göre engellilik, normal aktivitelerde kısıtlılığı olan dezavantajlı bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda engellilik, noksanlık ve özürlülük kavramları üzerinden psikolojik ve fiziksel yapı fonksiyonlarındaki dengesizlik şeklinde açıklanmaktadır. Söz konusu engellilik, bir işi yapabilme yeteneğinin kısıtlanması veya kaybedilmesi durumunu ifade etmektedir (Deniz, 2020, s.20-21). Bu sebeple engelli bireyler, toplumun diğer kesimine göre daha dezavantajlı bir konumda yer almaktadır.

1.2.2. Birleşmiş Milletler (United Nations - UN) Engellilik Yaklaşımı

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (EHS), engelli bireylerin diğer bireyler gibi hiçbir şekilde ayrımcılığa maruz kalmamasını ve onların temel insan hak ve özgürlüklerinden yararlanabilmesini destekleyerek, sözleşmeye taraf olan devletlerin de bu bağlamda sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Deniz, 2020, s.22). Söz konusu Birleşmiş Milletlerin engelliliğe ilişkin tanımlamaları, son derece kapsamlı olmakta ve bu anlamda engelli bireylerin temel haklarını güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Öyle ki sözleşmeye göre engelli birey kavramı da şu şekilde açıklanmaktadır (EHS):

“Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.” (Madde 1)

Önceleri sağlık ve sosyal yardım konusu olarak görülen engellilik, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ile söz konusu engelliliğin, insan çeşitliliğinin bir parçası olduğu ve herkesle aynı haklara sahip olması gerektiği anlayışı yaygınlık kazanmış bulunmaktadır. Bu

sebeple sözleşme, engelli bireylerin bütün haklarından yararlanabilmesi amacıyla devlet tarafından onların haklarının korunmasını teşvik etmektedir.

1.2.3. Uluslararası Çalışma Örgütü (*International Labour Organization* - ILO) Engellilik Yaklaşımı

Türkiye'nin onayladığı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerinden; 159 No'lu Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Sakatlar) Sözleşmesi, 1983 yılında kabul edilerek resmi gazetede yayımlanmış bulunmaktadır. Sözleşmenin amacı kapsamında ise engelli birey şu şekilde tanımlanmaktadır: “Bu sözleşmenin amaçları açısından “sakat” terimi, uygun bir iş temini muhafazası ve işinde ilerlemesi hususundaki beklentileri, kabul edilmiş fiziksel veya zihinsel bir özür sonucu önemli ölçüde azalmış olan bir bireyi ifade eder.” (Madde 1). Öyle ki 159 No'lu Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Sakatlar) Sözleşmesi, engelli bireylerin uygun bir iş edinebilmesi ve işinde ilerleyebilmesi için onların topluma entegrasyonunu sağlama amacını taşımaktadır. Aynı zamanda sözleşme, her kategorideki engelli bireyler için geçerli olmaktadır (ilo.org). Söz konusu ILO, engelliliği, bireyin bedensel ve zihinsel durumundan kaynaklanan uzun süreli fiziksel veya zihinsel kısıtlılıklar sebebiyle iş bulma, işte kalma ve işte yükselme gibi konularda karşılaştığı zorluklar olarak ifade etmektedir. Bu sebeple ILO'nun engellilik tanımlaması, engelliliği iş dünyası ve istihdam bağlamında ele almaktadır.

1.3. Engelli Bireylere Yönelik Uluslararası ve Ulusal İlke ve Standartlar

Engelli bireylere yönelik uluslararası ve ulusal ilke ve standartlar, engelli bireylerin haklarını korumak, yaşamlarını kolaylaştırmak ve topluma katılımlarını sağlamak amacıyla belirlenmiş olan kurallar, prensipler ve standartlardır. Bu ilke ve standartlar, engelli bireylerin eğitim, istihdam, sağlık hizmetleri, ulaşım, barınma, sosyal haklar gibi çeşitli alanlarda eşit ve adil bir şekilde hizmet alabilmelerini sağlamak için oluşturulmuş bulunmaktadır.

Uluslararası alanda engelli bireylere yönelik ilke ve standartlar, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD) gibi belgelerde yer almaktadır. Ulusal düzeyde ise, her ülkenin kendi yasaları ve politikaları çerçevesinde engelli bireylere yönelik ilke ve standartların belirlendiği temel prensipleri içermektedir.

1.3.1. Engelli Bireylere Yönelik Uluslararası İlke ve Standartlar

Engelli bireylere ilişkin düzenlemelerin başında öncelikli olarak, 1948 yılında kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” gelmektedir. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler (BM) başta olmak üzere Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi pek çok uluslararası kuruluşun,

engelli bireylerin sosyal yaşam, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, erişebilirlik, bakım, rehabilitasyon ve mali kolaylıklar alanlarında birtakım hükümler çerçevesinde düzenlemeleri mevcuttur.

1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması ile engelli bireylere yönelik ayrımcılıkla mücadele, ilgili maddelerde vurgulanmaktadır. Bu maddelere dayanarak, Avrupa Konseyi, 1999 yılında, engelli birey ayrımcılığına yönelik tedbirler alınması amacıyla, bir eylem planı önermiştir. Engelli bireyler için engelsiz Avrupa yaratmaya odaklanan bu tebliğler, engelli bireylerin kendine tanınan haklarından yeterince yararlanamadığını belirtmektedir. Avrupa Birliği Komisyonu, “Engelliler için Fırsat Eşitliği” başlıklı bir tebliğ ile komisyon üye ülkelerinden bu konudaki faaliyetlerin gerçekleştirilmesini istemiştir. 2000 yılında ise Avrupa İstihdam Stratejisi çerçevesinde, engellilerin istihdam edilebilirliğinin altı çizilmiştir. Bu anlamda 2000 ile 2006 yılları süresi boyunca, engelli bireylerin istihdam edilebilirliği ve fırsat eşitliği yaratılmasına yönelik gerekli adımların atılması ve bu girişimlerin desteklenmesi beklenmiştir. Öyle ki Avrupa Birliği, çok önceden beri bu konunun önemini farkında olarak, engelli bireylerin, ulaşım kaynaklarını kullanabilmeleri amacıyla, “Erişebilir Ulaşım Hakkında Topluluk Eylem Planı”nı kabul etmiştir. Bu şekilde engelli bireylerin ulaşılabilirliğini artırma yolunda önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda teknolojideki ilerlemeler sayesinde, engelli bireylerin bilgiye erişim konusunda çeşitli engellerle karşılaşmaması için pek çok çalışma başlatılmıştır. Buna ilişkin komisyon olarak, “Social and Labour Market Dimension of the Information Society People First-Next Step” (Bilgi Toplununun Sosyal ve İşgücü Piyasası Boyutu: Önce İnsan – Sonraki Adımlar) adlı tebliğ ile engelli bireylerin teknolojik süreçlere katılabilmesinin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Bunun için Avrupa Komisyonu’nun başlattığı “e-Avrupa: Herkes için Bilgi” girişimi, bilgi toplumunda engelli bireylerin, bilgiye erişimini artırmaya yönelik çalışmalar içermektedir (aile.gov.tr)(1).

Avrupa Birliği Temel Haklar Belgesi’nde yer alan; cinsiyet, ırk, renk, etnik ve toplumsal köken, dil, din, inanç ve engellilik, yaş, cinsiyet gibi hususlara dayalı ayrımcılığın yapılmamasının vurgulanması ise yine engelli bireylere yönelik bir düzenlemeyi içermektedir (bkz. Ek A).

1948 yılında yayınlanan, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde dile getirilen engellilik, Birleşmiş Milletler sisteminde engelli bireylerin haklarının artırılması adına, daha çok önem verilen bir konu haline gelmiş ve bu bağlamda 1952 yılında, Birleşmiş Milletler

tarafından; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi uluslararası organizasyonların katılımı ile bir toplantı gerçekleştirilerek, engelli bireylerle ilgili gerekli çalışma ve projelerin yürütülmesinin son derece önemli olduğunun altı çizilmiştir. Aynı zamanda 1975 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Konseyi tarafından yayınlanan, “Engelli Hakları Bildirgesi” ile engelli hakları, dil, din, ırk ve cinsiyet gibi ayrımlar yapılmaksızın güvence altına alınmıştır. 1992 yılında, Birleşmiş Milletler tarafından, her yıl, 3 Aralık gününün “Engelliler Günü” olarak kutlanması kararlaştırılmıştır. Bu sebeple “Birleşmiş Milletler Engelliler Programı”, engelli bireylerin haklarını korumaya yönelik çalışmalar yürütmekte, bunlara ilişkin uluslararası ve bölgesel yasal düzenlemeler, belgeler ve standartlar hazırlamaktadır. Ayrıca engelli bireylerin toplumsal hayata tam ve eşit bir de katılımlarının sağlanabilmesi adına, birçok ülkeye sunulan, “1993-2002 Asya-Pasifik Engelliler Onyılı” süreci, engellilere ilişkin sorunlarının çözülmesinde gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasında iş birliğinin güçlendirilmesi için çaba sarfetmektedir (aile.gov.tr)(2).

Avrupa Konseyi’nin ise engelli bireylerin korunmasına yönelik birçok düzenlemesi mevcuttur. Bu belgeler, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı’dır. Söz konusu insan haklarının korunmasına oldukça önem veren Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile engelli bireylerin bu düzenlemelerden yararlanabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca ekonomik ve sosyal hakları güvence altına alan Avrupa Sosyal Şartı, sağlığın korunması hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sosyal ve tıbbi yardım hakkı ve sosyal refah hizmetlerinden yararlanma haklarını kapsamına alan haklardır. Öyle ki engelli bireylerin mesleki eğitime ve topluma katılımları anlamında ilgili hükümlere de yer vermektedir. Diğer yandan, 2003 yılının, “Avrupa Engelliler Yılı” olarak saptanması konusunda, Avrupa Konseyi’nin hedef ve amaçları bulunmaktadır. Bu hedef ve amaçlar ise şu şekildedir (aile.gov.tr)(3):

- “(a) Engellilerin hakları ile ilgili bilinç düzeyini arttırmak, bunların ayrımcılığa karşı korunmalarını ve engellilerin haklarını tam ve eşit şartlarda kullanmalarını sağlamak;*
- (b) Avrupa’da yaşayan engellilere fırsat eşitliği sağlamak için gerekli önlemlerin ele alınıp tartışılmalarını teşvik etmek; (c) Yerel, ulusal ve Avrupa ölçeğinde gerçekleştirilmiş olumlu uygulamaların, etkin stratejilerin ve edinilmiş deneyimlerin paylaşılmasını teşvik etmek;*

(d) İlgili tüm taraflar arasında, yani hükümetler, sosyal taraflar, sivil toplum örgütleri, sosyal hizmet kuruluşları, özel sektör, engelliler ve bunların aileleri arasında işbirliğini güçlendirmek; (e) Engellilik ile ilgili iletişimi geliştirmek ve engelli kişiler hakkında olumlu bir imaj oluşturulmasını teşvik; (f) Engellilerin farklı özellikleri ile değişik tipteki engellilikler hakkındaki bilinç düzeyini yükseltmek; (g) Engellilerin karşı karşıya kaldıkları çok yönlü ayrımcılık hakkında bilinçlendirmeyi sağlamak; (h) Engelli çocuk ve gençlerin eşit öğrenim haklarının benimsenmesine özel önem vermek, böylece bunların tam katılmalarını teşvik etmek ve desteklemek; özel gereksinimleri olan öğrencilerin genel veya özel kurumlara ve Avrupa değişim programlarına katılmalarını geliştirmek üzere çocuk ve gençlerin eğitimi ile ilgilenen meslek kişi ve grupları arasında Avrupa çapında işbirliğini oluşturmaktır.”

2013-2022 Engelliler Onyılına girerken, geride kalan sorunlara odaklanan, Asya-Pasifik Bölgesinde Engelli Bireyler için “Hakların Hayata Geçirilmesine” Yönelik Incheon Stratejisi kapsamında ise engellilik boyutu içeren kalkınma hedefleri sunulmakta ve bu anlamda Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin uygulama süreçlerinin hızlandırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca engelli bireyler ve özellikle engelli çocuklar için destek ve eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Söz konusu Incheon Stratejisi, Asya-Pasifik bölgesindeki engelli bireylerin ve engelli çocukların haklarının hayata geçirilebilmesi ve korunabilmesi için politika düzenlemelerinin gerekliliğini ilgili maddelerde vurgulamaktadır (bkz. Ek B).

1.3.2. Engelli Bireylere Yönelik Ulusal İlke ve Standartlar

Ulusal ilke ve standartlar bağlamında, Türk mevzuatında engelli bireylere yönelik, pek çok düzenlemelerin ve çalışmaların olduğu görülmektedir. Öyle ki Türkiye’de 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 2005 yılında resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, engelli bireylerin temel hak ve özgürlüklerinden yararlanabilmesi ve onların toplumsal hayata diğer bireylerle eşit ve tam katılımlarının sağlanması için gerekli önlemlerin alınması amacını taşımaktadır.

Engelliler Hakkında Kanuna göre fiziksel, ruhsal ve zihinsel yetersizlikleri nedeniyle diğer bireylerden farklı olarak, topluma eşit bir katılımın olmaması durumu ve bu katılımı kısıtlayan tutumlardan etkilenenler “engelli bireyler” olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda engelli bireylerin her türlü haklarından yararlanmasını sınırlandıran farklı muameleler, engelliliğe yönelik doğrudan ayrımcılığı ifade ederken, engelli bireylerin temel haklarından

yararlanabilmesi durumunu, dezavantajlı bir konuma getiren ayrımcılık ise onlara yönelik dolaylı ayrımcılığı ifade etmektedir. Bu sebeple engelli bireylere ilişkin her türlü ayırım ve dışlamalar, engelliliğe dayalı ayrımcılığı oluşturmaktadır (Madde 3).

5825 sayılı Kanunla onaylanan ve 2008 yılında resmi gazetede yayımlanan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHS) ise Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen bir sözleşme olarak, sözleşmeye taraf olan devletler tarafından, engelli bireylere ilişkin hükümler üzerinde anlaşmaya varmış bulunan bir sözleşme olmaktadır.

Engelli bireylerin, temel hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit bir de yararlanabilmesi amacını taşıyan bu sözleşmenin dayandığı genel ilkeler ise şu şekildedir (EHS): “(a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak de, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi; (b) Ayrımcılık yapılmaması; (c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması; (d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi; (e) Fırsat eşitliği; (f) Erişilebilirlik; (g) Kadın-erkek eşitliği; (h) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.” (Madde 3).

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’de aynı zamanda engelli bireylere yönelik ayrımcılığın yapılmaması, her türlü ayrımcılık karşısında onların eşit ve etkin bir de korunmasını ve bu ayrımcılığın ortadan kaldırılması için tüm adımların atılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Madde 5).

Engelli bireylere yönelik ayrımcılığa, toplumsal cinsiyet ve engelli kadın ilişkisi bağlamında bakıldığında, erkek egemen sistem içerisinde birçok konuda kadınlardan çeşitli roller beklenmesi ve bu anlamda engelli kadınların bu rolleri yerine getiremeyeceği düşüncesi sebebiyle ayrımcılığa daha çok maruz kalması, engelli kadınların toplumda ötekileştirilmesine neden olmaktadır. Bu de engelli kadınlar, toplumda ikincil bir konumda yer almakta, onlara yönelik ayrımcı tutum ve davranışlar daha çok belirginleşmektedir (Bal, 2022, s.124-125). Bu anlamda engelli bireylere yönelik ulusal ilke ve standartlar temelinde, Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin 6.maddesi, “engelli kadınlara” ilişkin şu şekilde bir kapsamayı içermektedir (EHS):

“1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır. 2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme

‘de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.’

Engelli çocuklara yönelik ise, toplumda yine dışlayıcı bir tavır sergilenebilmektedir. Bu anlamda engelli ve özel gelişim gösteren çocuklara karşı ayrımcı tutum ve davranışların birtakım kültürel ve toplumsal bakış açıları nedeniyle daha çok belirginleşmesi, engelli çocukların toplum içinde görünür olmalarının önünde bir engel teşkil etmektedir.

Engelli çocukların engelliliği ile tanımlanmaması ve diğer her çocuk gibi temel haklarından yararlanabilmesi için kapsayıcı ilkelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak engelli çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanamaması ve onlara ilişkin olumsuz veya bilgisizce tutumlar, fırsat eşitliğinin sağlanmasının önünde bir engel oluşturmaktadır. Engelli çocuklara ilişkin olumsuz sosyal algılar, ayrımcı tutum ve davranışlar ise onlara “dışarıdan kişiler” gözüyle bakılmasına neden olmaktadır (UNICEF, 2013, s.11-12). Söz konusu engelli çocuklara yönelik her türlü önyargı, ayrımcı tutum ve davranışların varlığı ise engelli çocuk ayrımcılığının temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin 7.maddesi ise “engelli çocuklara” ilişkin şu şekilde bir kapsamayı içermektedir (EHS):

“1. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir de tüm insan temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır. 2. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun en çıkarımın gözetilmesine öncelik verir. 3. Taraf Devletler engelli çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit koşullar altında görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için engeline ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlar.”

Engelli bireylere ve çocuklara ilişkin “özürlü” ve “sakat” kavramlarıyla bir tanımlamaya gidilmesi ve birtakım farklılıkların çeşitli anlamlarda kategorize edilmesi de onlara ilişkin ayrımcılığı daha çok pekiştirebilmektedir. Bu sebeple engelli birey ve çocukların, kalıplara bağlı olarak tanımlanması, engelli ayrımcılığın oluşmasında ve yaygınlaşmasında daha çok etkili olmaktadır.

6462 sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2013 yılında resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, bu kanun ile engelli bireylere ve engelli çocuklara ilişkin kullanılan “özürlü” ve “sakatlık” gibi kelimeler yerine “engellilik” kelimesinin kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (Azarkan

ve Benzer, 2018, s.24). Böylece Türkiye’de engelli bireylere ve engelli çocuklara bakış açısı da değişerek onlara ilişkin tanımlamalar yeniden düzenlenmiştir.

1.4. Engellilik, Ayrımcılık ve Hukuki Eşitlik: Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar

Geçmişten bugüne engelli bireylere bakış açısının, acıma ve merhamet etme duyguları eşliğinde algılandığı varsayılmaktadır. Söz konusu engelli bireylere ilişkin “zayıf” veya “başkasının yardımına muhtaç” şeklindeki algı biçimleri, önyargıların oluşmasına ve ötekileştirmeye neden olmaktadır. Öyle ki önyargılarla beslenen bu süreç, engelli bireylere yönelik bir ayrımcılık doğurmaktadır. Bu ayrımcı tutum ve davranışlar neticesinde ise engelli bireylerin eğitim, seyahat, istihdam, sosyal güvence ve toplum yaşamına intibak gibi temel haklarından yararlanabilmesi imkansız bir hale gelmektedir (Akbulut, 2018, s.151-152). Engelli bireylerin genel anlamda iş bulabilmesi durumunun kısıtlı olması ve istihdam anlamında engelli bireylere tanınan hakların yetersizliği, onlara yönelik ayrımcılığın bir göstergesidir. Bu açıdan engelli bireylerin iş bulabilmesinin önündeki engeller ve bu anlamda sosyal hizmetlerin kısıtlı olması, onların yaşam koşullarını etkilemekte ve engelli bireyleri dezavantajlı bir duruma getirmektedir. Söz konusu işsizlik nedeniyle engelli bireylerin toplumun diğer kesimine göre daha düşük bir gelirin olması, yine onlara yönelik sosyal bir dışlamanın yaygınlaşması anlamına gelmektedir. Eğitim alanındaki sorunlara bakıldığında ise engelli bireylerin diğer bireylerle aynı eğitime tam olarak sahip olmaması ve eğitim kurumların bu anlamda onlara yönelik bir de tasarlanmaması, engelli bireylerin toplumsal hayata aktif katılmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Aynı zamanda sosyal anlamda birtakım aktivitelere veya seyahatlere katılmada, bazı zorluklarla karşılaşan engelli bireylere yönelik desteğin yetersiz olması, engelli ayrımcılığını daha çok pekiştirmektedir.

Engelli bireyler, sağlık hizmetlerine erişimde büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Söz konusu sağlık problemlerine ve ihtiyaçlarına ilişkin çözüm yollarının geliştirilmesi anlamında bazı finansal güçlüklerin olması, engelli bireylerin yaşam kalitesini etkileyerek, onların hayatında olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Ayrıca engelli bireyler, teknolojiye erişim açısından da gelişmiş teknolojilerden tam olarak yararlanamamakta, bu sebeple onların yeni hizmetlerden haberdar olabilmesi ve bu uygulamaları hayata geçirebilmesi engellenmektedir.

Engelli bireylere yönelik ayrımcılığın beslendiği noktalara bakıldığında ilk olarak, “sosyal temas yoksunluğu” karşımıza çıkmaktadır. Burada engelli olan bireyler ve engelli

olmayan bireyler arasında bir iletişimsizlik söz konusu olmakta ve böylece gruplar arasında bir yabancılaşma yaşanmaktadır. Engelli ayrımcılığını oluşturan mali ve idari kaygılar ise devlet veya özel sektör kurum ve kuruluşlarının, birtakım mali kaygılar nedeniyle, engelli bireylerin, erişim ve eğitim gibi temel haklarından tam anlamıyla yararlanamaması durumunu ifade etmektedir. Engelli bireylerle ilgili STK'ların kamuyla, yasama ve yürütme organlarıyla ilişkilerindeki eksiklik ve yanlışlıklar da yine aynı de engelli haklarının yaşama geçirilmesi konusundaki yetersizliklerin olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Burada hak temelli bir mücadeleden ziyade, yardım temelli bir mücadelenin olması, bu yetersizliğin daha çok belirginleşmesine ve bu anlamda engelli bireylere ilişkin düzenlenen yardım kampanyaları gibi destekler de onların daha çok “zavallı” ve “yardıma muhtaç insanlar” olarak algılanmalarına neden olmaktadır (Akbulut, 2018, s.159-160). Bu doğrultuda engelli bireylere ilişkin ayrımcı tutum ve davranışların önlenmesi adına, eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı kapsamında bazı düzenlemeler ve uygulamalar bulunmaktadır.

Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, genellikle aynı şeyi ifade etmek üzere kullanılmakta ancak tanımlamaları birbirinden farklılaşmaktadır. Ayrımcılık yapılmadığı sürece eşitliğin mevcut olduğu görüşü “şekli eşitlik” olarak ifade edilmektedir. Söz konusu şekli eşitlik, herkesin eşit olduğunu ve bu eşitliğin ayrımcılık yapılmadığı sürece korunduğu bir eşitliktir. Günümüzde eşitlik anlayışı ise bireylerin kanun önündeki eşitliğini ve bu anlamda devletin bireylere eşit bir davranmasını ifade etmektedir. Bu açıdan şekli eşitlik anlayışı, kişi ve kişi grupları arasındaki eşitsizliklerin, ortadan kaldırılmasını öngörmemesi nedeniyle gerçek bir eşitliğin sağlanması noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu anlayışa engelli bireyler üzerinden bakıldığında, bazı durumların şekli eşitlik için yeterli olduğu ancak bazı durumlarda erişim imkanı bulamayan ve bu anlamda birtakım sorunlarla karşılaşan engelli bireyler için bir fırsat eşitliğinin sağlanamaması sebebiyle yetersiz olduğu görülmektedir (Gül ve Karan, 2011, s.5-6). Gül ve Karan, ayrımcılık yasağının bir kişiye veya kişi grubuna yapılan muamelede ilgisiz ve etkisiz niteliklerin belirleyici bir unsur olarak kullanılmamasını ve bu anlamda kişiyi ve kişi gruplarını korumayı amaçlamak olarak vurgulamaktadır (2011, s.11). Öyle ki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde cinsiyet, ırk, renk, dil, din, toplumsal köken, siyasal ve diğer kanaatler gibi durumlara dayalı hiçbir ayrımcılığın yapılmamasının gerekliliği belirtilmektedir. Bu doğrultuda ayrımcılık, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi tarafından ilgili sözleşmelerde açıklanarak yasaklanmıştır. Duruma ilişkin uluslararası sözleşmeler ve insan hakları sözleşmesi

içerisinde ayrımcılığı yasaklayan düzenlemeler ve hükümler bulunmaktadır (bkz. Ek C). Bu açıdan ayrımcılık yasağı; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyaset, ulusal ya da toplumsal köken, engellilik, mülkiyet, doğum ve benzeri statüler veya temeller bakımından hiçbir ayırım gözetilmeksizin bir eşitliğin sağlanması noktasında günümüzde en önemli araçlardan birisidir.

1.5. Engelliliğe İlişkin Modeller

Tarih boyunca engellilik kavramına ilişkin farklı yaklaşımlar benimsenmiş ve bu yaklaşımlar çerçevesinde ise engelliliğe ilişkin farklı modeller geliştirilmiş bulunmaktadır. Engelliliği anlamaya yönelik oluşturulan bu modeller; ahlaki model, tıbbi model, sosyal model ve hak temelli yaklaşım modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Engelliliğe ilişkin çalışmalar, ilk zamanlarda daha çok tıbbi alana yoğunlaşırken, ilerleyen yıllarda klasik bilim anlayışının yerini pozitivism anlayışına bırakmasıyla ve toplumsal farkındalığın gelişmesiyle beraber, daha çok sosyal alanda görülmüştür. Bu anlamda engelli bireylere yönelik sözleşmeler ve yasal haklar çerçevesinde bazı düzenlemeler yapılmış, onların toplumsal hayatta yalnız olmadıklarının altı çizilmiştir. Ayrıca engelli bireylere yönelik sözleşmeler ışığında geliştirilen düzenlemelerin, toplum tarafından destek gördüğü sürece anlamlılık kazanacağını önemi de vurgulanmıştır.

Bu şekilde engelliliğe ilişkin modellerin zamanla değişmesi ve gelişmesi ile onların “acı” ve “yardıma muhtaç” kişiler olmadığının farkına varılmıştır (Deniz, 2022, s.10). Öyle ki tarihsel süreçte görmezden gelinen ve yok sayılan engelli bireylere bakış açısı zamanla değişmiştir.

1.5.1. Ahlaki Model

İlkel toplumların ve Orta Çağ teokratik feodal toplumların bakış açısını yansıtan ahlaki modele göre engellilik, Tanrıların bireye bir cezası olmaktadır. Bu da toplumda insanlar tarafından bir uğursuzluk olarak benimsenmektedir. Öyle ki ahlaki model, engelliliğin, insanların işledikleri günahlar nedeniyle kaynaklandığını ileri sürmektedir (Zihinsel Engelliler Federasyonu, s.7). Bu şekilde Orta Çağ toplumlarında engelli bireyler, dinsel-dogmatik anlamlandırmalar ile “günahın parçası” olarak kabul edilmektedir. Onlara duyulan korku temelinde ise engelli bireyler, toplum dışına itilmekte ve ötekileştirilmektedir (Nazlı, 2012, s.20). Engelliliğin dini ilkelerden yararlanılarak ifade edildiği ahlaki modelin, geniş bir dönemde etkili olduğu görülmektedir. Bu etkinin sonucunda ise, engelli bireyler ve aileleri, engellilik durumları nedeniyle toplumdan dışlanmış ve utanç kaynağı oldukları varsayılmıştır.

1.5.2. Tıbbi Model

Genellikle sağlık ve hastalık konularında kullanılan bir kavram olan tıbbi model, insan vücudunu biyolojik ve fizyolojik bir varlık olarak ele almaktadır. Öyle ki tıbbi model, hastalıkların biyolojik ve fizyolojik sebeplerden kaynaklandığını öne sürerek, tıbbi müdahalelerle tedavi edilebileceğini açıklamaktadır. Ancak tıbbi model, çevresel, psikolojik ve sosyal faktörleri göz ardı etmesi sebebiyle sınırlı bir perspektif sunmaktadır.

Bilimsel bakış açılarının ortaya çıkmasıyla birlikte, engelliliğe bakış açısında ilkel yaklaşımların yerini daha insancıl ve insan odaklı yaklaşımlar almıştır. Dolayısıyla engellilik, artık Tanrı'nın insanlığa atfettiğı bir şey değıl, dünyevi nedenlerle ortaya çıkan bir olgudur. Engelliliğın toplumsal olaylar, hastalıklar ve doğıal afetler gibi durumların bir sonucu olduğunu ileri süren tıbbi modele göre engelli bireyler, hasta bireyler olarak kabul edilmekte ve bu yüzden de tıbbi bir konunun ilgi odağı haline gelmektedir. Bu durum engelli bireylerin rehabilitasyonu çalışmalarının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Ancak 20.yüzyılda hakim olan tıbbi model, son birkaç yıl içerisinde sorgulanarak, söz konusu modelin bazı eksikliklerinin olduğı farkına varılmıştır (Zihinsel Engelliler Federasyonu, s.8).

Tıbbi model, bireyin bedensel/fiziksel veya zihinsel eksikliklerine vurgu yaparken, engelli bireylerin toplumsal gruplardan farklılığını da dile getirmektedir. Bu modele göre engelli bireyler, hastalık sahibi olan ancak tedavi edilebilir bireyler olmaktadır (Deniz, 2022, s.14). Öyle ki ahlaki modelin yerini alan tıbbi model, tıp bilimi alanındaki ilerlemelerin neticesinde ortaya çıkan bir model olmakla beraber fiziksel rahatsızlıkların tedavisinin mümkün olabildiğı durumlarda, bu sorunu düzeltmek için çabalamaktadır. Böylece engelli bireyler, tedavi edilmesi gereken bireyler olarak, patolojik bir durummuş gibi görülmekte ve tıbbi alanın konusuna dahil edilmektedir.

1.5.3. Sosyal Model

19.yüzyılın sonlarına doğıru, doğıal bilimlerine olan bakış açısının değışmesiyle birlikte insan ve sosyal bilimler alanında çevre faktörünün önemi ön plana çıkmıştır. Öyle ki 1920 yıllarında Chicago Üniversitesi'nden bir grup bilim insanı, çevresel faktörler üzerinde çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar neticesinde, insan ekolojisi kavramı ön plana çıkmıştır. Ayrıca 19.yüzyılın sonlarında doğan pozitivizm anlayışı ile insan bilimlerine yeni bakış açıları geliştirilmiştir. 1960 yıllarında, Erving Goffman'ın (1963) öncülüğünde yapılan *damga* çalışmalarıyla, "normal ve sapma" kavramına ilişkin tanımlamaların toplumsal bir

çevreyle de ilgili olduğu vurgulanmıştır. Böylece birçok farklı disipline yeni modeller geliştirilerek, insan ve çevre arasındaki ilişkinin farkındalığı ön plana çıkmıştır (Meşe, 2014, s.82). Dolayısıyla engelli bireylere ilişkin çalışmalar, önceleri daha çok tıbbi ve rehabilitasyon alanında iken, 20.yüzyıl'dan itibaren sosyal politikaların ve modellerin gelişimiyle beraber, tedavi ve rehabilitasyon alanlarının dışında, sosyal ve çevresel düzenlemelere dayanan çalışma haline gelmiştir. Bu anlamda engelli bireylere yönelik sosyal bir model oluşturulmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Gelişen sosyal model anlayışı ile engelli bireylere ilişkin yaklaşımlar değişmekte ve onlara yönelik yeni yöntemler geliştirilmektedir. Engelli bireylerin, acınası ve zavallı bireyler olduğu düşüncesi yerine, kaderin kurbanı olmaktan çok onların eğitim, politik ve sosyal alanda kendilerine yer bulabilmeleri düşüncesi daha çok hakim olmaktadır. Öyle ki sosyal model anlayışı, geçmişte engelli bireylerin önündeki engel tiplerini ortadan kaldırmayı ve buna ilişkin yöntemler geliştirmeyi amaçlayan bir modeldir. Engelli bireylere bu anlayış çerçevesinde bakılması gerektiği daha önem kazanmaktadır. Söz konusu engelliliğin, toplumsal bir olgu olarak ele alınması ve engelliliğin önündeki toplumsal engellerin üzerine çözüm yolları üretilmesi, sosyal model anlayışının temelini oluşturmaktadır. Temel insan hakları ve eşitlikçi bir anlayış çerçevesinde, engelli bireylerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve sosyal, ekonomik ve siyasal gibi birçok hizmetlerden yararlanabilmesi adına, sosyal modelin gerekliliği oldukça önem taşımaktadır. Böylece engelli bireylere ilişkin sosyal politika ve stratejilerin geliştirilmesi de kaçınılmaz olmaktadır (Sönmez, 2018, s.345-347).

Tıbbi modelin tersine, engelliliğin toplumsal bir sebep olarak görüldüğü sosyal modelde, bedensel/fiziksel bir gerçeklik olan bozukluk ile toplumsal temelde oluşturulan engellilik birbirinden farklı olmaktadır. Bu yönüyle de bozukluk (*impairment*) ile engellilik (*disability*) kavramları farklı tanımlanmaktadır. Bu da sosyal modelin, tıbbi modelden farklı olduğunu göstermektedir (Deniz, 2020, s.17). Öyle ki tıbbi modelden farklı olarak sosyal model, bireyin engellilik üzerinden değil de, engelliliğin, çevresel ve toplumsal koşulların etkisiyle değerlendirildiği bir modeldir. Aynı zamanda bu model anlayışına göre toplumun engelli bireylere yönelik olumsuz değer yargıları, ayrımcı tutum ve davranışları bulunmaktadır. Ancak bunlara son verildiği takdirde engellilik, toplumsal bir sorun olmaktan uzaklaşacaktır. Bu sebeple sosyal yaklaşım anlayışıyla beraber, engelli bireylerin yalnızca rehabilitasyon değil, eğitimden sosyal güvenliğe kadar pek çok alanda ve yasal düzenlemeler çerçevesinde, temel

hakları olduğu düşüncesi de ilerleme kaydetmektedir (Zihinsel Engelliler Federasyonu, s.8-9). Burada üzerinde durulan nokta, sosyal modele göre engelliliğin sadece bedende değil, toplumsal bariyerlerin de engelliliği oluşturduğu düşüncesidir. Bu yönüyle sosyal model, engelliliğin toplumsal bir boyutu olduğunu açıklamakta ve tıbbi modelde vurgulanan engelli bireylerin hasta bireyler olduğu vurgusuna karşı çıkmaktadır (Güloğlu, 2022, s.294). Söz konusu sosyal modelin önemi ise engelliliği çok boyutlu bir şekilde kavramsallaştırmasından kaynaklanmaktadır. Öyle ki sosyal model, engelli bireylerin toplumsal hayata katılımının önünde birtakım engellerin olduğunu ve burada sosyal algı ve tutumların da engelliliğin oluşmasında etkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu açıdan sosyal modele göre engelliliği oluşturan bireyler değil, toplumun kısıtlayıcı ve engelleyici tutum ve davranışları olmaktadır.

1.5.4. Hak Temelli Yaklaşım Modeli

Engelli bireylerin sorunlarına yönelik kapsayıcı iyileştirmelerin yapılması ve buna ilişkin gerekli çalışmaların ve uygulamaların yürütülmesi için hak temelli bir bakış açısı gerekmektedir. Hak temelli yaklaşıma göre engelli bireylere ilişkin sorunların temelinde, engelli bireylerin yetersizlikleri değil, onların insan haklarına erişememelerinden kaynaklı engellerin olduğu düşüncesi bulunmaktadır. Bu düşünceden hareketle, hak temelli yaklaşım modeli, engelli bireylerin toplumsal hayata eşit ve tam bir katılımın sağlanması amacıyla, onlara ilişkin kanunların, tam olarak hayata geçirilebilmesinin mümkün olduğunu öngörmektedir.

Engelli bireylere ilişkin toplumsal algının değişmesinde sosyal model önemli olmakta ancak insan olarak engelli bireyin de hak sahibi özneler olduğu noktasında yetersiz bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duyularak, diğer modellerden farklı olarak, hak temelli yaklaşım modeli, engelli bireylerin diğer herkesin olduğu gibi temel insan haklarına sahip olduğu düşüncesi üzerinde temellendirilmektedir. Öyle ki engelli hakları, insan haklarından ibarettir. İnsan haklarının ise engelli bireyler için daha kapsayıcı ve uygulanabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Söz konusu engelli bireylerin temel haklarından yararlanabilmesi adına, onların önündeki tüm engellerin kaldırılması ve buna ilişkin gerekli çalışmaların yürütülmesi de son derece önemli olmaktadır. O halde eşitlikçi bir anlayış çerçevesinde ve ayrımcılıktan uzak bir şekilde, engelli bireylerin haklarına ilişkin düzenlemelerin de geliştirilmesi, onlara yönelik hak temelli bir mücadelenin önemini ortaya koymaktadır (Zihinsel Engelliler Federasyonu, s.9-10). Söz konusu engelli bireylerin, hak sahibi özneler olduğunu ortaya koyan hak temelli yaklaşım modeli, çok sayıda sözleşme ile

desteklenmekte ve buna ilişkin çalışmalar geliştirilmektedir. Burada engelli bireylerin, toplumda karşı karşıya kaldıkları zorluklara saygı duyulması ve bunların sosyal adalet kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinin de altı çizilmektedir. Bu sebeple hak temelli yaklaşım modeli, engelli bireylere ilişkin iyileştirici ve kapsayıcı yaşam modelleri ve önerileri sunmaktadır. Aynı zamanda engelli bireylerin toplumda saygınlık kazanabilmesi için onlara ilişkin toplumdaki engellerin aşılması gerekliliğine de vurgu yapmaktadır. Bu engelleri aşmak için ise her şeyden önce onlara acınası, zavallı bireyler olarak bakılmaması ve onların toplumda ötekileştirilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

1.6. Engelli Çocukların Ayrımcılıkla Mücadelesinde Farkındalık ve Medya

Toplumun birer parçası olarak engelli çocuklar, farklı ihtiyaçlara sahip olabilmekte ve bu nedenle özel eğitim, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyabilmektedir. Söz konusu engelli çocuklar, özel eğitim, rehabilitasyon, tıbbi destek ve diğer destek hizmetleri olarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Ayrıca aileleri, öğretmenleri ve sağlık uzmanları tarafından da desteklenmektedirler. Bu anlamda toplumda engelli çocuklara yönelik farkındalık ve kabulün artırılması, onların topluma entegrasyonu ve yaşamlarının kolaylaştırılması için önem taşımaktadır. Bu noktada medyanın da engelli çocuk farkındalığının artırılmasında rolü ve işlevi bulunmakta ve bu anlamda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerekmektedir.

1.6.1. Dezavantajlı Grup Olarak; Engelli Çocuklar

Bazı gruplar, coğrafi konum, cinsiyet, yaş, engellilik ve yurttaşlık gibi çeşitli faktörler nedeniyle dezavantajlara sahip olabilmektedir. Bu engellerin üstesinden gelinebilmesi için çeşitli önlemlerin alınması gerekliliği, Sosyal Koruma ve İnsan Hakları Platformu'nda vurgulanmaktadır. Platform, bu grupları; çocuklar, yerliler, enformel ve güvencesiz çalışanlar, LGBTQI+, göçmenler, azınlıklar, yaşlılar, sığınmacılar, gençler, kırsal alanda çalışanlar ve kırsal nüfus, HIV/AIDS veya diğer kronik hastalıklarla yaşayanlar ve engelli bireyler olarak, kategoriler çerçevesinde ele almaktadır (Sosyal Koruma ve İnsan Hakları Platformu, 2018). Söz konusu dezavantajlı gruplar, en temel insan haklarına erişmede diğer insanlara göre daha kısıtlı veya hiç erişemeyen bireylerdir. Bu açıdan toplumsal desteğe ve hizmete daha çok ihtiyaç duyan bu gruplar, temel insan haklarından yararlanma noktasında zorluk yaşamaktadır. Öyle ki dezavantajlı gruplar, toplumsal hayatta bir dışlanmışlık yaşamakta ve bu dışlanmalar nedeniyle de sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi hayata katılmada birtakım engellerle karşılaşmaktadır.

Dezavantajlı durumda kabul edilen engelli bireyler, sosyal yaşam içerisinde birtakım yetersiz veya kısıtlı yaşam koşullarına sahiptir. Bu durum ise onların toplumsal hizmetlerden diğer bireylere göre eşit ve tam bir de yararlanamamasına neden olmaktadır. Söz konusu engelli bireyler, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-siyasal ve sosyo-demografik özelliklerine göre olumsuz şartlara maruz kalmakta, eşit yaşam koşulları, istihdam ve eğitim gibi alanlarda olumsuz bir noktada bulunmaktadır. Bu açıdan engelli bireylere yönelik birtakım iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Engelli çocukların da sosyal yaşam içerisinde tüm aktivitelerinin engellenmesi durumu, onların dezavantajlı bir konumda yer alması anlamına gelmektedir. Bu yönüyle de engelli çocuklar, yine eşit yaşam koşulları, sosyal güvence, eğitim ve hizmete erişim gibi birçok alanda dezavantajlı bir konumda yer alan ancak bunun iyileştirilmesi gereken kişiler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal yaşamda karşılaşılan birçok eksiklik ise bireyi engellemektedir. Ayrıca engelli çocuklara atfedilen etiketlemeler de onların sosyal yaşamlarında ayrımcılığa maruz kalmalarına, yalnızlaşmalarına ve dışlanmalarına neden olmaktadır (Deniz, 2020, s.29-30). Dolayısıyla toplumda engelli bireylere ve çocuklara karşı bazı etiketlemelerin yapılması ve böylece onların toplum içerisinde dışlanması durumu, her anlamda ayrımcılığı daha çok pekiştirerek, söz konusu engelli bireylerin dezavantajlı bir de konumlanmasına yol açmaktadır.

Engelli çocuklar, diğer her çocuk gibi temel insan haklarına sahip olmakla beraber, onların da doyurucu bir yaşam sürdürmeleri gibi potansiyelleri bulunmaktadır. Ancak çoğu ülkede engelli çocuklar, toplum dışına itilmektedir. Bu sebeple dezavantajlı gruplar arasında yer alan engelli çocuklara daha fazla öncelik tanınması son derece önemli olmaktadır (UNICEF, 2013, s.1-2). Aynı zamanda engelli çocukların toplum içerisinde daha fazla var olabilmeleri adına onların sorunlarını çözmeye yönelik çalışmalar, toplumsal bir sorumluluk bilincinde olmayı da beraberinde getirmektedir. Bu açıdan engelli çocukların sosyal refahını sağlamak için sivil toplum örgütlerine ve çeşitli kurumlara pek çok görev düşmektedir. Dolayısıyla engelli çocukların haklarının hayata geçirilebilmesi için bir hak arayışı içinde olmak ve engelli çocuk farkındalığının önemini bilmek gerekmektedir.

1.6.2. Engelli Çocuk Farkındalığının Önemi

Engelli çocuklara yönelik olumsuz, bilgisizce tutum ve davranışlar, fırsat eşitliğinin sağlanmasında bir sorun teşkil etmektedir. Genel anlamda toplumda değil, profesyonellerin ve siyasetçilerin de zihinlerinde bu de bir algının yer etmesi ve aynı düşüncenin ailelerde de

olması, engelli çocuklara gösterilmesi gereken desteğin tam anlamıyla yerine getirilemediğini ortaya koymaktadır. Bu durum engelli çocukların, toplumda “kırılgan” bir konumda yer almasına neden olmaktadır. Oysaki engelli çocukların, engelliliği ile değil, kapsayıcı ilkeler çerçevesinde, eşitlikçi bir şekilde ve diğer çocuklar gibi aynı haklarına sahip olan çocuklar olarak tanımlanması gerekmektedir (UNICEF, 2013, s.11-12). Bu sebeple engelli bireylerin ve çocukların temel haklarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan yasal çerçevelerin oluşturulması ve onların hak ihlallerini sonlandıracak yasa ve düzenlemelerin, ilgili sözleşmelerle hayata geçirilmesi gerekmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2012, s.1-2). Öyle ki temel amacı, engelli çocuk farkındalığını daha çok artırmak olan bu yasa ve sözleşmelerin ışığında, engelli çocuklar adına kapsayıcı etik ilkelerin yaygınlaştırılması ve onların toplumsal hayata aktif bir de katılabilmelerinin sağlanması, engelli çocuk hakları ihlallerinin önüne geçilmesi anlamında oldukça önem taşımaktadır.

Engelli çocukların kolayca istismar edilememesi ve haklarının kötüye kullanılmaması için engelli çocuklar, herkesten ve her şeyden önce korunması gereken gruplar arasında yer almaktadır. Bu anlamda engelli çocukların yasal haklarına yönelik bilgilendirmelerin yapılması ise engelli farkındalığının oluşması adına oldukça önemli olmaktadır. Burada yetki sahiplerinin, engelli haklarının geliştirilmesi noktasında sorumluluğu bulunmaktadır. Bu durumda engelli çocuk haklarının korunması adına engelli bireylere ve onların ebeveynlerine, sivil toplum kuruluşlarına ve aynı zamanda toplumdaki bütün kanaat önderlerine büyük görevler düşmektedir (Kulaksızoğlu, 2011, s.17-18). Bu nedenlerle, engelli çocuk farkındalığı, toplumun engelli bireylere karşı anlayışlı ve destekleyici olmasını sağlamakta, ayrıca engelli çocukların yaşamlarını daha olumlu bir de sürdürebilmelerine yardımcı olmaktadır.

1.6.3. Engelli Çocuklara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesinde Medyanın Rolü

Medya, engelli çocuklara karşı yapılan ayrımcılığı doğrudan olmasa bile dolaylı olarak yeniden üreterek, toplumun birçok kesimine ulaştırmakta ve bu de toplumsal algıyı şekillendirmektedir. Söz konusu medyanın, engelli çocukları ayrımcı nitelemelerde anması ve onları daha çok olumsuzlukların konusu yapması, onlara yönelik ayrımcılığın pekiştirilmesine neden olmaktadır. Ayrıca engelli çocuklar medyada kalıp yargılarla tanımlanabilmektedir. Bu durum onların ötekileştirilmesi anlamına gelmektedir. Ancak engelli çocuklara yönelik ayrımcılık, bir insan hakkı ihlalidir (Ulu, 2013, s.64). Bu açıdan medyanın, engelli çocuklar için kullandığı dil, son derece önemli olmaktadır.

Engelli çocukların topluma tam ve eşit bir de katılablmesinin önündeki engeller, onları marjinalleştirerek, toplum dışına itilmelerine sebep olmaktadır. Bu doğrultuda toplumun, profesyonellerin, hükümetin tutumu önemli olduğu gibi medyanın da engellilere ilişkin tutumu son derece önemlidir. Bu anlamda engelli çocuk haklarının medyada temsilinin ve yeniden inşa edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Böylece engelli çocukların medyada görünürlüğü, olumlu anlamda pek çok şeyin değişmesine neden olacaktır. Engelli çocuklara yönelik geliştirilen kamuoyu duyarlılık kampanyaları gibi bilgilendirmeler de onların sesini duyurabilmeleri noktasında oldukça yararlı olacaktır. Ayrıca medya içeriklerinde görünür olmak önemlidir. Söz konusu engelli çocuklarla ilgili medya yayınları ve haber içerikleri, onların toplumdaki tanınırlık ve farkındalık oranlarını etkileyecektir. Farkındalık ise ötekileştirmeyi azaltacaktır. Bu sebeple engellilik nedeniyle ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kalan engelli çocuklara medyada daha fazla yer verilmesi ve önyargıları pekiştirmeyen bir haber dili kullanımının yaygın olması beklenmektedir (UNICEF, 2013, s.12-13). Öyle ki toplumdaki bireyleri etkileme noktasında önemli bir potansiyeli bulunan medyanın, engelli çocukları nasıl algıladığı ve onlara ilişkin haberleri nasıl sunduğu da oldukça önemli olmaktadır.

Engelli çocuklara ilişkin haberlerin hak temelli bir perspektif üzerinden sunulması ve onların yasal haklarının olduğu göz önünde bulundurularak, haber içeriklerinin bu doğrultuda üretilmesi gerekmektedir. Her şeyden önce medyanın, engelli çocukların toplumda kırılgan bir konumda yer aldığı bilinciyle hareket etmesi ve engelli çocuklara ilişkin haberlere farkındalık katarak, medya içeriklerini düzenlemesi beklenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA ÇEŞİTLİLİĞİ VE HABER İÇERİĞİ: GÜNDEM KURMA, ÖNCELEME, HABER ÇERÇEVELEME VE TEMSİL PERSPEKTİFLERİ ARACILIĞIYLA ENGELLİLİĞİ ANLAMAK

Medya çeşitliliği ve haber içeriği, medya organlarının farklı konuları ve perspektifleri ele alarak geniş bir yelpazede haber sunmalarını ifade etmektedir. Öyle ki medya organlarının, gündemi belirleme ve önemli konuları vurgulama süreci bulunmaktadır. Bu durumda medya, hangi konuların önemli olduğunu haberleştirerek, toplumun dikkatini bu konulara çekmektedir. Ayrıca öncelikle, medyanın önemli konuları derinlemesine ele alış şekli ve bilgileri detaylı bir de sunması sürecini kapsamaktadır.

Haber çerçeveleme ise medyanın haberleri nasıl sunacağını belirleme sürecidir. Söz konusu haberin hangi açıdan ele alınacağı, hangi bilgilerin vurgulanacağı ve hangi perspektiften sunulacağını belirlemektedir. Temsil perspektifleri de medyanın farklı grupları ve kesimleri temsil etme biçimidir. Bu anlamda medya organlarının farklı toplumsal, kültürel ve siyasi gruplara yer vermesi, medya çeşitliliğini artırmakta ve toplumun farklı perspektifleri görmesini sağlamaktadır. Bu da haber içeriğinin zenginleşmesi anlamına gelmektedir.

2.1. Medya Çeşitliliği ve Dönüşümü

Medya çeşitliliği, farklı medya kuruluşlarının, gazete, dergi, televizyon, radyo, internet siteleri ve sosyal medya platformları gibi farklı mecralarda faaliyet göstermesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple medya çeşitliliğinin, farklı bakış açılarından habercilik yapılmasında bir etkisi olmaktadır. Böylece medya çeşitliliği, habercilik pratiklerini de şekillendirerek, toplumun farklı perspektiflerden bilgi edinmesini sağlamaktadır.

Farklı medya kuruluşlarının da farklı görüşlere, kültürlere ve toplumsal kesimlere seslenmesi açısından da medya çeşitliliğinin bir önemi bulunmaktadır. Medya dönüşümü ise internet teknolojisinin ilerlemesi, ekonomik ve toplumsal değişimlerin etkisi ile söz konusu medyanın, bir değişim ve dönüşüm içerisinde olmasını ifade etmektedir.

Özellikle dijitalleşme süreci ile medya çeşitliliği ve dönüşümü daha çok belirginleşmektedir. Bu anlamda internet alanındaki gelişmeler ve sosyal medya platformlarının yükselişi gibi faktörler de medya çeşitliliği ve dönüşümünü etkilemektedir.

2.1.1. Geleneksel Medya

Geniş bir kitleye erişim sağlayan araç olarak geleneksel medya, özellikle gazete, dergi, televizyon, radyo ve sinema gibi basılı veya yayınlanmış formattaki iletişim araçlarını kapsamaktadır. Web 0.2 teknolojilerinin yaygınlaşmadığı dönem öncesinde yazılı basın (gazeteler, dergiler vb.) ve aynı zamanda görsel ve işitsel basının (radyo, sinema ve televizyon) oluşturduğu ortamlar, geleneksel medyayı oluşturmaktadır.

Geleneksel medyada okuyucuların, izleyicilerin ve dinleyicilerin tepkileri “anında” değildir. Bu yönüyle de geleneksel medyada okuyucuların haberlere ilişkin görüşlerini ve eleştirilerini iletebilmesi de belli bir süreçte gerçekleşmektedir (Dedeoğlu, 2016, s.34). Genellikle tek yönlü bir iletişim olan geleneksel medyada izleyiciler, dinleyiciler ve okuyucular bu iletişime pasif bir şekilde katılırlar. Bu nedenle geri bildirimler ile izleyici, dinleyici veya okuyucuların, medyayı etkileme imkanları daha sınırlı olmaktadır.

Geleneksel medyanın üretim ve yayın maliyetleri yüksektir. Bu nedenle sadece büyük yayın kuruluşları bu maliyetleri karşılayabilmekte ve geleneksel medya, sınırlı sayıda yayın organı tarafından kontrol edilmekte ve yayın süreci, haberlerin doğru bir de hazırlanması ve yayınlanması için zaman gerektirmektedir. Bu nedenle olayların hemen hemen gerçek zamanlı olarak aktarılması mümkün değildir. Bu özellikler, geleneksel medyanın güçlü ve zayıf yönlerini yansıtmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, geleneksel medya, yeni medya ile rekabet etmek zorunda kalmaktadır. Ancak, hala önemli bir rol oynamakta ve toplumun bilgi ve haber alma ihtiyacını karşılamaktadır.

20.yüzyılda yazılı basın (gazete, dergi ve kitaplar) varlığı yaygın olurken, ikinci yarısında ise radyo ve televizyonun da egemen olması, geleneksel gazeteciliğin kendi içerisinde değişmeye başlamasına neden olmuştur. Bunun sebebi ise yeni iletişim ve internet teknolojilerinin kullanılmaya başlaması ve giderek yaygınlık göstermesidir. Söz konusu 20. yüzyıl bu açıdan “kitle iletişim araçları çağı” olarak nitelendirilmektedir (Tokgöz, 2015, s.70-71). Bu anlamda geleneksel medyanın, yeni iletişim ve internet teknolojilerin yaygınlaşmasıyla beraber, kendi içerisinde bir değişim ve dönüşüm yaşaması kaçınılmaz olmuştur.

Yeni iletişim teknolojileri, enformasyon çeşitliliğini beraberinde getirdiği gibi hızlı bir bilgi akışını da sağlamaktadır. Ayrıca gazetelere içerik kazandırmanın ve bu içeriğe yeni bir şeyler katmanın önemi giderek artmaktadır. Geleneksel gazeteciliğin yeni medyaya doğru

evrilme süreci ise gazetecilik mesleğinin temel niteliklerinde ve gazete türlerinde değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişim süreci içinde savaş gazeteciliği, barış gazeteciliği, yurttas gazeteciliği ve sosyal medya gazeteciliği öne çıkanlar arasındadır (Tokgöz, 2015, s.75). Bu bağlamda sosyal medya öncesinde karşımıza çıkan bir medya olarak tanımlanan geleneksel medya, diğer medya türlerinden farklılaşarak, iletişim ortamının değiştiği bir sürece doğru evrilmiştir.

2.1.2. Yeni Medya

Yeni medya, “anındalık”, “etkileşimin olması”, “kolaylık” ve “küresellik” gibi geleneksel medyadan farklı bazı özellikleri bulunmaktadır. İnternet tabanlı çalışan bir ortam olarak yeni medya, haber metinlerinin sadece yazılı olarak değil, sesli ve hareketli görselleri de içermesiyle geleneksel medyadan farklı olarak, iletişim ve internet teknolojilerine sahip olan bütün herkesi kapsamaktadır. Aynı zamanda yeni medya, “anındalık” ve “etkileşim” gibi özellikleriyle, haberi okuyan veya haber içeriğine ilişkin görselleri izleyen okuyucuların ve izleyicilerin de habere katılımına olanak sağlamaktadır. Bu de elektronik ve dijital ağ üzerinde çoklu bir ortam özelliğine sahip olmakla beraber, iletişimin ve paylaşılan bir görüşün “iki yönlü” ve “etkileşimli” olması, yeni medyanın en belirgin özelliklerini ortaya koymaktadır (Dedeoğlu, 2016, s.35-36). Bu açıdan yeni medya, geleneksel medya formatlarına alternatif olarak ortaya çıkmakta ve daha interaktif medya platformlarını kapsamaktadır.

Yeni medyanın en önemli özelliklerinden birisi olan etkileşim sayesinde, bireyler aktif (etken) bir konumda yer almakta ve bilgi akışının iki yönlü olması, onları pasif (edilgen) konumdan uzaklaştırmaktadır. Böylece yeni medyanın işlevsel özelliklerinin, okuyucuların ve izleyicilerin bilgi akış sürecine daha aktif bir de katılmasında etkin bir rolü olmaktadır (Aydoğan ve Kırık, 2012, s.60). Bu açıdan yeni medyada okuyucular, izleyiciler ve dinleyiciler çift yönlü iletişim sayesinde geri bildirimde bulunabilmektedir. Dolayısıyla yeni medyada, “diyalog” çerçevesinde, kullanıcı yorumlarının da devreye girmesi ile hızlı ve etkili bir iletişim söz konusu olabilmektedir. Burada yorumlar, etkin ve önemli geri bildirim sağlamaktadır. Bu sebeple geleneksel medyada pasif tüketici konumunda olan bireyler yeni medya ile hem tüketici hem de üretici konumunda yer alabilmekte ve böylece yeni içerikler de ortaya çıkabilmektedir.

Gazeteciliğin zamanla dijital ortamlarda icra edilmesiyle beraber, internet gazeteciliği, çevrimiçi gazetecilik, elektronik gazetecilik, sanal gazetecilik ve dijital gazetecilik gibi adlarla gazetecilik türleri kendi içerisinde farklılaşmaktadır. Bu anlamda dijital ortamların

yaygınlaşmasının gazeteciliğe bir avantajı olmaktadır. Bu avantajlara bakıldığında ise daha ayrıntılı ve hızlı bir biçimde haberlerin iletilmesi, yeni gelişmelerin daha kapsamlı takip edilebilmesi ve herhangi bir yanlış ve eksiklik neticesinde bu hatalardan geri dönülebilmesi anlamında bilgilerin güncellenebilmesi gibi pek çok olumlu etkisi karşımıza çıkmaktadır. Dijital ortamların, zamandan ve mekandan bağımsız bir de özgürleştirici olması nedeniyle de geleneksel medyadan daha çok tercih edilen yeni medyada, belli bir hiyerarşinin de dışına çıkma söz konusu olmaktadır. Bu yönüyle okurları ve izleyicileri daha aktif bir katılıma davet eden yeni medya, toplumsal ilişkileri, teknolojiyi kullanma alışkanlıklarını değiştirdiği gibi habercilik pratiklerinin de değişmesine neden olmaktadır (Kılıç, 2021, s.27-28).

Yeni medya ile değişen habercilik pratiklerinde okuyucular, interaktif bir de kullanıcıya dönüşebilmektedir. Ayrıca kullanıcılar, haber içeriklerine de müdahale edebilmekte ve bu doğrultuda haber yapım sürecine etkiye bulunabilmektedir. Diğer yandan okuyucular, izleyiciler ve dinleyiciler (kullanıcılar), istenilen bir zaman diliminde ve dilediği yerden habere ulaşabilmektedir. Öyle ki çeşitli haber kaynaklarına ve haber arşivine de kolaylıkla ulaşabilen kullanıcılar, abonelik sistemi ile çalışan gazeteler haricinde, ücretsiz bir de gazeteye erişim sağlayabilmektedir. Aynı zamanda haber içeriği anlamında ses, görüntü ve metnin birleşmesiyle çoklu ortam (*multimedya*) ortaya çıkmaktadır (Yurdigül ve Yüksel, 2012, s.150). Söz konusu yeni medyanın beraberinde getirdiği haberciliğe ilişkin değişim ve dönüşümler, kullanıcılara kolaylık sağladığı gibi gazetecinin de görev alanını şekillendirerek, sorumluluğunu artırmaktadır.

2.1.3. Sosyal Medya

İnternet tabanlı, çevrimiçi (*online*) ağ olarak sosyal medya ile kullanıcı içerikleri veya haberler hızlı bir de paylaşmakta böylece kullanıcılar tarafından da hızlı bir erişim sağlanmaktadır. Bu anlamda geleneksel medyadan farklılaşan sosyal medya, yeni medya içerisinde kendisine yer bulan ve alternatif olarak karşımıza çıkan bir mecra olmaktadır.

Geleneksel medyaya alternatif olarak sosyal medyanın, özgür bir enformasyon yayılımının olması, kullanımının diğer medya araçlarına göre daha pratik olması, her yaş grubuna hitap etmesi, benzer veya aynı ilgi alanlarına sahip kişilerin bir araya gelmesine olanak sağlaması gibi işlevsel özellikleri de bulunmaktadır. Bu anlamda sosyal medya ağlarında sınırsız bir enformasyonun kendisi ise haber potansiyeli taşımaktadır. Ana akım medyanın sosyal medya hesapları, alternatif olarak kurulan haber ajanslarının hesapları ve bireylerin

kurduğu haber amaçlı platformlar, sosyal medya haberciliğini kapsamaktadır (Ünal, 2020, s.48-49). Öyle ki sosyal medyada herkesin haber yayma potansiyelinin olması, birçok konudaki içeriğin (enformasyonun) hızlıca dolaşması da her anlamda bir etkileşimin söz konusu olduğunu göstermektedir. Bu açıdan gazeteciliğin dinamiklerinin değişmesinde sosyal medyanın etkisi oldukça büyüktür. Haberciliği farklı boyutlara taşıyan sosyal medyada paylaşılan içeriklerin hızlıca yayılması ve bu içeriklerin yazılı, görsel ve hareketli görüntüler olarak paylaşılması, içeriklerin algılanma biçimini şekillendirmektedir. Burada haberi paylaşan kişinin ağındaki kişilerin de rolü vardır. Sosyal medya platformlarında haber paylaşımından sonra haberin diğer kişiler tarafından yeniden paylaşılabilmesi mümkün olmakta ve böylece haberin yeniden paylaşılması, habere sayısız bir katkıda bulunması anlamına gelmektedir (Ünal, 2020, s.53-55).

Sosyal medya ağlarına erişebilme noktasında ise akıllı telefonlar, tabletler veya dizüstü bilgisayarlar, çevrimiçi dünyaya bağlanabilmemiz noktasında aracı olmaktadır. Öyle ki sosyal medya platformlarına zamandan ve mekandan bağımsız bir de erişilebilmektedir. Aynı zamanda sosyal medya uygulamalarında dijital içerik üreterek, enformasyonun yayıldığı bir dönemde, habercilik bağlamında gazeteci olmayanların da haber paylaşımları yaptığı görülmektedir. Burada haberciliği meslek edinen kuruluşların, sosyal medya platformlarında haber içeriklerini paylaşması ile gazeteci olmayan vatandaşların haber içerikleri paylaşması durumu birbirinden ayrılmaktadır. Ayrıca sosyal medya hesaplarında farklı de yer alan haber içeriklerinin hitap ettiği kesime göre biçim değiştirmesi ve bu de çevrimiçi olarak haber takibi yapan kullanıcıların ilgi alanına ve görüşlerine göre istenilen bir haberi takip etmesi olanağı bulunmaktadır. Böylece sosyal medya uygulamalarından ön plana çıkan Facebook, Twitter ve Instagram vb. üzerinden haberlerin paylaşılması, sosyal medya gazeteciliğinin yaygınlaşarak, habercilik pratiklerinin değişmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum sosyal medya gazeteciliğinin aynı zamanda Facebook gazeteciliği, Twitter gazeteciliği ve Instagram gazeteciliği gibi gazetecilik türlerinin kendi içerisinde farklı alanlara ayrıldığını göstermektedir (Ünal, 2020, s.58-59). Öyle ki internet teknolojilerinin gelişmesiyle beraber, gazeteciliğin de kendi içerisinde bir değişim ve dönüşüm yaşaması, basılı gazetelerin aynı zamanda internet üzerinden yayın yaptığı veya basılı gazetenin kapatılarak yalnızca internet üzerinden yayın yaptığı yeni bir döneme doğru evrilmesine neden olmaktadır. Bu anlamda çevrimiçi haber

sitelerinin kurulması ve sosyal medya hesaplarının da açılmasıyla beraber haberler, alternatif yollarla kullanıcılara sunulmaktadır.

2.1.4. Çevrimiçi Gazetecilik

Dünya literatüründe “*online journalism*” olarak adlandırılan çevrimiçi gazetecilik, temelinde iki farklı uygulamayı barındırmaktadır. Birincisi, konvansiyonel gazetelerin ve özellikle ulusal veya uluslararası yayın yapanların çevrimiçi versiyonlarının da olmasıdır. İkincisi ise sadece çevrimiçi olarak yayın yapan ve haber içeriğini bu doğrultuda hazırlayan gazetelerdir (Çetinkaya, 2017, s.75). Bu anlamda geleneksel gazetelerin çevrimiçi sunulduğu haber siteleri ve gazete ya da televizyonun gücü olmadan yayın yapan bağımsız haber siteleri şeklinde sınıflandırılan çevrimiçi gazetecilik, temelinde internet tabanının güçlü etkisini barındırmaktadır.

Çevrimiçi ortamların hızlıca yaygınlık kazanması, medya sektörünün de bu anlamda yeni yatırımlar yapmasına neden olmakta, haber mecrasını ise çevrimiçi ortamlardan vazgeçilmez bir hale getirmektedir (Çetinkaya, 2018, s.121). Elbette gazeteciliğin bütün geleneksel argümanları çevrimiçi gazeteciliği için de geçerli olmaktadır. Ancak çevrimiçi gazetecilikte çok daha fazla bilgiye sahip olmak gerekmektedir. Bu anlamda çevrimiçi gazetecilikte sadece gazetecilik bilgisine değil, teknik bilgiye ve dünyaya bütünleşmiş bir düşünce yapısına da ihtiyaç vardır.

Gazete kağıdının giderek pahalılaşması, medya sektöründe bazı yeni üretim tekniklerinin oluşmasına neden olmuş ve endüstriyel anlamda daha ucuz ve daha pratik bir iletişim ortamının oluşması adına medya profesyonelleri, internet ve elektronik ekran üzerine daha çok yoğunlaşmıştır. Bunun sonucu olarak da çevrimiçi gazeteler ortaya çıkmıştır (Çetinkaya, 2018, s.111). Bu sebeple birçok haberi internet üzerinden öğrenen insanlar, çevrimiçi gazetelere daha çok yönelmekte ve çevrimiçi gazeteler artık günümüzde basılı gazeteden çok daha fazla okunmaktadır. Diğer yandan, çevrimiçi ortamların gelişimi ve bu ortamların hızlıca yayılması, yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazeteciliğin gelişmesine zemin hazırlamış bulunmaktadır.

2.1.4.1. Çevrimiçi Gazeteciliğin Dijital Dönüşümü: Zaman ve İçerik Perspektifleri

Çevrimiçi ortamla beraber gazetecilikte yaşanan en önemli değişimlerden birisi, zaman faktörüdür. Öyle ki çevrimiçi ortamların oluşturulmasıyla gazetecilikte yaşanan bu değişimlere bakıldığında, haberlerin içeriğinden ziyade zaman ölçeğiyle ilgili bir kaygının olduğu

görülmektedir (Varol, 2012, s.127). Çevrimiçi gazetelerde içerikten ziyade zaman ölçeği daha çok önemli olmakta ve okuyucular, haber içeriğine ilişkin mesajın genel görünümüyle ilgilenmektedir. Bu anlamda çevrimiçi gazeteler, zaman ölçeğine göre daha fazla haber üretmeye çalışmakta ve haberlerin daha hızlı ve anında ulaşabilmesi nedeniyle okuyucuların tercih sebebi olmaktadır.

Aslan'a göre basılı gazeteden farklı olarak, çevrimiçi gazetecilik, kullanıcı özelinde birtakım değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Söz konusu kullanıcılar (okurlar), etkileşimli olarak, haberle ilgili sürece dahil olmaktadır. Geleneksel gazetelerin eş zamanlı bir de çevrimiçi ortamlarda haberlerini paylaşması, basılı gazetelerin basımdan sonraki değiştirilemezliğini ortadan kaldırmakta ve çevrimiçi olarak paylaşılan haberlerin değiştirilebilmesine, düzeltilebilmesine ve güncellenebilmesine olanak sağlamaktadır (2015, s.63-64). Bu bağlamda çevrimiçi gazetecilik, sadece haber alma değil, yazılı, sesli ve görüntülü olarak haber içeriklerinin oluşturulmasına da imkan sağlamaktadır (Aslan, 2015, s.66).

Çevrimiçi (*online*) gazeteci ise haberi çevrimiçi formatlara uydurmaya çalışmakla kalmayıp, aynı zamanda yeni haber formatları bulmaya çalışmaktadır. Bu anlamda çevrimiçi gazetelerde haber içeriklerinin video, grafik ve infografiklerle desteklenmesi gerekmektedir. Diğer yandan, gazetecinin tek yönlü kalmayıp dijital yenilikleri takip etmesi de bu noktada yine önemli olmaktadır.

2.1.4.2. Çevrimiçi Gazetelerin Beraberinde Getirdiği Olanaklar ve Riskler

Çevrimiçi ortamlarda çok çeşitli haber üretme ve yayınlama formatlarının olması, medya profesyonellerinin de haber içeriğini bu formatlara uygun olarak, okuyuculara, izleyicilere ve dinleyicilere sunmasında etkili olmakta ve habere hızlı erişme noktasında kolaylık sağlayan çevrimiçi gazeteler, özellikle zaman ve mekan gibi sınırların aşılaraq, haberlere kesintisiz bir de erişilebilmesine imkan sağlamaktadır.

Enformasyonun kullanılmasında ve diğer ortamlara aktarılmasındaki değişikliklere ve gelişmelere bakıldığında ilk olarak, “etkileşimlilik” (*interaktivite*) karşımıza çıkmaktadır. Etkileşimlilik, mesajı gönderen ve alıcı tarafların eş zamanlı bir iletişimi olması ve haber ile ilgili olarak okurların fikirlerini aktarabilmesidir. Böylece karşılıklı bir etkileşim sağlanabilmektedir. Öyle ki habere ilişkin anında yapılan yorumlar, haber içeriği üzerinde etkili olmakta ve iletişim artık tek yönlü bir şekilde değil, okurların da bu sürece dahil olmasıyla iki yönlü olarak gerçekleşmektedir. İkinci gelişme olarak, iletişimde bulunanların istediği bir

zamanda mesajı gönderebilme veya mesajı alma imkanının olması durumunu ifade eden “eşzamansızlık” (*asenchron*), iletişimdeki sınırlılığını ortadan kaldırmaktadır. Okuyucuların “etkin kullanıcı” olarak habere ilişkin tepkisini anında verebilmesi olanağı da diğer bir gelişmeyi ortaya koymaktadır. Bu anlamda okurlar, haber oluşum sürecine de doğrudan etki edebilmektedir. Ayrıca internet teknolojilerinin ilerlemesiyle beraber, bilgilere hızlı bir şekilde erişim olmakta, zaman ve mekan sınırı da ortadan kalkarak, verilere anında ulaşma kolaylığı sağlanmaktadır. Bu şekilde “veri aktarım hızı” ile dünyanın her yerinden haberlere anında ulaşılabilir. Metin, ses, görüntü (fotoğraf, resim, grafik vb.) ve hareketli görüntülerin (video) bir araya getirilmesini ifade eden “çoklu ortam” (*multimedya*) özelliği ise çevrimiçi haber siteleri için oldukça avantajlı bir durum olmaktadır. Bu açıdan çevrimiçi gazetelerde çoklu ortam özelliği sayesinde sesli, görüntülü ve videolu olarak yer alabilen haberler, istendiğinde okuyucu ve izleyicilere anında aktarılabilir (Kılıç, 2021, s.18-24). Aynı zamanda çevrimiçi gazetelerde haberlere ilişkin sayfa kategorilerinin de oluşturulmasıyla istenilen bir konudaki bilgiye kolaylıkla erişim sağlanabilmektedir.

Kılıç’a göre çevrimiçi gazeteler, güncel gelişmelerin daha hızlı bir şekilde takip edilebilmesine ve bilgilerin ayrıntılı bir biçimde aktarılabilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca çevrimiçi gazetelerde, haber içeriğine ilişkin aktarılan bilgilerin eksik veya yanlış olması durumunda, bu bilgiler yeniden güncellenebilmektedir. Söz konusu çevrimiçi gazetelerin kullanıcılarıyla etkileşimli olması ve özellikle hem yayıncı hem de kullanıcı bakımından özgürleştirici olması, yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazeteciliği daha çok tercih edilir kılmaktadır. Bu bağlamda çevrimiçi gazeteler, okurunu (kullanıcısını), pasif (edilgen) bir rolden uzaklaştırarak, aktif (etken) bir katılıma yönlendirmektedir (2021, s.25-26).

Çevrimiçi gazeteler pek çok olanak sağladığı gibi bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Öyle ki çevrimiçi gazetelerde habere ilişkin bilgilerin diğer kaynaklardan alınarak, değiştirilmeden veya benzer bir şekilde üretilmesi, çevrimiçi gazetecilikte kopyala ve yapıştır sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bunun sonucu olarak, haber üretim sürecinde daha az emek harcanmaktadır. Ayrıca çevrimiçi gazetelerin arama motorlarında üst sıralara çıkabilmesi amacıyla, çevrimiçi haber sitelerinin ana sayfaları, birden çok içerikten oluşmaktadır. Bu durum okuyucuların asıl ulaşmak istedikleri haberlerin önüne geçmesine neden olmaktadır. Söz konusu çevrimiçi gazetelerde önemli bir yeri olan gazetelerin ana sayfalarında, okuyucuların daha çok ilgisini çekebilmek amacıyla, manşetlere sıklıkla yer verilmesi ile ayrıntılı araştırma

haberler geri plana atılmaktadır (Aslan, 2015, s.83-85). Çevrimiçi gazetelerde başka bir kurumun emeği ile kazanç elde etmek gibi bazı etik sorunlar olduğu da görülmektedir. Kişi ve kurumların verilerinin toplanarak, veri içeriğinin çevrimiçi gazetelerde benzer veya aynı bir şekilde sunulması bir etik ihlaldir. Aynı zamanda haberlerin daha fazla kitleye ulaşması amacıyla reklamların ve haberlerin bir arada kullanılması veya reklamların habermiş gibi sunulması çevrimiçi gazetecilikte etik bir sorunu gündeme getirmektedir.

Çevrimiçi gazeteciliğin, okuyuculara, izleyicilere ve dinleyicilere (kullanıcılar) birtakım olanaklar sağladığı gibi bazı riskleri de beraberinde getirmesi, medya etiği ve yeni medya etiğinin, çevrimiçi gazetecilik özelinde oldukça önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Öyle ki çevrimiçi risklerin oluşmaması adına, bu sorunların önlenmesi için çevrimiçi gazetecilikteki etik ilkelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Daha kapsayıcı bir ifadeyle, genel anlamda bir medya etiğinin yaygınlık kazanması ve haber içeriklerinin bu doğrultuda üretilmesi, çevrimiçi gazeteciliğin risklerini azaltacak veya bu riskleri tamamen ortadan kaldırmış olacaktır.

2.1.4.3. Çevrimiçi Gazetelerin Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşturma Potansiyeli

Günümüzde medyanın, yapısı ve işlevsel özellikleri nedeniyle toplumsal bir sorumluluğu bulunmaktadır. Medyanın da bu toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi beklenmektedir. Öyle ki demokratik toplumlarda, medyanın, kamunun ortak konusu olan sorunları ve olayları ele alması, bu konularda toplumu bilgilendirerek, bir görüş birliğine varılmasını sağlayabilmesi gerekmektedir. Sosyal, sağlık, adalet ve eğitim gibi daha birçok konuda etkili olan medya, barındırdığı işlevsel özelliklerinden gelen bu gücünü de doğru bir şekilde kullanması son derece önem taşımaktadır (Meriç, 2021, s.48-49). Bu açıdan medyanın dolayısıyla çevrimiçi gazetelerin de toplumsal bir işlevi olduğu gibi bir sorumluluğu da söz konusu olmaktadır.

Yeni medya ise toplumsal ve kültürel olguların şekillenmesinde önemli bir araç olmakta ve aynı zamanda bireylerin diğer bireylerle ilişkilerinde bir dönüşüm yaşamasına sebep olmaktadır. Bu anlamda önemli bir toplumsallaşma aracı olan internet ve mobil teknolojileri sayesinde, toplumsal olayların geniş kitlelere aktarılmasında, yeni medyanın etkin bir işlevi bulunmaktadır. Bu yönüyle de yeni medya, toplumda etkileşimi daha çok artırmakta ve toplumsallaşmayı da şekillendirmektedir (Onar, 2015, s.242-243). Öyle ki yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazeteler de yeni internet teknolojilerinin sağladığı

imkanlar dahilinde, bireylerin ilişkilerini şekillendirmekte ve toplumsal olarak etkileşimin daha çok artmasına sebep olmaktadır. Çevrimiçi gazetelerde takip edilen haberlerin kamuoyunu etkilemesi ve bu anlamda bir kamuoyu oluşturma potansiyelini bulundurması nedeniyle söz konusu çevrimiçi gazeteler, zamandan ve mekandan bağımsız olarak daha hızlı bir şekilde toplumsallaşmanın oluşmasında etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Meriç'e göre medya, kamuoyunu yönlendirdiği gibi kamuoyu da medyayı yönlendirebilmektedir. Bu anlamda halkın istekleri ve beğenileri, medyanın işlevselliğini de şekillendirmektedir. Söz konusu medyanın bu doğrultudaki tercihlerinin şekillenmesinde toplumun ekonomik, kültürel ve politik değişim ve dönüşümleri de etkili olmaktadır (2021, s.50). Çevrimiçi gazetelerin ise daha çok kitleye ulaşabilme ve toplum üzerinde daha etkili olabilme gibi işlevsel özellikleri sebebiyle, karşılıklı bir iletişim ve etkileşim dahilinde, bir yönlendirme sürecinde olması, çevrimiçi gazetelerin de bu anlamda bir kamuoyu oluşturma potansiyelini ortaya koymaktadır.

2.2. Haber Değeri Kriterleri Bağlamında Medya İçeriği

Dünyada henüz yaşanan bir olayın veya gelişen bir durumun haber potansiyeli taşıması mümkün olabilmektedir. Öyle ki toplumu ilgilendiren pek çok olay veya durum, haber olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda güncel bir olayın veya durumun, toplumun kesimine haber olarak aktarılması sayesinde yeni gelişmelerden haberdar olunmaktadır. Söz konusu haberler, gerçeğe uygun bir biçimde sunulan bilgiler olarak, toplumun önemli iletişim araçlarından birisini oluşturmaktadır. Toplumda daha önce bilinmeyen, güncel ve ilgi çekici bir olay, bir haberci tarafından editoryal süreçten geçerek habere dönüştürülmektedir. Olayın habere dönüşmesi için de medyada yayınlanmış olması gerekmektedir. Aynı zamanda dünyada olup biten olayların veya durumların haber haline dönüşmesinde karar alma sürecini etkileyen haber değeri gibi temel kriterler, gazetecilerin medya içeriklerini bu kriterlere göre planlamasında ve şekillendirmesinde etkili olmaktadır.

Haber değeri (*news value*) kavramı, gazetecilerin ve medya kuruluşlarının, bir olayın veya konunun haber olup olmadığını belirlemek için kullandıkları belli ölçütleri içermektedir. Bu ölçütlere bakıldığında ise genel olarak zamanlılık (*immediacy*), yakınlık (*proximity*), önemlilik (*prominence*), sonuç (*consequence*) ve insanın ilgisini çekme (*human interest*) olarak beş ana kümede toplandığı görülmektedir (Tokgöz, 2015, s.258). Ayrıca ne, nerede, ne zaman,

nasıl, neden ve kim (5N + 1K) soruları çerçevesinde yazım içerik biçimleri düzenlenmesi, haber değerleri ile beraber, haber oluşum sürecini şekillendirmektedir.

Tokgöz'e göre haber değeri kriterlerinden olan zamanlılık, haber kavramı açısından ana etken olup habere ulaşıldığı andan itibaren anında belirtilmesi demektir. Bu durum enformasyonun ayırt edilebilmesi için bir ölçüttür. Ancak günümüzde haberlerin çok hızlı bir şekilde verilmesi durumu, konunun asıl önemini göz ardı etmektedir. Söz konusu haberlerin kesintisiz bir biçimde hızlıca aktarılması, haberin de değerinin çabuk bir şekilde yok olması anlamına da gelmektedir. Haber değeri kriterlerinden yakınlık kavramı ise bir olayın veya konunun, insanların günlük yaşamlarına, çevrelerine veya duygusal olarak yakın bir konuya ne kadar etki ettiğini ifade etmektedir. Bu kriter, haberin izleyici veya okuyucuların ilgisini çekme potansiyelini belirlemektedir. Öyle ki bir olayın, yerel bir topluluğu etkilemesi, olayın yakınlık kriterine uygun olduğunu göstermekte ve bu nedenle haber değeri taşımaktadır (2015, s.259-262). Diğer yandan, bir olayın veya konunun ortaya çıkardığı sonuçların haber değerini belirlemede önemli bir rolü bulunmaktadır. Söz konusu bir olayın toplumda nasıl bir etki yarattığı, bu etkinin sonuçları ve bu sonuçların toplum üzerindeki etkileri, haberin değerini belirlemektedir. Örnek olarak, çatışmalı veya karmaşık gibi olaylardan ortaya çıkanların değerlendirilmesi, sonucun büyüklüğünü de belirlemektedir. Önemlilik kriteri ise "nasıl" ve "neden" sorularına yanıt bulmayı kapsamaktadır. Bir olayın veya konunun, önemli konularla ne kadar ilişkili olduğu, haberi önemli yapan etkenlerden birisidir. Bu durumda toplumdaki önemli kişiler veya zıtlıklar da haber değeri taşıyabilmektedir. Bu nedenle önemlilik, en az sonuç kadar, haberin topluma etkisi açısından haberin değerlendirilmesinde etkili bir kriterdir. Bu durumda insanın ilgisini çekme kriteri de diğer bütün ilkeleri tamamlayan bir niteliktedir. Öyle ki bir olayın veya durumun, izleyici veya okuyucuların, insanların dikkatini çekecek ve merak uyandıracak öğeler içermesi beklenmektedir. Bu kriter, haberin izleyicilerin veya okuyucuların ilgisini çekme potansiyelini göz önünde bulundurarak haberin değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle duygusal, ilginç, şaşırtıcı veya eğlenceli öğeler içeren konular, ilgi çekicilik kriteri açısından önemli kabul edilmektedir (Tokgöz, 2015, s.262-264).

Johan Galtung ve Mari Holmboe Ruge'un 12 haber değeri kriteri de, habercilikte günümüzde geçerliliği olan ve temel olarak kabul edilen haber değeri unsurlarıdır. Söz konusu Galtung ve Ruge, 1965 yılına ait Norveç'te yayınlanan günlük gazetede, döneme ilişkin

uluslararası bir sorun olan Kongo, Küba ve Kıbrıs konusundaki araştırmaları sonucunda, haber değeri kriterleri tespit etmiş ve böylece bu kriterler ile haber değerine ilişkin kapsamlı bir çalışma ortaya koymuş bulunmaktadır. Bu haber değeri kriterlerini ise; ritim (frekans), dikkat çekme eşiği (yoğunluk), anlamlılık, uygunluk (uyumluluk), sürpriz (beklenmedik), değişkenlik (kompozisyon), süreklilik (devamlılık), tek anlamlılık (netlik/açıklık), elit uluslarla ilişkili olmak, elit kişilerle ilişkili olmak, kişiselleştirme ve olumsuzluk (negatiflik) oluşturmaktadır. (Alver, 2011, s.114). Araştırmacı Çilek tarafından, Galtung ve Ruge'un haber değeri kriterleri, haberlerin nasıl üretildiği ve sunulduğu konusunda açıklayıcı bir şekilde aktarılmaktadır (2019, s.10-11). Galtung ve Ruge'un tespit ettiği haber değeri, 12'li kriter olarak kabul edilmektedir. Buna göre;

“Ritim: *Haberi yapılacak konunun güncel olması ve o gün içinde olup biten bir olay olması öncelikli değerdir.*

Yoğunluk: *Bir olayın haber değeri taşıyabilmesi için geniş bir coğrafi alanda gerçekleşmesi ve/veya daha çok kişiyi ilgilendirmesi gerekir. Olayın büyüklüğü önemlidir.*

Netlik/Açıklık: *Habere konu olan olayın, okuyucunun/izleyicinin anlayabileceği ölçüde açık, anlaşılır olması gerekir.*

Anlamlılık: *Konunun izleyici/okuyucu açısından anlamlı bulunması gerekmektedir. Kültürel ve/veya coğrafi yakınlık haberin izleyici/okuyucu açısından anlamlı bulunmasında önemli kriterlerdir.*

Uyumluluk: *Özel kutlamalar, anma günleri, spor karşılaşmaları gibi izleyicilerin beklentilerinin ve olacağını önceden kestirebildiği olayların dikkate alındığı değerdir.*

Beklenmedik: *Alışılmışın dışında, aniden gerçekleşen, önceden kestirilemeyen olayların her zaman haberi değeri vardır.*

Devamlılık: *Haberi yapılan bir olayın haberi yapıldıktan sonra da hala ilgi çekici olması önemli bir ölçüttür.*

Kompozisyon: *Haberlerin belli bir kompozisyonda verilmesi, haberler arasında bir bütün olarak belli bir dengenin sağlanması gerekir. Bir olay bir gün içinde ne kadar sıklıkla görülürse görülsün, diğer haberlere de dengeli biçimde yer verilmelidir.*

Elit uluslarla ilişkili olmak: *Uluslararası ilişkilerde egemen/belirleyici ülkelerin bir olay karşısındaki resmi tavırları haber değeri taşımaktadır.*

Elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak: *Uluslararası kamuoyunda etkin ve tanınmış bir kişinin açıklamaları haber değeri açısından önemlidir.*

Kişiselleştirme: Herhangi bir konuyu ele alırken olayın kişilere indirgenerek aktarılması, olgunun kişiselleştirilmesi, olayı daha da kolay anlaşılır hale getirir.

Olumsuzluk (Negatiflik): Olumsuz olaylara ilişkin haberlerin dramatik etkisinin daha yoğun olması ve ilgi çekiciliği ögesiyle bütünleşmesi nedeniyle, olumsuz olayların haber yapılma olasılığı daha yüksektir. Medyanın kaza, cinayet, çatışma, kriz ya da zarar gibi olayları özellikle vurgulamasını ifade etmektedir.

2.3. Üç Etki Araştırması: Gündem Kurma, Önceleme ve Haber Çerçeveleme Yaklaşımları

Üç etki araştırması, medyanın toplum üzerindeki etkilerini anlamak ve analiz etmek için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Medyanın haberlerin sunumu, gündeme getirilmesi ve sunum biçiminin toplum üzerindeki etkilerini anlamak, iletişim ve medya alanında yapılan araştırmalar için önemli bir konu oluşturmaktadır. Gündem kurma (*agenda setting*), önceleme (*priming*) ve haber çerçeveleme (*news framing*) yaklaşımı olarak temellendirilen üç etki araştırması, iletişim ve medya çalışmaları alanında yapılan araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır.

2.3.1. Gündem Kurma (*Agenda Setting*) Yaklaşımı

Medyada yer alan haberlerden gerçekler öğrenildiği gibi o gerçekliğin, sorunun veya konunun ne kadar önemli olduğuna ilişkin çıkarımlarda da bulunmaktadır. Burada medya profesyonellerinin ve editörlerin hangi konuların haber olarak ele alınacağını seçmesi, bireylerin dünyayı algılayış biçimlerini etkilemektedir. Medyanın bu etkisi, kamunun düşünme ve tartışma gündemini oluşturmaktadır. Bu şekilde medyada yer alan haberler, olayın ve konunun önem sırasına göre verilmekte ve böylece gündem belirleme yaklaşımı çerçevesinde haberin önemlilik derecesi de şekillenmektedir (Atabek, 2012, s.156-157). Medya gündeminin belirlenmesinde ise gerçekte vuku bulan olaylar, medya profesyonellerinin mesleki değer yargıları ve ideolojik görüşleri ve medya organizasyonlarının gündemin belirlenmesindeki etkin çalışmaları, son derece etkili olan unsurlar olmaktadır. Öyle ki medya gündemi, haber oluşturma süreci ile medya profesyonelleri ve onların haber kaynakları arasındaki bir etkileşim sürecinde ortaya çıkmaktadır (Atabek, 2012, s.167).

Medyanın geniş kitlelere ulaşma potansiyelinin bulunması ve medya araçlarının toplumdaki algı ve düşünceleri şekillendirmesi, kitle iletişim araçlarının olumlu bir etkisine vurgu yapmaktadır. Kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerindeki etkisi de iletişim araştırmacıları tarafından onaylanmaktadır. Söz konusu kitle iletişim araçlarının olumlu ve güçlü etkileri olduğu gibi bu etkilerin güçlü olmadığı yönündeki görüşler de bulunmaktadır.

Bireyin ve toplumun kitle iletişim araçlarından kolay bir şekilde etkilenebildiği görüşünün ileri sürüldüğü dönemler güçlü etkiler dönemini oluştururken, kitle iletişim araçlarının bu etkiyi oluşturmada tek başına yeterli olmadığı ve kişiyi pasif olmaktan uzaklaştırarak aktif bir hale getirdiğinin reddedilmesi görüşü ise sınırlı etkiler dönemini oluşturmaktadır. Sınırlı etkiler dönemi görüşlerinin aksine zamanla yeniden güçlü etkilere geri dönüş dönemi de kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerinde son derece etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Bulut, 2008, s.36-39).

Kitle iletişim araçlarının kendi gündemlerini belirlemesi ve bunları tekrar etmesi durumu, gündem kurma teorisinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamış bulunmaktadır. Öyle ki medyadaki haber bültenlerinde haberlerin önemlilik sırasına göre en önemli olan haberden en az önemli olan habere doğru verilmesi, medyanın bu anlamda gündem belirleme üzerinde bir etkisi olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu şekilde medyanın kendi gündemini belirmesinde olduğu gibi halkın gündemini belirlemesinde de etkin bir rolü olmaktadır. Böylece halkın öncelikli konuları da medyanın gündem belirlemesi üzerinden şekillenmektedir. Öncelikli konuların medyanın gündemine taşınması, ardından bu konuların halkın gündemine etki etmesi ve bu anlamda gündemin daha üst sıralara çıkması ise gündem kurma teorisinin birey ve toplum üzerinde bir etkisini olduğunu göstermektedir (Bulut, 2008, s.43-44). Aynı zamanda medya, toplumun istek ve beklentilerine uygun olarak haber içerikleri hazırlamakta ve bu doğrultuda haber içeriklerini toplumun gündemine sunmaktadır. Bu şekilde toplumun karar alma süreçlerine de etki ederek, bu kararların şekillenmesinde etkili bir rol üstlenen medyanın, bir kamuoyu oluşturma görevi bulunmaktadır. Özellikle toplumsal ve siyasal gibi kararların alınmasında önemli bir işlevi bulunan medyanın, kamuoyu oluşumu sürecinde oldukça etkili olması, medya ve hedef kitle arasındaki ilişkinin de bu anlamda şekillenmesine neden olmaktadır. Öyle ki medya kuruluşlarının, toplumun istek ve beklentilerine uygun olarak, öncelikli konuları gündeme taşıması da medya ve toplum arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu karşılıklı etkileşim ise toplumsal ve siyasal etkinliklerde bireylerin karar alma süreçlerine kadar etki etmektedir (Güzü ve diğerleri, 2018, s.3). Bu sebeple medya araçlarının medya gündemi üzerindeki etkilerini konu edinen medyalar arası gündem belirleme (*intermedia agenda setting*), geleneksel medya, yeni medya ve sosyal medya üzerinde oldukça etkili olan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gündem kurma yaklaşımı, medyanın bir konuyu diğer konulara göre daha öncelikli olarak sunması ve kendi yorumunu ortaya koyması olarak ifade edilmektedir. Burada kamunun ne düşüneceğini belirleme noktasında bir etkisi olan medya, önemli gördüğü konulara ve ayrıntılara vurgu yaparak haberleri de öncelik ve önem sırasına göre sunmaktadır. Böylelikle bireyler, toplumda ne üzerine düşüneceğini ve ne hakkında konuşacağını, medya aracılığı ile elde edilen haberlerden öğrenmektedir. Bu anlamda gündem kurma yaklaşımı, toplumsal gerçekler hakkındaki düşüncelerin inşa edilmesinde medyanın rolünü incelemektedir. Kamusal tartışma sürecinde de etkili olan bu yaklaşım, kamuoyunun ve siyasetçilerin olaylar hakkındaki düşüncelerin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Burada medyanın, kamu gündeminin belirleyicisi olarak, siyasi karar alma mekanizmalarının faaliyetlerine kadar bir konuyu öncelikli görme ve önem atfedebilme potansiyeli bulunmaktadır (Erdoğan, 2011, s.49-51).

2.3.2. Önceleme (*Priming*) Yaklaşımı

Medyada kamuoyunun dikkatini çekmesi amacıyla bazı haberler, gazete sayfasının üst sıralarında yer verilmekte, ilk sayfada manşet olarak yer almaktadır. Bu şekilde öncelenen haberler ile konunun önceliği daha çok artmaktadır. Ancak medyada bazı konular öncelikli olabileceği gibi bazı konular da görmezden gelinebilmektedir. Söz konusu görmezden gelinmesi istenen haberler, daha küçük puntolarla yazılmakta ve böylece fazla dikkat çekmemektedir. Burada hangi haberin hangi sayfada, hangi boyutta ve nasıl yer alacağı konusu, haberin şematik yapısını oluşturmaktadır. Şematik yapının biçimi ile okur arasında da bu anlamda bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu düşünceden hareketle önceleme, haberlerde bazı olayların ön plana çıkarılması, bazı olayların ise görmezden gelinmesini ifade etmektedir.

2.3.3. Haber Çerçeveleme (*News Framing*) Yaklaşımı

Medya, izleyiciler için güçlü bir biçimde dünya algısını oluştururken bunu sağlama noktasında çerçevelerden yararlanmaktadır. Bu noktada olayların ve konuların, medya profesyonelleri tarafından anlamlandırılmasını sağlayan çerçeveler, birer sembolik anlamlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki medya metinleri aracılığı ile zihindeki algı ve düşünceleri şekillendiren çerçeveler, medya profesyonelleri tarafından seçilmekte veya seçim dışı bırakılmaktadır.

Birincil çerçeveler, bireylerin yaşadıkları deneyimleri yorumlayabilmeleri için kullanacakları temel çerçevelerdir. Bu çerçeveler, bireylerin hayatlarının erken dönemlerinde edindikleri ve daha sonraki deneyimleri anlamlandırmada kullandıkları bilişsel yapıları ifade etmektedir. Söz konusu birincil çerçeveler, bireylerin değerlerini, inançlarını ve tutumlarını belirleyen temel unsurları içermektedir. Örnek olarak, bir kişi için din, aile, vatanseverlik, özgürlük gibi kavramlar birincil çerçeve olabilmektedir. Bu kavramlar, kişinin dünya görüşünü ve anlamlandırma sürecini belirleyen temel yapı taşlarıdır. Birincil çerçeveler, bireylerin yaşamları boyunca değişebilir ve farklı deneyimlerden etkilenebilmektedir. Ancak genellikle çok köklü bir değişikliğe uğramamakta ve bireylerin daha sonraki deneyimleri üzerindeki etkisi de sınırlı olmaktadır.

Bireyler, birincil denilebilecek türden çerçeveleri (birincil çerçeveler), bir veya birden fazla çerçeveyi, yorumlama şemaları üzerinden ima etme ve fiilen kullanma eğiliminde olmaktadır. Söz konusu birincil çerçeveler, organizasyon derecesine göre değişerek, belli bir sistem ve kurallar çerçevesinde sunulmaktadır. Bu şekilde kullanıcılar, birincil çerçeveler üzerinden bir olayı algılamakta ve tanımlamaktadır (Goffman, 1974, s.21). Bu anlamda kendi yaşamlarımızı anlamlandırmak, sınıflandırmak ve yorumlamak için çerçeveler, olayları algılama ve tanımlama noktasında etkili olmakta ve bu yönüyle “yorumlama şemaları” olarak insanların bazı mesajlara dikkatle odaklanmasını, bazı mesajları ise görmezden gelmesini sağlamaktadır.

Çerçeveleme kuramı, bir durumun, konunun veya olayın bazı yönlerinin öne çıkarılması, bazı yönlerinin ise bir kenara bırakılmasını temelinde barındırmaktadır. Bu düşünceden hareketle çerçeveleme teorisi, iletilerin bir seçim sonucu bazı yönlerinin vurgulandığı, bazı yönlerinin ise göz ardı edildiği, bunların da çerçeveler aracılığıyla gerçekleştiği ve böylece çerçeveler üzerinden farklı anlamların türetildiği bir kuramsal bakış açısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Baden, 2020, s.231). Bu açıdan çerçeveleme kuramı, bir konunun haberde nasıl sunulacağı ve sunulma biçiminin ise izleyici tarafından nasıl algılanacağı noktasında, çerçevelerin bir etkisinin olduğunu varsaymaktadır.

Sosyal ve davranış bilimlerinde yaygın olarak kullanılan çerçeveleme, iletişim bilimlerinde de öne çıkan bir kavram olmaktadır. Bu anlamda sosyolojik gelenekte Erving Goffman’ın çalışmaları, çerçeveleme çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Söz konusu Goffman’ın çalışmaları, insanların dünyayı anlamlandırma noktasında, çerçevelerin yararlı bir

etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüşe göre çerçeveler, günlük dünyadaki karmaşıklığın azaltılmasına hizmet etmektedir. Gazetecilik haber çerçeveleri ise çeşitli kuruluşlar tarafından desteklenmekle beraber, haber medyası kuruluşlarına yardımcı da olmaktadır. Öyle ki medya profesyonelleri, haber çerçevelerinden yararlanarak, seçtikleri konuları kendilerine göre şekillendirmektedir. Böylelikle haber çerçeveleri sayesinde gerçekliğin bazı yönleri vurgulanırken, bazı yönleri ise arka plana itilmektedir (Lecheler & de Vreese, 2019, s.7-9). Bu bağlamda medyadaki seçkinler ve iletişimciler, birden çok konunun yorumlanması amacıyla, haber çerçevelerine başvurmakta ve bir konunun veya sorunun nasıl çerçeveleneceğine ilişkin stratejiler geliştirmektedir. Bu stratejiler ile oluşturulan çerçeveler, rekabet ve seçim süreçlerine kadar toplumsal ve sosyal gruplara da etki ederek önemli ölçüde kullanılmaktadır (Lecheler & de Vreese, 2019, s.11-12). Haberlerdeki çerçeveler, konuya ilişkin bir değerlendirmede bulunmaya ve bir yorumlamaya gidilmesine yardımcı olmaktadır. Bu noktada haberlerde sunulan çerçeveler, izleyiciye bir ayna gibi yansıtmakta ve çerçevelemenin bir sonucu olarak izleyiciler, bireysel ve toplumsal düzeyde çıkarımlarda bulunabilmektedir. Söz konusu çerçeveler, siyasal ve toplumsal karar verme süreçlerinde toplumsal düşüncelerin şekillenmesine etki edebilmektedir (De Vreese, 2003, s.152). Öyle ki haber çerçeveleri ile gerçekliğin belli yönleri arka plana itilmekte ve bu gerçekliğe ilişkin nitelikler, kararlar ve yargılar da şekillenmektedir.

Gazetecilerin sunacağı konuları seçmesi ve nasıl sunacağına karar verme noktasında belirleyici olan çerçeveler, izleyicilerin de ne üzerine düşüneceği konusunda belirleyici olmaktadır. Öyle ki izleyiciler, bilgileri kendi çerçeveleri üzerinden yorumlamaktadır. Burada kitle çerçeveleri ise medyanın çerçevesiyle örtüşebilmekte ya da çelişebilmektedir. Tüm bunlar sistematik bir süreçle oluşturulan çerçeveleme teorisinin varsayımını kapsamaktadır (Arowolo, 2017, s.3). Söz konusu kitle çerçeveleri, siyasi tercihleri şekillendirmektedir. Bu anlamda toplumdaki bireyleri siyasi konular hakkında bilgilendiren medya, kendi bilgi ve görüşleri doğrultusunda bu çerçeveler ile siyasal karar alma sürecine kadar etki etmektedir (D'Angelo, 2019, s.3). Dolayısıyla çerçevelemenin, ideolojik bir niteliği bulunmakta ve gazetecinin, editörün ve medya kuruluşu sahiplerinin ideolojik görüşleri de bu sürece etki edebilmektedir.

Chong ve Druckman'ın modeli, izleyici çerçevesi temelinde geliştirilen bir model olmaktadır. Bu model ile çerçevelerin, fikir oluşturma ve ifade etmede önemli bir rolü olduğunun ve haber çerçevelemenin bir ikna etmeyi gerektirmesinin altı çizilmektedir. Bununla

birlikte iknanın, haber çerçeveleme sırasında gerçekleşmesi mümkün olmaktadır. Öncelikle güçlü bir çerçeve, zorlayıcı bir argümanı ifade ederken, diğer yandan medyada hikayelerin duygusal yönünü ortaya çıkarmak amacıyla fotoğraf ve videolarla desteklenen haberler “sözlü” konu çerçevelerine odaklanmaktadır. Ayrıca zorlayıcı bir argümanın gücü, bu argümanların kişiler tarafından etkililiğinin değerlendirilmesine bağlı olmaktadır. Bu değerlendirme ise bireyin mevcut bilgisi ve inancı doğrultusunda gerçekleşmektedir. Gazeteciler ise kendi gözlemlerine bağlı olarak bilgileri ve kaynakların nasıl çerçeveleneceğini belirlemektedir. Hangi konuların nasıl ele alınacağını, haber odası içerisinde oluşturan gazeteciler, bir konuyu derinlemesine ve uzun bir süre ele aldığında, üretilen haber içerikleri sadece konu çerçevelerini değil, yorumlayıcı toplulukları, profesyonel ortamı ve haber odası kültürünü de yansıtan bir çerçeve oluşturmaktadır. Burada gazetecilerin görüşleri ve haber odası prosedürlerine kadar haber çerçeveleme sürecinde etkisi olan faktörler, haberlerin nasıl yorumlanacağı noktasında önemli belirleyiciler olmaktadır. Bu sebeple haber çerçeveleri, yorumları da şekillendirmektedir (D’Angelo, 2019, s.5-6).

Çerçeveleme, bir gerçekliğin bazı yönlerinin seçilmesi ve gerçekliğin tanımı ve yorumu üzerinden değerlendirmelerde bulunmayı, iletişimsel metinlerde belirgin hale getirmektir. Bu şekilde gerçekliğin ve sorunların tanımlanmasında ve buna ilişkin birtakım yargılarda bulunulmasında etkili olan çerçeveler, iletişim sürecinde iletişimci, metin, alıcı ve kültür olarak dört konuma sahip olmaktadır. Burada iletişimciler, inanç sistemlerini düzenleyen çerçeveler (şemalar) tarafından ne üzerine düşünüleceği ve ne söyleneceği noktasında, çerçeve yargıları oluşturmaktadır. Basmakalıp imgeler ve sözcükler, belirli anahtar sözcükler ise metinde kendisini gösteren çerçeveler olmaktadır. Burada alıcının düşüncesine göre şekillenen çerçeveler, metnin çerçeveleme amacını yansıtabilmekte veya yansıtmayabilmektedir. Kültür ise çoğu insanın söyleminde ve düşüncesinde olan ortak çerçeveler kümesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalar, çerçevelemenin benzer işlevler içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bir konunun belirli yönlerinin vurgulanması ve buna ilişkin değerlendirmelerde bulunulması açısından, çerçevelemenin etkin bir rolü bulunmaktadır (Entman, 1993, s.52-53).

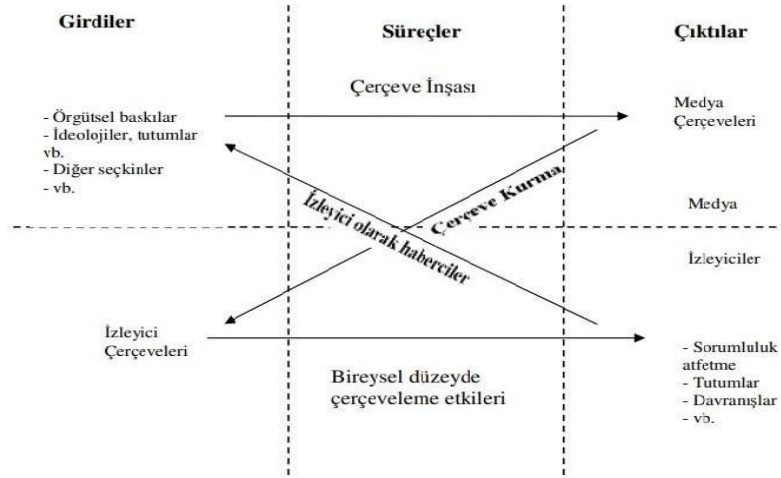
Bütün bunların sonucu olarak, gündem koyma (*agenda setting*), medyanın ağırlıklı olarak belli bir konuya öncelik vermesi ve böylece bu konuların medyada daha çok gündeme getirilmesi içermektedir. Öne alma (*priming*), medyanın bazı olayları görmezden gelmesi, bazı

olayları ise ön plana çıkararak, belirli sorunları önceleme ifade etmektedir. Önceleme, haber içeriğinin belirli konularda siyasal yargılar oluşturmadaki etkisine işaret etmektedir. Haber çerçeveleme (*news framing*) ise olayların haberlerde ne şekilde yer alacağını, nasıl ifade edileceğini ve izler-kitlenin bu olayları nasıl anlayacağını varsaymaktadır. Bu anlamda izler-kitle üzerinde çerçevelemenin bir etkisinin olduğunu vurgulamaktadır (Tokgöz, 2015, s.239). Öyle ki çerçevelemenin, gündem belirleme ve önceleme kuramları ile yakından bir ilişkisi bulunmaktadır. Burada bir gazete ve yayın organının neyi sunup sunmayacağını ifade eden gündem belirleme, bir sonraki aşamayı işlenen konuların sunuş biçimine odaklanan çerçevelemeye bırakmaktadır. Bu nedenle gündem belirlemenin bir uzantısı olarak haber çerçeveleme, medyanın içeriğinden ziyade bu içeriklerin sunum şekline odaklanmaktadır.

2.4. Medya İçeriklerinin Çerçevenmesi

Kitle iletişim araçlarıyla oluşturulan tüm iletiler, açık ve örtük (gizli) yapılarını, medyada eşik bekçilerinden geçirerek, izleyiciye, okuyucuya ve dinleyiciye aktarmaktadır. Bu doğrultuda medya metninin anlamını değerlendirme noktasında çerçevelemeden yararlanıldığında, söz konusu bu metnin izleyicide nasıl bir etki uyandırıldığına dair bir açıklama getirilmektedir. Öyle ki medya, izleyiciyi inandırma ve ikna etme konusunda kurgusal gerçekliği çerçeveleyerek yapmaktadır. İzleyiciler ise bu çerçevenmiş gerçeklikten anlamlar oluşturmaya çalışmaktadır (Deniz, 2019, s.73). Söz konusu medyada çerçevelemeyi oluşturan başlıca unsurlara bakıldığında, gündem belirme, önceleme ve haber çerçeveleme yaklaşımları ve izleyici çerçeveleri göz önüne alındığı gibi, şemalar ve klişeler de izleyici etkilemesinde aktif bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda haber üretim ve çerçeve inşası, haber işlenmesi ve çerçeve kurma ise medyada çerçevelemeye oluşturan unsurlar üzerinden şekillenmektedir.

Scheufele, çerçeveleme için bir süreç modeli geliştirerek, bir çerçeveleme konsepti sunmakta ve konseptte göre çerçeveleme inşası (*frame building*), çerçeve kurma (*frame setting*), çerçevelemenin bireysel düzeydeki etkileri, birey çerçeveleri ile medya çerçeveleri arasındaki bağlantı olarak dört süreci incelemektedir.

Şekil 1: Çerçeveleme Araştırmaları Süreci Modeli (Scheufele, 1999, s.115)

2.4.1. Haber Üretim ve Çerçeve İnşası (*Frame Building*)

Haber üretim ve çerçeve inşası, (*frame building*), bir olay veya durumu, belirli bir şekilde sunmak için kullanılan bilişsel bir süreç olmakta ve çerçeveleme sürecinin başlangıç noktası olarak görülmektedir. Söz konusu çerçeve inşası, medyanın hangi faktörleri ya da habercinin hangi bireysel özelliklerinin çerçevelenmeyi etkilediğini araştırmaktadır (Scheufele, 1999, s.115). Bu süreçte, medya veya diğer iletişim araçları, belirli bir konuda insanların bakış açısını ve değerlerini etkilemek için farklı çerçeveler oluşturabilmektedir. Medya, çerçeve inşasını, sıklıkla politik veya sosyal konuları ele alırken kullanmaktadır. Örnek olarak, bir politikacının ekonomi politikası hakkında yaptığı bir açıklama ele alınacak olursa, medya, bu açıklamayı farklı çerçeveler altında sunarak, izleyicilerin politikanın etkilerini farklı şekillerde anlamalarını sağlayabilmektedir. Yine örnek olarak, politikanın vergi indirimleri sağladığını veya sosyal yardımları kesintiye uğrattığını vurgulayarak, izleyicilerin politikayı farklı şekillerde anlamalarını sağlayabilmektedir. Medya, çerçeve inşasını kullanarak, izleyicilerin bakış açısını ve değerlerini etkileyebilmekte ve dolayısıyla toplumsal değişime katkıda bulunabilmektedir. Ancak medya, aynı zamanda haber üretim ve çerçeve inşasını kötüye kullanarak, haberleri manipüle edebilmekte ve belirli bir görüşü ya da siyasi partiyi desteklemek için bilgiyi çarpıtabilmektedir.

Çerçeve inşası, medyanın belirli bir konuyu belirli bir şekilde sunarak, izleyicilerin bakış açısını ve değerlerini etkilemesine olanak tanıyan bir bilişsel süreçtir. Medya bu süreci

politik ve sosyal konuları ele alırken sıklıkla kullanmakta ve bu yolla toplumsal değişime katkıda bulunabilmekte veya haberleri manipüle edebilmektedir.

2.4.2. Haberin İşlenmesi ve Çerçeve Kurma (*Frame Setting*)

Haberin işlenmesi, haberin yazılması ve sunulması sürecidir. Bu süreçte, haber kaynaklarından gelen bilgiler toplanmakta, düzenlenmekte, sorgulanmakta ve analiz edilmektedir. Haberin yazılması sırasında, belirli bir olay veya durum hakkındaki bilgiler, haber diline uygun bir şekilde aktarılmaktadır.

Çerçeve kurma (*frame setting*) ise gündem kurma ile aynı süreçlere dayanmaktadır. Ancak gündem kurma, konuların önemini ele alırken; çerçeve kurma, ikinci düzeyde bir gündem kurma özelliklerini incelemektedir. Bu anlamda gündem kurmanın ilk düzeyi nesne öneminin; ikinci düzeyi ise özellik öneminin aktarılmasını ifade etmektedir (McCombs ve diğerleri, 1997, s.704). Nelson ve arkadaşlarının çalışmaları, çerçevelerin algılanan önemi için McCombs ve arkadaşlarının çalışmalarına katkı olarak, çerçevelerin algılanan önemi olduğu kadar çerçevelerin çağrışım gücünün farklılığının da geçerli olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuş bulunmaktadır (Nelson ve diğerleri, 1997, s.572). Öyle ki çerçeve kurma, haberin nasıl sunulacağına karar vermek ve haberin sunumunda kullanılacak çerçeveleri belirlemektir. Bu çerçeveler, habere yön vererek, izleyicilerin haberin anlamını ve önemini belirli bir şekilde anlamalarını sağlamaktadır. Örnek olarak, bir afet haberi ele alınacak olursa, bu haberi sunarken medya, farklı çerçeveler kullanarak, izleyicilerin, afetin etkilerini ve afetle ilgili çözümleri belirli bir şekilde anlamalarını sağlayabilmektedir. Medya, afeti, insanlar için bir felaket olarak sunarak, izleyicilerin, afetin etkilerine odaklanmasını sağlayabilmektedir. Aynı zamanda afetle mücadele eden insanların kahramanca çabalarını vurgulayarak, izleyicilerin bu durumda yardıma ihtiyaç duyan insanlara destek olmalarını sağlayabilmektedir.

Çerçeve kurma, haberi sunan medyanın haberin içeriğine farklı anlamlar yüklemesi anlamına gelmektedir. Haberin sunumu, belirli bir durum veya olayın, izleyiciler tarafından nasıl algılandığına ve anlaşıldığına etki etmektedir. Sonuç olarak, haberin işlenmesi ve çerçeve kurma, medyanın belirli bir olay veya durumu belirli bir şekilde sunarak, izleyicilerin olay hakkındaki bakış açısını ve değerlerini etkilemesine olanak tanıyan bir süreçtir.

2.4.3. Birey Düzeyindeki Çerçeveleme Etkileri

Bireysel düzeydeki çerçevelemenin, medya çerçeveleri ile bir bağlantısı söz konusu olmaktadır. Öyle ki medya içeriklerinin nasıl algılandığı ve yorumlandığı, bireyin zihinsel

çerçevesine bağlı olabilmektedir. Bu durumda bireyler, medya içeriğini kendi deneyimleri, inançları, değerleri ve kültürel arka planlarına göre anlamlandırmaktadır. Söz konusu bireylerin medya içeriğini algılama ve yorumlama biçimlerini etkileyen çeşitli faktörler arasında bireyin ideolojik eğilimleri, tutumları vb. özellikler bulunmaktadır (bkz. Şekil 1). Bu faktörler, medya içeriğinin nasıl anlamlandırıldığını ve yorumlandığını etkilemektedir.

2.4.4. İzleyici Olarak Haberciler

Haberciler de tıpkı izleyiciler gibi bilişsel bir tutuma sahip olmaktadır. Bu durumda olayları ve konuları da kendi çerçevelerinin etkisinde sunmaktadır. Diğer yandan, çerçeveleme sürecinin bir parçası olarak etki sahibi olabilen gazeteciler, haberleri seçerken, olayları sunarken ve dil kullanırken belirli bir çerçeveleme yöntemi kullanarak izleyicilerin algılarını ve yorumlarını etkilemektedirler. Bu anlamda habercilerin kişisel inançları, değerleri, ideolojik eğilimleri ve kurumların politikaları gibi faktörlerin etkisi büyüktür. Ayrıca, haberciler, haberlerin sunuluş biçimi, dil kullanımı, görsel unsurlar ve diğer faktörlerle olayları belirli bir perspektiften ele alarak izleyicilerin bakış açısını şekillendirme sürecine katkıda bulunmaktadır.

2.5. Temsil ve Yeni Medya İlişkisi

Temsil kavramı ilk olarak, Stuart Hall tarafından geliştirilmiş ve vurgulanmış bulunmaktadır. Hall, medyada temsilin, sosyal kimliklerin, kültürün ve toplumsal yapıların inşasında önemli rol oynadığını ve medya aracılığıyla belirli bir grup veya toplumun temsil edildiğini söylemektedir. Hall, medyada temsilin toplumsal bir inşa olduğunu ve medya aracılığıyla belirli bir bakış açısı ve değerlerin iletilerek, izleyicilerin olayları ve durumları belirli bir şekilde anlamalarını sağladığını belirtmektedir.

2.5.1. Temsil Kavramı

Temsil, anlam ve dilin kültürle ilişki kurmasını sağlamakta ve bu anlamda temsilin kültürel çalışmalarda önemli bir yeri olmaktadır. Burada anlamın üretilmesi ve kültürün üyeleri arasında paylaşılması, bir süreç dahilinde gerçekleşmektedir. Söz konusu temsil, dil, işaret ve görüntülerin de kullanılmasıyla şeyleri tasvir etmekte veya simgelemektedir. Bu yönüyle zihnimizde dil aracılığıyla birtakım kavramların anlamlandırılmasına yol açan temsil, anlam yaratmak ve bu anlamlara işaret etmek açısından bir bağ oluşturmaktadır (Hall, 2017, s.23-25).

Hall'a göre ortak bir kültüre sahip insanların, benzer bir anlamı paylaşabilmeleri için dilin işaretlerinin de benzer şekilde yorumlanabilmesi gerekmektedir. Bu yönüyle dil ve temsil birbiriyle ilişkili olarak, kavramların anlamlandırılmasında önemli olmaktadır. Dolayısıyla bu kavramsal haritaların yorumlanabilmesi için bir dil sistemine ihtiyaç vardır (2017, s.28-29). Aynı zamanda burada önemli olan söylem ise bir dil pratiği olarak, dil ile insan ile anlam kazanmaktadır. Söz konusu söylem yalnızca ideoloji, bilgi, anlatım ve diyalog süreçleri çerçevesinde sadece paragraflarla sınırlı kalmamakta, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarla da ilişkili olmaktadır (Sözen, 1999, s.20-21). Bu yönüyle söylem, temelinde farklı ideolojiler ve farklı anlatımlar barındırmaktadır. Bu anlamda iletişim biçimleri, birer söylem alanı yaratmaktadır.

Medya, bir olayı veya durumu belirli bir dil ve söylem kullanarak ele almakta ve bu şekilde izleyicilere sunmaktadır. Bu dil ve söylem, belirli bir kültürel ve toplumsal bağlamda anlamlı olmakta ve izleyiciler tarafından belirli bir şekilde anlaşılmaktadır. Medyada dil ve söylem üzerinden gerçekliğin inşa edilmesiyle ve gerçekliğin de temsil yoluyla inşa edilmesi, medyanın gerçekliği bir çerçeveye oturtarak sunduğunu göstermektedir. Öyle ki dilde anlam oluşturma çabaları, gerçeklikte farklılıklar yaratmaktadır. Medya profesyonelleri ise bu gerçeklikleri ideolojik anlamlar üzerinden sunmaktadır. Bu yönüyle temsil ve ideoloji birbiriyle ilişkili olmaktadır. İdeolojik anlamlar ve söylemler de haber içeriklerine yansiyarak, gerçeklik temsil üzerinden yeniden inşa edilmektedir.

2.5.2. Medyada Ayrımcılık

Medyada ayrımcılığın temsili, belirli bir grup veya toplulukların, belirli özelliklerine dayalı olarak, olumsuz bir şekilde tasvir edilmesi veya gösterilmesidir. Medya aracılığıyla gerçekleştirilen ayrımcılık, cinsiyet, ırk, etnisite, cinsel yönelim, din, yaş ve fiziksel görünüş gibi çeşitli özelliklere dayalı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Birinci olarak, medya aracılığıyla gerçekleştirilen ayrımcılık, belirli bir grup veya topluluk hakkında yanlış ve olumsuz önyargılar yaratarak gerçekleştirilebilmektedir. Bu tür ayrımcılık, belirli bir gruba yönelik toplumsal veya siyasi tepkileri tetikleyebilmekte ve bu grupların haksız bir şekilde zorbalık ve ayrımcılığa maruz kalmasına neden olabilmektedir. İkinci olarak, medya aracılığıyla gerçekleştirilen ayrımcılık, belirli bir grup veya topluluğun temsili üzerinde kontrolü kaybetmesi veya etkisiz hale getirilmesi yoluyla gerçekleştirilebilmektedir. Bu tür

ayrımcılık, belirli bir grup veya topluluğun görünürlüğünü azaltabilmekte veya belirli bir gruba ait olmayan ve genellikle olumsuz olarak tanımlanan özelliklerin temsili ile gerçekleştirilebilmektedir. Üçüncü olarak, medya aracılığıyla gerçekleştirilen ayrımcılık, belirli bir grup veya topluluğun basitçe yok sayılması veya görmezden gelinmesi yoluyla gerçekleştirilebilmektedir. Bu tür ayrımcılık, belirli bir gruba yönelik hiçbir temsil olmadığı veya temsilin yok denecek kadar az olduğu durumlarda gerçekleştirilebilmektedir.

Medyada sözel ve görsel sunumlar üzerinden kurulan söylemler ile bazı kişiler veya kesimler dışlanmaktadır. Burada “biz” ve “ötekiler” şeklinde bir ayrımcılığın oluşması söz konusu olmaktadır. Bu anlamda haber içeriklerinde bir kişinin inancından, renginden veya başka sebeplerle ayrımcı söylemlerle temsil edilmesi, medya aracılığıyla ayrımcılığın pekiştirilmesine neden olmaktadır. Öyle ki medyada kullanılan ifadeler ve yorumlar ile yaygınlaştırılan ayrımcılık, temsil yokluğu, eksik temsil ya da stereotipleştirmeler aracılığıyla belirginleşmektedir. Medyanın dezavantajlı kesimleri yok sayması, onların medyada kendisine yer bulabilmesine imkan vermemesi, çok sınırlı bir temsil olanağı yaratmaktadır. Bu şekilde onlara yönelik medyadaki ayrımcılık giderek daha çok yaygınlaşmaktadır (Çelenk, 2010, s.222-223). Aynı zamanda medya aracılığı ile üretilen temsiller ile arka planda yatan ideolojilerin paylaşımı söz konusu olmaktadır. Bu sebeple medya temsilleri, toplumsal algıları şekillendirmede etkin bir rol oynamaktadır.

2.5.3. Yeni Medyada Engelli Çocuk Temsili

Medya mesajları, toplumdaki bazı grupları diğer gruplara göre daha fazla etkileyebilmektedir. Bu gruplar arasında yer alan engelli çocuklar, medyanın etkilerine açık bir durumda olması sebebiyle daha savunmasız bir konumda yer almaktadır. Öyle ki medyada üretilen içerikler, kamuoyu algısını da belli bir yönde şekillendirdiği için engelli çocuk ve medya konuları dikkatli ve hassas bir şekilde ele alınması gereken konular olmaktadır.

Medyada temsiller üretilmekte ve bu temsillerin üretim sürecinde, ne seçileceğine dair bir düşünme üzerinden, temsilin öznesinin, kurumun veya düşüncenin, toplumdaki önemi de belirlenmektedir. Var olan söylemlerin de bu sürecine eklenmesiyle temsil yeniden üretilmektedir. Bu anlamda çocukların medyadaki temsili, çocuklara ilişkin bir algının oluşmasında etkili olmaktadır. Medyanın çocuğu temsil şekli ve görmezden gelmesi, çocuklar adına alınan kararları ve onlara olan bakış açısını şekillendirmektedir (UNICEF, 2007, s.36).

Söz konusu çocuklara ilişkin haber yapım sürecinde temsillerdeki kalıp yargılar (*stereotipler*), medyada çocukların nasıl temsil edildiği noktasında belirleyici olmaktadır.

UNICEF'e göre çocuklarla ilgili kalıp yargılar ise şu şekilde sıralanmaktadır (2007, s.37-38):

- ✓ *“Çocukların ciddi bir şekilde ifade ettikleri görüşlerin yetişkinleri güldürmek için kullanılması.*
- ✓ *Habere cazibe katmak için şirin çocukların kullanılması.*
- ✓ *Çocuğun özsaygısı veya yetişkinin çocuğa olan saygısı adına hiçbir katkısı olmadığı halde, duygu sömürüsü yapmak için çocukların sefil durumlardaki fotoğraflarının ve tasvirlerinin kullanılması.*
- ✓ *Çocuklara büyüklük taslanması ve tepeden bakılması.*
- ✓ *Çocuklar konuyu daha iyi bildikleri halde yetişkinlerin çocuklar adına konuşması.*
- ✓ *Çocuklara sirk hayvanları gibi gösteri yaptırılması.*
- ✓ *Yetişkinlerin çocukların bilgisizliğini ortaya sermesi.*
- ✓ *Yetişkinlerin çocukları kendi ağızlarında konuşturmaları veya sözlerini kesmeleri.*
- ✓ *Çocuklar pasif olmadıkları halde öyleymiş gibi gösterilmeleri.*
- ✓ *Genç insanların, “gençlik” adı verilen sorunlu bir grupta toplanarak adlandırılmaları.*
- ✓ *Kanunla ihtilaf, madde bağımlılığı, sokakta yaşama gibi durumlarda ise toplumun huzurunu “tehdit edenler” olarak göstermek”.*

Medya çalışanları, zaman zaman haber gerçeğini olduğu gibi yansıtmamakta, bunun yerine gerçekliğin yeniden inşa edilmesiyle haberi sunmaktadır. Eleştirel yaklaşım temelinde çerçevelenen bu düşünceye göre medya çalışanları, bir olayı kendi istekleri ve düşünceleri doğrultusunda yeniden şekillendirerek yansıtabilmektedir. Bu anlamda medya çalışanlarının, nelerin haber olacağı ya da olmayacağına dair bir seçim süreçleri söz konusu olmaktadır. Bu durumda engelli, çocuk, kadın ve LGBTİ gibi dezavantajlı grupların hakları da bu şekildeki haber içerikleri nedeniyle göz ardı edilmektedir. Oysaki medyanın dezavantajlı gruplara hassasiyet göstermesi ve onların sesini daha çok duyurabilmesi için gerekli sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir. Dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocukların medyadaki temsiline bakıldığında, onların medyada yeterince yer almadığı, yer aldığı ise daha çok olumsuz bir şekilde temsil edildikleri görülmektedir. Öyle ki haberlere yansıtılan çocuklar, “şiddetin kurbanı”, “istismar ve ihmal kurbanı” veya “suça itilmiş edilgin bireyler” gibi birtakım stereotiplerle (kalıp yargılar) sunulmaktadır. Bu durum engelli çocukların da medyada

olumsuz bir şekilde temsil edildiğini ortaya koymaktadır (Akdağ, 2016, s.161). Engelli çocuklara ilişkin olumsuz tanımlamalar ise medyada onlara ilişkin bir temsil sorunun olduğunu göstermektedir.

Araştırmacı Salman, dünyada ve Türkiye’de çocukların, medyada yetişkinlerle aynı oranda yer almadığını ve bu sebeple çocukların medyada kendisine çok az yer bulabildiklerini, söz konusu çocukların medyada daha çok “kurban”, “suçlu”, “çaresiz” ve “mağdur” olarak yer aldığını ve haberlerde kalıp yargılarla sunulan çocukların, genellikle başlarına olumsuz bir olay geldiğinde veya suça itildiklerinde haber konusu haline geldiğini belirtmektedir. Öyle ki çocuklarla ilgili haberlere bakıldığında, çoğu haberin kaza, şiddet veya cinayet gibi olumsuz bir konusu olduğu ve bu anlamda çocukların bir “dram, trajedi öznesi” olarak temsil edildikleri görülmektedir. Aynı zamanda çocuklar haberlere konu olduklarında, daha çok başarı hikayeleriyle gündeme gelmektedir. Bu açıdan medyada daha çok “olağanüstü ve sıra dışı başarıların kahramanı” olarak yer alan çocuklar, çoğunlukla bir ironinin parçası şeklinde sunulmaktadır (2019, s.19-20). Ayrıca engelli çocuklara ilişkin haberler üretilirken, “Engeline rağmen başardı” gibi ifadelerin kullanılması da yine engelli çocukların medyada sıra dışı başarılarıyla temsil edildiklerini göstermektedir (Salman, 2019, s.41-42). Bu şekildeki söylemlerin varlığı, engelli çocuklara ilişkin konunun asıl önemli boyutlarının farkına varılmamasına sebep olmaktadır.

Yeni medyada engelli bireyler, çoğunlukla “temsili kahraman” ya da “dram parçası” olarak sunulmaktadır. Söz konusu onlara ilişkin acınacak ve yardım edilecek bireyler olarak bakılması, oldukça onur kırıcı bir durumun yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu şekilde üretilen haber içerikleri toplumda yanlış bir algının oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum ise engelli bireyleri duygusal anlamda incitebilmektedir. Yeni medyada engelli bireyleri daha çok olumsuzlukların konusu yapmak ve ayrımcı nitelemelerle toplumun dışına itmek de onlara yönelik insan hakları ihlallerinin oluşmasına ve nefret söyleminin pekiştirilmesine sebep olmaktadır (Ulu, 2013, s.61-64). Buradan da anlaşılacağı üzere engelli bireyler, yeni medyada önyargı, kalıp yargı ve etiketlemeler ile sunulmakta ve onların sorunlarına odaklanan bir algıdan çok, reyting kaygısıyla dramatize ve sansasyonel bir şekilde temsil edilmektedir (Ulu, 2013, s.66). Yeni medyada engelli bireylere yönelik şiddet haberleri de abartılarak verilmekte ve engelli bireyler daha çok bir “kurban” olarak temsil edilmektedir. Bu şekildeki temsil biçimleri, engelli bireyleri olumsuz anlamda etkilemekte ve onların sosyal hayata katılmalarının

önünde de bir engel oluşturmaktadır (Ulu, 2013, s.70). Bu düşünceden hareketle, engelli çocukların da medyada “dram” ve “trajedi” öznesi olarak temsil edilmesi, ajitasyon söylemlerinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Söz konusu engelli çocukların yeni medyada dramatize bir şekilde temsil edilmesi ve onlara ilişkin haberlerin okuyucuda acıma hissi uyandıracak bir şekilde sunulması etik bir sorun olmaktadır. Öyle ki medyadaki engelli çocuk temsil şeklinin sorunlu doğası, onlara ilişkin hak ihlallerini daha çok pekiştirmektedir.

Dezavantajlı grup olarak engelli bireyler, yeni medyada yok denecek kadar az bir şekilde yer aldığı kabul edilmektedir. Bu durum onların medya aracılığı ile ayrımcılığın öznesi olarak konumlanmasına neden olmaktadır. Öyle ki medyada engelli bireylerin daha çok engelliliğine vurgu yapılması da ayrımcı nitelemeleri giderek pekiştirmektedir. Bu şekilde haberciliğe ilişkin etik değerler de ihlal edilmektedir (Yıldırım, 2011, s.64-65). Diğer yandan ise engelliliğin türüne önem verilmeyerek, haberlerde daha çok engelliliğe ilişkin genel tanımlamalar çerçevesinde, engelli bireylerin, toplumun her alanında yetersiz bireyler olduğu düşüncesi hakim olmaktadır (Yıldırım, 2011, s.67). Bu açıdan engelli çocukların da medyada “aciz”, “zavallı” ve “çaresiz” olarak temsil edilmesi durumu, onların yeni medyada daha çok duygusal çekiciliğin nesneleri olarak sunulduğunu göstermektedir.

Yeni medyada çocuklar, medyadaki tiraj kaygısıyla sebebiyle sansasyonelleştirilerek, damgalayıcı ve önyargılı bir dil/söylemle sunulmaktadır. Bu şekilde yeni medyada çocuk hakları ihlalleri daha çok belirginleşmektedir (Tosun, 2007, s.182-183). Öyle ki engelli çocukların, insanın ilgisini çekme amacıyla sansasyonel ve dramatize bir biçimde medyadaki sunumu, engelli çocuklara ilişkin etik ihlalleri beraberinde getirmektedir. Bu şekilde engelli çocuklara ilişkin medyadaki ihlaller daha çok artmaktadır. Bu nedenle onların haklarına ilişkin ihlallerinin oluşmaması adına, engelli çocukların medyadaki temsili son derece önem taşımaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Çalışmada, çerçeveleme kuramı bağlamında çevrimiçi gazetelerde dezavantajlı grup olarak engelli çocukların temsili üzerine odaklanılmaktadır. Bu anlamda çevrimiçi gazetelerde engelli çocukların nasıl temsil edildiği, bu temsillerin nasıl çerçevelendiği ve bu temsillerin nasıl algılandığı, araştırmanın konusu kapsamında yer almaktadır. Çalışmanın perspektifinde ise gündem belirleme kuramı ve haber çerçeveleme kuramı kullanılmaktadır.

Gündem Belirleme Kuramı'nın temelinde Walter Lippmann'ın 1922 yılında kaleme aldığı "Public Opinion" (Kamuoyu) isimli çalışması yer almaktadır. Lippmann, bireylerin dış dünyasında olan görüntüler ile kendi gerçek dünyası arasında bir bağlantıya ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Ona göre kitle iletişim araçları bireyin dış dünyasındaki gerçekler ile zihinlerindeki farklı sembolik görüntüleri inşa etmektedir. Bu noktada kitle iletişim araçları, bireylerin zihinlerini etkilemektedir (Hawks, 2002, s.492). Gündem Belirleme Kuramı'na göre, kitleler medya yoluyla gündemden haberdar olmakta ve bu doğrultuda izleyicilerin, dinleyicilerin ve okuyucuların düşünsel dünyaları şekillenmektedir (Atabek, 2012, s.156). Medya, gündemin oluşmasında en belirleyici unsur olmaktadır. Bu anlamda hangi bilginin ne zaman ve ne kadar süreyle kitleleri etkileyeceğini belirlemektedir.

Çerçeveleme Kuramı ise bir yandan herhangi bir bütünlük içerisinde o bütüne ait bir parçanın sınırlandırılmasını ifade ederken, diğer yandan Goffman'ın "yorumlama şemaları" olarak adlandırdığı çerçeveleme şablonları ya da kategorilerinden oluşan çerçeveler sistemi içine yerleştirmeyi kapsamaktadır. Bu aşamada medya profesyonelleri tarafından medya metinlerinin yapılandırılmasında başvuru çerçeveler, toplumsal ve kültürel yapı içerisinde inşa edilmekte, yeniden üretilmekte ve dönüşebilmektedir (Durur, 2012, s.29).

Çalışmada engelli çocukların, yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazetelerde nasıl temsil edildiği, onların toplumda nasıl algılandığı ve bu temsillerin nasıl çerçevelendiği konuları, toplumda engelli çocuklara yönelik tutumları etkileyebilmektedir. Bu konuda farkındalık yaratmak amacıyla dezavantajlı grup olarak engelli çocukların medyada

nasıl temsil edildiği konusunda genel bir anlayış geliştirmeye çalışmak önemli olmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’de dezavantajlı grup olarak engelli bireyler, gittikçe daha görünür olmaya ve varlığını hissettirmeye başlamış bulunmaktadır. Ancak engelli çocuklar, iletişim bilimleri alanında yeterince görünür vaziyette olmamaktadır. Söz konusu Türkiye’de sosyal bilimler alanında henüz bu konudaki çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu anlamda multidisipliner açıdan, iletişim bilimleri ve engelli çocuk çalışmalarının birbirlerini besleyici çalışma alanları olarak görülmesi önemli olmaktadır.

Çocuğun yeni medyada temsil ediliş şekli veya görmezden gelinmesi, toplumun çocukları görme biçimini ve çocuklar adına alınan kararları şekillendirebilmektedir. Bu açıdan yeni medyada çocukların nasıl temsil edildiği önem taşımaktadır (UNICEF, 2007, s.36). Yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazetelerde yayınlanan haberler, toplumda dikkat çekerek kamuoyunu etkilemektedir. Bu bağlamda üretilen haberlerle gündem oluşturulmakta ve bireylerin algı ve düşünceleri şekillendirilmektedir. Öyle ki dezavantajlı gruplar arasında yer alan engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde temsil edilme şekli, çevrimiçi gazeteleri takip eden okuyucuların bakış açısını etkileyebilmektedir. Bu düşünceden hareketle, engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde farklı yer alma biçimlerinin nasıl ve neden karşımıza çıktığını analiz etmek de araştırma için son derece önem taşımaktadır. Dolayısıyla engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde nasıl temsil edildiğine ilişkin bir bilimsel çalışmanın ortaya koyulması ve buna ilişkin gerekli araştırmaların ve uygulamaların yürütülmesi, yine çevrimiçi gazetelerin farkındalık yaratma etkisi ve konunun özgünlüğü de göz önünde bulundurulduğunda, literatüre ve topluma katkıda bulunması açısından da oldukça önem olmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Çevrimiçi gazetelerdeki haber içeriklerinde; spor, sağlık, eğitim, politika/siyaset, polis-adliye, ekonomi, kültür-sanat, çevre, bilim ve teknoloji olarak haber temaları üzerinden engelli çocuk temsillerini incelemek ve engelliliğin yoğun olarak tartışıldığı günümüzde nasıl bir engellilik söylemi inşa edildiğini ortaya koymak, araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Ayrıca çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk temsilleri üzerinden engelli çocuklara yönelik medya ve toplumdaki algıları anlamak ve bu konuda farkındalık yaratmak da araştırmanın hedefleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde hangi konularda, ne sıklıkla yer aldıkları ve onlara yönelik ayrımcılığın inşa edilip edilmediğine

ilişkin soruların yanıtlanması amaçlanmaktadır. Bu noktadan hareketle, tez konusu ve amacı, birbiriyle ilişkili olarak temellendirilmektedir.

3.3. Araştırmanın Problemi

“Çevrimiçi gazetelerde dezavantajlı grup olarak engelli çocuklar nasıl temsil edilmektedir?” sorusu, araştırmanın problemini ifade etmektedir. Söz konusu araştırma problemi, araştırma sonunda cevaplanmakta ve buna ilişkin bulgu ve sonuçlar değerlendirilmektedir.

Haberlerde engelli çocuk temsilleri, çevrimiçi gazetelerin sayfa kategorilerine göre tematik olarak ele alınmaktadır. Buna göre haber temaları üzerinde ayrı ayrı engelli çocuk temsili verilerine ulaşmanın çalışmayı güçlendireceği düşünülmektedir. “Spor, sağlık, eğitim, politika/siyaset, polis-adliye, ekonomi, kültür-sanat, çevre ve bilim teknoloji sayfaları olarak, toplam 9 sınıflandırma ise haber temaları olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, araştırmanın problemleri şöyle sıralanmaktadır.

- 1) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde spor sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 2) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde sağlık sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 3) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde eğitim sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 4) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde politika/siyaset sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 5) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde polis-adliye sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 6) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde ekonomi sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 7) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde kültür-sanat sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 8) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde çevre sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?
- 9) Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde bilim ve teknoloji sayfalarında nasıl temsil edilmektedir?

Çalışmada söz konusu sayfalarda engelli çocuklara ilişkin oluşturulan haberler aynı zamanda Galtung ve Ruge’un haber değeri ölçütlerine göre de analiz edilmektedir. Sayfalar üzerinde haber değerlerine ilişkin verilere ulaşmak tezin amacını desteklemektedir. Buna göre, Araştırmanın hipotezleri ise şöyle kurulmaktadır:

- H0: Engelli çocuk haberlerinin sayfada yer aldığı haber değerini etkilemeyecektir.
- H1: Engelli çocuk haberleri geniş kitleler için farkındalık yaratılması amacıyla gazetelerin gündem sayfasında(polis-adliye) daha fazla ön plana çıkarılmaktadır.(Frekans değeri)(sayfalar)
- H2: Engellilik farkındalığına toplumun ileri gelenleri tarafından dikkat çekilmektedir.
- H3: Engellilik durumuna göre, zihinsel engellilere yönelik haber yoğunlukları diğer engellilik türlerine göre olan haber yoğunluklarından daha fazladır. (Yoğunluk)
- H4: Zihinsel engelli çocuklar, polis-adliye haberlerinde (kaza, cinayet, intihar ve cinsel istismar) yoğun olarak görülmektedir. (Yoğunluk)
- H5: Haberlerde polis-adliye kategorisi bağlamında engelli çocukların maruz kaldığı şiddet ve suç konuları yoğun olarak görülmektedir.
- H6: Haber temalarına göre polis-adliye haberlerinin eğitim haberlerine göre, gazeteler arasında istatistiki olarak anlamlı farkları bulunmaktadır.
- H7: Haberlerde engellik kavramına yönelik, “mağduriyet, kurban ve dram/trajedi öznesi” olarak negatif haber temsilleri kullanılmaktadır.
- H8: Haberlerde engellilik kavramına yönelik negatif yaklaşımlar, pozitif yaklaşımlardan daha fazladır.
- H9: Haberlerde engellik kavramına yönelik, “yetenekli, başarılı, sosyal” olarak pozitif haber temsilleri kullanılmaktadır.

Sıfır hipotez ve diğerleri ile araştırmada toplam 10 hipotez kullanılmaktadır. Hipotezler, sayfalar, haber değeri kriterleri üzerinden oluşturulmaktadır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada yöntem olarak, içerik analizi kullanılmaktadır. İçerik analizi, çevrimiçi gazetelerde engelli çocukların temsil edilme biçimlerini ve temsillerin nasıl çerçevelendiğini incelemek için kullanılmaktadır.

İçerik analizinde, araştırmacı sosyal iletişimin kanıtları olan mesajları, sistemli ve objektif olarak incelemekte ve iletişimin kaynağına ya da iletişimin diğer durumlarına ilişkin tahminlerde bulunmaktadır. Söz konusu incelemeye alınan verilerin taşıdığı mesajların objektif olarak analiz edilmesi açıkça ifade edilmiş kurallara göre yapılmaktadır. Bu kurallar, araştırmada kullanılan kategorileri oluşturmaktadır. İçeriklerin kategorilere göre sınıflandırılması ile genel bir tanımlama yapılabileceği gibi, bütüne yönelik çıkarımlarda da

bulunabilmektedir. Bu anlamda ortaya çıkan kategoriler, mesajın tüm ilgili niteliklerini yansıtmalı ve mümkün olduğunca mesajda kullanılan kelimeleri korumaya çalışmalıdır. Bu noktada içerik analizi, belge türündeki kanıtsal belgelere bilimsel yöntemlerin uygulanması anlamına gelmektedir. Aynı zamanda objektiflik, sistematiklik ve genellik ilkeleri, içerik analizi yönteminin temel ilkeleri olmaktadır (Hepkul, 2002, s.2-4). Bu doğrultuda içerik analizi yöntemi ile çevrimiçi gazetelerde engelli çocukların nasıl temsil edildiği, içerik analizinin önemli bir bileşenini oluşturan kategoriler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bunun için araştırma kapsamında çevrimiçi gazetelerde yayınlanan engelli çocuklara ilişkin haberler incelenmekte ve çerçeveleme kuramı bağlamında analiz edilmektedir.

Araştırmada içerik analizi bileşenlerinden kategorilerin ayırt edici yanı; çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuklara ilişkin haberlerin, “haber değeri (news value) kavramı ve yaklaşım kriterleri” ile ele alınmasıdır. Söz konusu engelli çocuk haberlerinin analizinde, Galtung ve Ruge (1965) tarafından literatüre sunulan; 12 haber değeri kriteri dikkate alınmaktadır. Bu haber değeri kriterleri; 1. Ritim (Frekans), 2. Dikkat çekme eşiği (Yoğunluk), 3. Netlik/Açıklık, 4. Tek Anlamlılık (Netlik/Açıklık), 5. Uygunluk (Uyumluluk), 6. Beklenmedik (Sürpriz), 7. Devamlılık (Süreklilik), 8. Kompozisyon(Değişkenlik), 9. Elit uluslarla ilişkili olma, 10. Elit kişilerle ilişkili olma, 11. Kişiselleştirme ve 12. Olumsuzluk(Negatiflik) unsurlarından oluşmaktadır. Böylelikle kategorilerin, haber değeri kriterleri ile derecelendirilmesi mümkün olmaktadır.

İçerik analizinin temel bileşenleri bağlamında öncelikli olarak araştırmanın problemi belirlenmekte, ardından ise kategori sistemi oluşturularak ve bu noktada kategoriler tanımlanarak kodlama yapılmaktadır. Ayrıca kategoriler hem nicel içerik analizi hem de nitel içerik analizinde merkezi bir konuma sahip olmaktadır. Daha sonra kodlama ve analiz birimleri tanımlanarak, örneklem yöntemi ve ölçüm birimleri belirlenmektedir (Gökçe, 2019, s.63-64). Bu çalışmada da haber kategorileri, engelli çocuk tanımına uyan çocukların gazetelerde temsiliyetine göre değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kategoriler, net ve açık bir şekilde formüle edilmektedir. Karmaşık şekilde ele alınan kategorilerde ise uygun bir sınıflandırmaya gidilmektedir. Aynı zamanda eş değer haber metnine sahip bir içerik, kategori sistemi ile birbirinden farklılaştırılarak gruplandırılmaktadır. Dolayısıyla içerik analizi, amaca yönelik olarak çalışmada seçici bir işlem noktasında oldukça önemli olmaktadır.

3.4.1. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Farklı yayın politikaları bağlamında, geniş bir okuyucu kitlesine sahip olan ve bu anlamda belirlenen örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin temsil şekline odaklanılması, araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Araştırmada Türkiye'deki çevrimiçi gazeteler, belirli bir bölgedeki sınırlılığı oluşturmakta ve belirli bir yaş grubundaki engelli çocuklar da yine çalışma için bir sınırlama getirmektedir. Araştırmaya konu olan çocuk kavramı ve gelişimi ise literatürde yer alan, insan gelişimi bağlamında genel olarak ilk 2 yıl bebeklik, 3-6 yaş ilk çocukluk (oyun dönemi), formal yılların başladığı ilkokul eğitim sürecinde 7-11 yaş ise ikinci çocukluk olarak değerlendirilmektedir. 12-18 yaş dönemi ise ergenliktir.

Bu doğrultuda, habere konu olan engelli çocuk analizleri, yaş aralığı 3-11 yaş arasında olacak şekilde, 2 dönemi (ilk çocukluk ve ikinci çocukluk) kapsamaktadır. Zira çocukluk döneminden ergenlik dönemine dek engellilik durumlarının yansıdığı birçok veriye ulaşılması mümkündür. Ancak daha kapsamlı bir sonuç ortaya koymak adına haberlerin analizinde, engelli çocukların 12-18 yaş dönemi de ele alınabilmektedir.

Çalışmada medya türü sınırlılığı da söz konusu olmakta ve belirli bir medya türü olarak, yalnızca haberler ve köşe yazıları dikkate alınmaktadır. Aynı zamanda çevrimiçi gazetelerde yer alan video-haberlerin de videoya ilişkin olarak yazılı metinlerle ele alındığı ancak videoların analiz dışında bırakıldığı durumlar söz konusudur. Bu kapsamda araştırmada yeni medya içerisinde kendisine yer bulan çevrimiçi gazetelerdeki haberler ve belirli bir dilde yayınlanmış olan medya içerikleri incelenmekte ve sadece Türkçe olarak yayınlanmış haberler ele alınmaktadır. Çalışmaya ayrıca bir zaman sınırlılığı da getirilerek, 2022 yılına ait 1 yıl boyunca yayınlanmış olan haberler incelenmekte, daha eski veya daha yeni içerikler ise araştırmanın dışında bırakılmaktadır. Araştırmanın sonuçları, bu sınırlılıkların farkında olunarak yorumlanmaktadır.

3.4.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, dünya genelinde medya platformlarındaki engelli çocukların temsiline yer veren bütün gazeteler oluşturmaktadır. Ancak evrenin tümünün analiz edilmesinin güçlüğü nedeniyle Türkiye'deki Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak, isimli 6 adet çevrimiçi gazete, araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Söz konusu

araştırmanın evreni, çalışmanın geniş kapsamlılığını ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bu sebeple engelli çocukların çevrimiçi gazetelerdeki temsili, derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır.

3.4.3. Araştırmanın Örnekleme

Türkiye’deki Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak isimli çevrimiçi gazeteleri, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada, örneklem içerisinde yer alan çevrimiçi gazetelerdeki yayınlanan haberlerde, engelli çocukların nasıl temsil edildiği incelenmektedir. Söz konusu araştırmada örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerin seçilmesinin nedeni ise farklı ideolojilere ve geniş bir okuyucu kitlesi olan gazeteler olmalarıdır. Bu gazeteler aynı zamanda basılı gazeteler olarak da tirajı yüksek olan gazetelerdir.

Tirajı yüksek olan gazeteler, okuyucular tarafından ilgi çekmekte ve bu gazeteler, kitleleri okumaya daha çok yönlendirmektedir (Karadoğan, 1997, s.46). Bu açıdan basılan gazete sayısı ile okuyucu kitlenin arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu noktada basılan gazete sayısı oranının yüksek olması, okuyucu kitlenin de yüksek oranda olacağı anlamına gelmektedir. Ayrıca farklı görüş ve düşüncelere yer veren yayınların sayısının daha çok olması da yine okuyucu sayısını artırmada etkili olmaktadır. Bu anlamda gazeteler, toplumu bilgilendirmek ve haber verme işlevleriyle beraber sosyal anlamda da okuyuculara birtakım bilgiler sunmaktadır. Böylelikle bireyler, toplumun içerisinde ve sosyal bir konumda yer alabilmektedir (Karadoğan, 1997, s.48-50). Bu düşünceden hareketle, gazetenin tirajının yüksek olması ve bu anlamda geniş bir okuyucu kitlesine sahip olması, bireylerin tutum, düşünce ve davranışlarını etkileme gücünü artırabilmekte ve sosyal alanda da yer alabilmesini sağlayabilmektedir. Böylece haberlerin çerçevelenmesinde gazetelerin tirajının yüksek olmasının ve ideolojik farklılıklarının etkisi incelenerek, medyadaki genel tabloyu daha net bir biçimde ortaya koyabilmek mümkün olmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle beraber katılımın anında gerçekleştiği ve yeni medya ortamlarının farklı bir boyut kazanması ve bu anlamda fikir ve düşüncelerin daha hızlı yayılmasıyla kamuoyunu etkileme gücü daha çok artmış bulunmaktadır. Söz konusu çevrimiçi gazetelerin de bu konudaki potansiyel gücü oldukça yüksektir.

Medyanın, toplumsal bir sorumluluğu bulunmakla beraber kamunun ortak konuları üzerinde sorunları ele alması ve bu sorunlara ilişkin çözüm ve öneriler geliştirerek bir görüş birliğine varılması en önemli görevleri arasında yer almaktadır. Medya, kamuoyu oluşturmada etkili olduğu gibi kamuoyu da medyayı yönlendirebilmektedir. Ayrıca halkın istek ve tercihleri

doğrultusunda medyanın işlevselliği de şekillenmektedir. Burada medyanın önemli bir güç konumunda olması ancak kamuoyunun da oldukça etkili bir güce sahip olması söz konusudur. Bu anlamda medya, toplumsal koşulları da göz önünde bulundurarak ve toplumun ideolojilerine de sahip çıkarak, bir sorumluluk bilinciyle varlığını sürdürmesi gerekmektedir. Bu açıdan çevrimiçi gazeteler, haber verme işlevi sayesinde insanları toplumsal konularda bilgilendirmekte ve bu konulara daha çok dikkat çekerek kamuoyu oluşumu sağlayabilmektedir. Öyle ki bu durum, gazetelerin yayın politikası ve ideolojileri bağlamında haber üretim sürecine de yansyarak, gazetecilerin habercilik pratiklerini de şekillendirebilmektedir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini oluşturan çevrimiçi gazetelerden Hürriyet, liberal; Milliyet, merkez sağ; Yeni Şafak, sosyal muhafazakar ve İslamcı; Yeni Akit, sosyal muhafazakar ve İslamcı; Sözcü, Atatürkçü; Birgün, radikal solu temsilen seçilmiştir.

Araştırmada, son yıllarda örneklem dahilindeki gazetelerin okuyucu bağlamındaki yakaladıkları yükseliş, son dönemde çocuk medyası ve haberlerinde fark edilir değişiklikler ve son yıllardaki engelli çocuklara ilişkin gelişmeleri izleyebilmek adına, 1 Ocak ile 31 Aralık 2022 tarihleri arasında kalan bir yıllık sürede yayımlanan engelli çocuklara ilişkin haberler analiz edilmektedir.

3.5. Veri Toplama Aracı

Çalışmada engelli çocuklara ilişkin haberler, içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir. Bu noktada veriler, MAXQDA 2020 programı kullanılarak analiz edilen bir akış oluşturmaktadır. Araştırmada, MAXQDA programı ile bahsedilen haber değeri kriterleri üzerinden tüm çevrimiçi gazetelerin hiyerarşik ve alt kodların analizi, yine çevrimiçi gazetelere ilişkin olarak tek-vaka analizi, iki-vaka analizi ve kod matrisi analizi yapılmaktadır. Ayrıca kelime bulutu ve frekans analizi uygulanarak da araştırma derinleştirilmektedir.

3.6. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında engelli çocuklara yönelik haberler, anahtar kelime kullanılarak ve konuya ilişkin haberlerin ayrıştırılması ile incelenmektedir. Engelli çocuklara ilişkin haberler, belirlenen zaman aralığı dahilinde örneklem olarak belirlenen çevrimiçi gazeteler üzerinden “engelli çocuk” anahtar kelimesi kullanılarak taranmaktadır. Elde edilen sonuçlar ise birbirinden ayrıştırılarak, farklı dosya kategorilerinde ele alınmaktadır. Buna ilişkin engelli çocuk haberleri, her bir gazete için ayrı dosyaların oluşturulmasıyla verilerin analizinde

kullanılacak olan programlara aktarılmaktadır. Öyle ki MAXQDA incelemelerinde, gazeteler, daha önce belirtilen haber değeri kriterlere göre analiz edilmektedir. Bu analizlere ek olarak, haberlerin konu kategorileri ise sadece engelli çocuklar kodunu merkeze alarak, ilişkili oldukları konuların tespiti ile değerlendirilmektedir. MAXQDA programı kullanımı ise haber değeri kriterlerinin incelemelerine dayanarak nitel analizleri ortaya çıkararak, nicel verileri daha tanımlanır kılmaktadır. Analiz sonucunda ise ulaşılan bulgular, araştırmayı/araştırmacıyı, günümüzde önemli bir konumda olan medyanın, engelli çocuklara yönelik algının nasıl şekillendirdiğini ve buna ilişkin topluma sunulan mesajların hangi bağlamda ve nasıl ele alındığının değerlendirilmesi amacına ulaştırmaktadır.

3.7. Bulgular ve Tartışma: Çevrimiçi Gazetelerde Engelli Çocukların Temsili

Araştırma kapsamında engelli çocukların temsiliyetine yer veren çevrimiçi gazetelere odaklanılmaktadır. Bu kapsamda çevrimiçi gazetelerden; Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak gazetelerinde, 1 Ocak 2022 ile 31 Aralık 2022 tarihleri arasında yer alan engelli çocuk haberleri incelenmektedir. Söz konusu engelli çocuk haberleri, içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmektedir. Bu anlamda örneklem dahilinde belirtilmiş olan çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin analizi, MAXQDA 2020 programı aracılığıyla yapılmaktadır. Araştırmada içerik analizinin önemli bir bileşenini oluşturan kategorileştirme sistemi doğrultusunda hareket edilmektedir. Kod sistemi de yine kategori sistemi ile ilişkili olarak ele alınmaktadır. Böylece kodlama sisteminde kullanılan haber değeri kriterlerine bağlı olarak, elde edilen veriler üzerinden bulgu ve yorumlar açıklanmaktadır.

3.7.1. Haber Değeri Kriterleri Bağlamında Çevrimiçi Gazetelerin Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Araştırmada Galtung ve Ruge'un haber değeri kriterleri; "frekans (ritim), yoğunluk, netlik/açıklık, anlamlılık, uyumluluk, beklenmedik, devamlılık, kompozisyon, elit uluslarla ilişkili olmak, elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak, kişiselleştirme ve olumsuzluk (negatiflik) kodları", ana kodlar olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda haber değeri kriterleriyle ilişkili olarak da alt kodlar belirtilmektedir.

Kod sisteminde, **frekans (ritim) ana kodu** altında sunulan; gündem, eğitim, kültür-sanat, spor, sağlık, siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji, yaşam/hayat, magazin, aktüel/güncel, dünya, özgün ve yerel olarak alt kodlar oluşturulmaktadır. Söz konusu alt kodlar oluşturulurken, örneklem dahilindeki tüm çevrimiçi gazetelerin sayfa kategorileri incelenerek, bu sayfa kategorilerinin genel olarak hangileri olduğu tespit edilmiş bulunmaktadır. Sayfa kategorilerinin frekans (ritim) adı altında sunulmasının sebebi ise haber konusunun güncel açıdan haber değeri niteliği olup olmadığını anlamak içindir. Böylelikle çevrimiçi gazetede yer alan engelli çocuk haberinin öncelikli olarak hangi sayfa kategorisinde yer aldığı tespit edilmektedir.

Yoğunluk ana kodu altında sunulan; engellilik durumuna göre yaklaşımlar adı altında zihinsel engellilik, dil ve konuşma engelliliği, ortopedik/bedensel engellilik, görme engelliliği ve işitme engelliliği olarak alt kodlar oluşturulmaktadır. Bu alt kodlar, literatür bölümünde açıklanan engellilik türleri ele alınarak belirtilmektedir. Engellilik türlerinin yoğunluk adı altında sunulmasının nedeni ise bir olayın haber değeri taşıması için olayın büyüklüğünün önemli olması gerektiği içindir. Böylelikle çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinde, hangi engellilik türünün yoğun olarak sunulduğu tespit edilmektedir.

Haberler konularına göre birden çok türde sınıflandırılabilir. Bu bağlamda haber sınıflandırmasında; siyasi/politika haberler, ekonomi, spor, polis-adliye (3.sayfa), kültür-sanat, sağlık, eğitim, çevre, bilim ve teknoloji, en çok bilinen haber türleri olarak yer almaktadır. Yine yoğunluk ana kodu altında haber teması bağlamında spor, sağlık, eğitim, politika/siyaset, polis-adliye, ekonomi, kültür-sanat, bilim ve teknoloji ve çevre olarak alt kodlar belirtilmektedir. Söz konusu haber temalarının yoğunluk adı altında sunulmasının nedeni ise çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin yoğun olarak, yani olayın büyüklüğü açısından haber değeri taşıması niteliğinden kaynaklı, hangi haber temasında yer aldığının tespit edilmesi içindir. Aynı zamanda haber değeri kriterlerinden yoğunluğun, daha çok kişiyi ilgilendirmesi anlamında bir nitelik taşıması da gerekli bir ölçüttür. Böylelikle engelli çocuk haberinin hangi haber temasında yoğun olarak sunulduğu, analiz için önemli bir veri sonucunu ortaya koymaktadır.

Netlik/açıklık ana kodu altında sunulan; haberin temsilde negatif yaklaşım üzerinden savaş mağduru, kaza mağduru, suç mağduru, şiddet mağduru, cinsel istismar mağduru, cinayet kurbanı, kaza kurbanı, suç öznesi, dram/trajedi öznesi, olağanüstü başarıların kahramanı,

talihsiz, politika aksesuarı, sempati aracı olarak alt kodlar oluşturulmaktadır. Bu alt kodlar oluşturulurken, araştırmacı Salman (2019) tarafından belirtilen medyadaki çocuk temsilleri dikkate alınmaktadır.

Çocuklar medyada genellikle başlarına olumsuz bir durum geldiğinde habere konu olmaktadır. Öyle ki çocuklar medyada daha çok trajik bir olay yaşadığında, istismara, şiddete ve tecavüze maruz kaldığında yer almaktadır. Aynı zamanda çocuklar bir kaza yaşadığında veya kaçırıldığı zaman medyada kendisine yer bulmaktadır. Çocukların medyada çoğunlukla “suçlu”, “kurban” ve “mağdur” şeklindeki temsilleri ise onların kalıp yargılarla sunulduğunu göstermektedir (Salman, 2019, s.18-19). Araştırmacı Salman’a göre çocukların medyada birer sempati aracı ve dram/trajedi öznesi olarak temsil şekilleri söz konusudur. Bu anlamda medyada çocuklar sempati toplama amacıyla birer aksesuar nesnesi olarak temsil edilebilmektedir. Yine çocuklarla ilgili şiddet ve kaza gibi olumsuz olayların haberlerde dramatikleştirilerek aktarılması ve böylece onların birer dram/trajedi öznesi olarak habere konu olması ve çocukların medyada başarı hikayelerin yer alması ancak yer aldığı daha çok başarılarının olağanüstü bir başarı gibi şekilde sunulması da yine onlara ilişkin bir temsil sorununun olduğunu ortaya koymaktadır (2019, s.20-21). Bu bağlamda araştırmaların analizinde alt kodlar medyadaki çocuk temsillerine göre oluşturulmakta ve netlik/açıklık adı altında sunulmasının nedeni ise habere konu olan olayın, yani engelli çocuk temsillerinin (negatif) okuyucu açısından ne ölçüde açık ve anlaşılır olduğunu tespit etmek içindir.

Haberin temsiliinde pozitif yaklaşım üzerinden yetenekli, sportif, sanatsal, sosyal, başarılı, iyiliksever, istikrarlı, uyumlu, saygılı, hoşgörölü, yenilikçi ve güçlü olarak alt kodlar oluşturulmaktadır. Bu alt kodlar belirlenirken, “Shalom Schwartz’ın Değer Sınıflaması” dikkate alınmaktadır.

Schwartz’ın kuramına göre değerler; “güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik olarak, bireyler ve gruplar için öngördüğü değerler grubudur. Burada ele alınan; “başarı” değeri, kişisel başarı yönelimini ve “uyarılım” değeri ise yenilik arayışını ifade etmektedir. Diğer değerlerden “evrenselcilik” ise hoşgörü anlayışını, “güvenlik” değeri ise toplumsal ilişkilerdeki istikrar arayışını, “iyiliksever” değeri de bireyin yakın olduğu kişilerin iyiliğini korumasını ifade etmektedir (Bacanlı, 2017). Araştırmada pozitif temsiller, bu değerler sistemine göre ele alınmakta ve uygun nitelikte sınıflandırılmaktadır. Netlik/açıklık adı altında sunulmasının nedeni ise habere konu olan

olayın, yani engelli çocuk temsillerinin (pozitif) okuyucu açısından ne ölçüde açık ve anlaşılır olduğunu tespit etmek içindir.

Anlamlılık ana kodu altında ise coğrafi yaklaşım üzerinden küresel ve ulusal olarak, kültürel yaklaşım üzerinden geleneksel, modern ve post-modern olarak alt kodlar sunulmaktadır. Küresel ve ulusal olarak iki ayrı kategoride değerlendirilen, çevrimiçi gazetelerde engelli çocuk haberlerinin, daha çok ulusal haber niteliğinde mi yoksa küresel haber niteliğinde mi olduğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Kültürel yaklaşımlar adı altında ise geleneksel kültürel yaklaşımda; kültürün değişmez ve sabit olduğu görüşü hakimdir. Bu anlamda gelenekler, ritüeller, inançlar ve değerler, geleneksel kültürel yaklaşım kapsamındadır. Modern kültürel yaklaşımlar ise kültürün değişken ve çeşitli olabileceğini ifade etmektedir. Burada sadece inançlar ve ritüeller değil, toplumsal, ekonomik ve politik/teknolojik faktörler de etkili olmaktadır. Postmodern kültürel yaklaşımda da moderne bir eleştiri olarak, kültürün karmaşık ve çelişkili olduğu görüşü hakimdir. Burada farklı toplumsal grupların deneyimleri, anlamları ve pratikleri de dikkat çekmektedir. Bu düşünceden hareketle, coğrafi ve kültürel yaklaşımların anlamlılık adı altında sunulmasının nedeni ise haber konusunun okuyucu açısından anlamlı bulunup bulunmadığının ve kültürel veya coğrafi yakınlığın okuyucu açısından ne derece anlamlı olduğunun anlaşılması içindir. Söz konusu coğrafi yaklaşımlarda, engelli çocuk haberinin ulusal veya küresel bir haber niteliği taşıyıp taşımadığı ya da kültürel yaklaşımlarda engelli çocuk haberlerinde geçen ifadelerin, açıklamaların hangi yaklaşım temelinde olduğunu analiz etmek araştırma için önem taşımaktadır.

Uyumluluk ana kodu altında belirlenen; spor karşılaşmaları, anma günleri ve özel kutlamalar da yine alt kodlar kapsamında ele alınmaktadır. Burada literatür bölümünde ifade edilen haber değeri kriterlerinden uyumluluk olarak özel kutlamalar, anma günleri ve spor karşılaşmalarının okuyucular açısından ne derece dikkate alındığı önemli olmaktadır. Öyle ki her yıl 3 Aralık'ta kutlanan ve engelli bireylerin haklarına ve yaşadıkları zorluklara dikkat çekmek amacıyla düzenlenen uluslararası bir gün olması nedeniyle onlara ilişkin anma günleri söz konusudur. Ayrıca engelleri kaldırmak ve onların haklarını savunmak amacıyla dünya genelinde farkındalık oluşturmaya hedeflemektedir. Bu tarih, örneklem dahilindeki zaman aralığı kapsamındadır ve böylelikle çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuklarla ilgili haberlerde onlara yönelik anma günleri ve özel kutlamalara yer verilip verilmediği de haber

değeri açısından (uyumluluk kriteri) önem taşımaktadır. Yine spor karşılaşmaları da bu anlamda önemli bir ölçüttür. Öyle ki engelli çocuklar için spor karşılaşmaları sadece fiziksel aktivite değil, aynı zamanda toplumsal entegrasyon, özgüven ve motivasyon için de büyük bir öneme sahiptir. Bu sebeple çevrimiçi gazetelerde buna yönelik haberlerin olup olmadığını tespit etmek de araştırma açısından gerekli olmaktadır.

Beklenmedik ana kodu altında alt kodlara bakıldığında; olumsuz hava koşulları, siyasi olaylar, suçlar, kazalar ve doğal afetler olarak belirtilmektedir. Burada haber değeri kriterlerinden beklenmedik, literatür bölümünde açıklanan beklenmedik ve alışılmışın dışında olan haberlerin daha çok haber değeri taşıması nedeniyle dikkate alınmaktadır. Alt kodlar da bu açıdan sıra dışı, veya olağandışı bir durumu yani beklenmedik bir durumu ifade etmekte ve doğal afetler, kazalar vb. olaylar genellikle insanların dikkatini çekmekte ve merak uyandırmaktadır. Böylelikle çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinde hangi beklenmedik olayların ne sıklıkla yer aldığını analiz etmek önem taşımaktadır.

Devamlılık, kompozisyon ve elit uluslarla ilişkili olmak ise alt kodlar olarak değil, yalnızca ana kodlar olarak oluşturulmaktadır. Yine haber değeri kriterleri kapsamında belirlenen bu ana kodlar, literatür bölümünde tanımlanmakta ve haber değeri taşıması nedeniyle analiz için önemli bir basamak oluşturmaktadır.

Ana kodlar bağlamında belirtilen **elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak** adı altında ise Mansur Yavaş ve Emine Erdoğan, alt kodlar olarak sınıflandırılmaktadır. Burada çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinde, uluslararası kamuoyunda etkin kişilerin engelli çocuklara yönelik açıklamalarının, ne derece yer aldığını analiz etmek de araştırma için gerekli bir veri sonucunu ortaya koymaktadır.

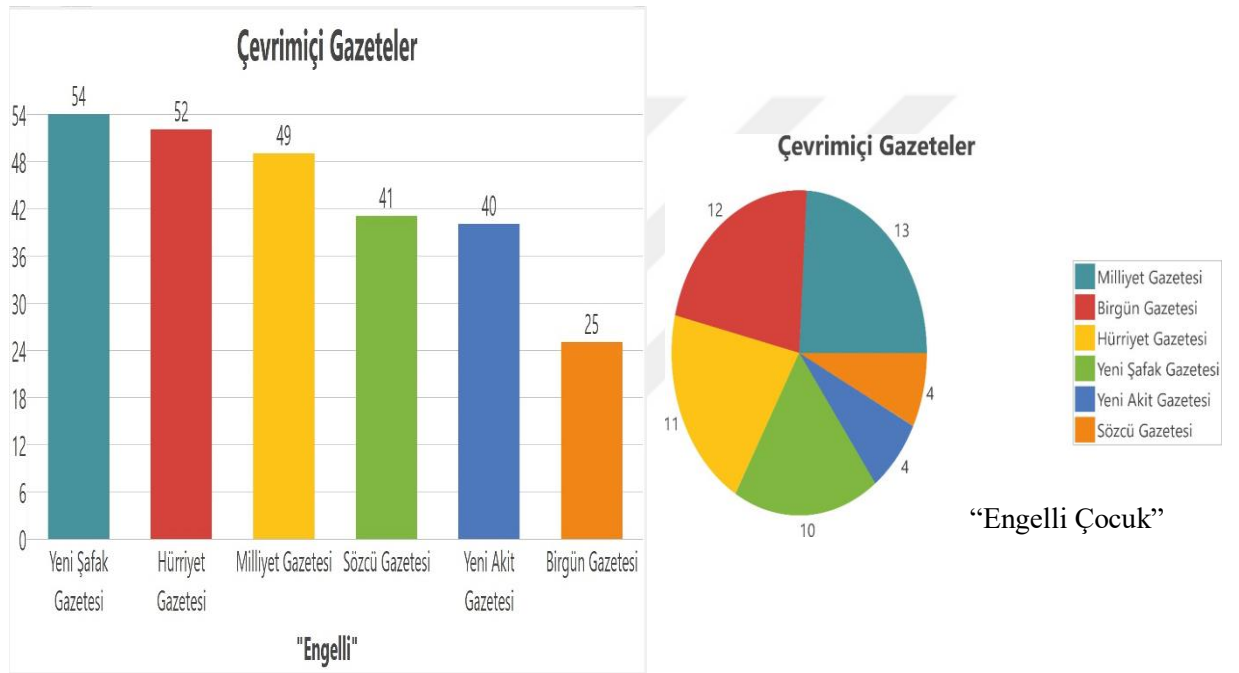
Kişiselleştirme ana kodu, alt kodu olmaksızın yalnızca ana kod olarak değerlendirilmekte ve haber değeri kriteri açısından önemi literatür bölümünde açıklanmaktadır. Son olarak, **olumsuzluk (negatiflik) ana kodu** altında sunulan; savaş, kriz, zarar, suç, şiddet, cinsel istismar, cinayet ve kaza olarak alt kodlar belirtilmekte ve bu alt kodlar ise literatür bölümünde açıklanan, olumsuzluk olarak kaza, cinayet, çatışma, kriz ya da zarar gibi olayların daha çok haber değeri taşıması sebebiyle oluşturulmaktadır. Böylece ana kodlar, alt kodlar ile ilişkili olarak analiz edilmektedir.

MAXQDA 2020 programı aracılığı ile oluşturulan haber değeri kriterleri olarak ele alınan ana kodlar ve alt kodlar şu şekildedir:

- Haber Değeri Kriterleri 1.Frekans(Ritim) - Gündem - Eğitim - Kültür-Sanat - Spor - Sağlık - Siyaset - Ekonomi - Bilim ve Teknoloji - Yaşam/Hayat - Magazin - Aktuel/Güncel - Dünya - Özgün - Yerel 2.Yoğunluk - Engellilik Durumuna Göre Yaklaşımlar - Zihinsel Engellilik - Dil ve Konuşma Engelliliği - Ortopedik/Bedensel Engellilik - Görme Engelliliği - İşitme Engelliliği - Haber Temaları - Spor - Sağlık - Eğitim - Politika/Siyaset - Polis-Adliye - Ekonomi - Kültür-Sanat - Bilim ve Teknoloji - Çevre 3.Netlik/Açıklık - Haberin Temsilinde Negatif Yaklaşım - Savaş Mağduru - Kaza Mağduru - Suç Mağduru - Şiddet Mağduru - Cinsel İstismar Mağduru - Cinayet Kurbanı - Kaza Kurbanı - Suç Öznesi - Dram/Trajedi Öznesi - Olağanüstü Başarıların Kahramanı - Talihsiz - Politika Akseuarı - Sempatı Aracı - Haberin Temsilinde Pozitif Yaklaşım - Yetenekli - Sportif - Sanatsal - Sosyal - Başarılı - İyiliksever - İstikrarlı - Uyumlu - Saygılı - Hoşgörülü - Yenilikçi - Güçlü	4.Anlamlılık - Coğrafi Yaklaşım - Küresel - Ulusal - Kültürel Yaklaşım - Geleneksel - Modern - Postmodern 5.Uyumluluk - Spor Karşılaşmaları - Anma Günleri - Özel Kutlamalar 6.Beklenmedik - Olumsuz Hava Koşulları - Siyasi Olaylar - Suçlar - Kazalar - Doğal Afetler 7.Devamlılık 8.Kompozisyon 9.Elit Uluslarla İlişkili Olmak 10.Elit İnsanlarla/Kesimlerle İlişkili Olmak - Mansur Yavaş - Emine Erdoğan 11.Kişiselleştirme 12.Olumsuzluk(Negatiflik) - Savaş - Kriz - Zarar - Suç - Şiddet - Cinsel İstismar - Cinayet - Kaza
---	---

Tablo 1: Çevrimiçi Gazetelerin Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

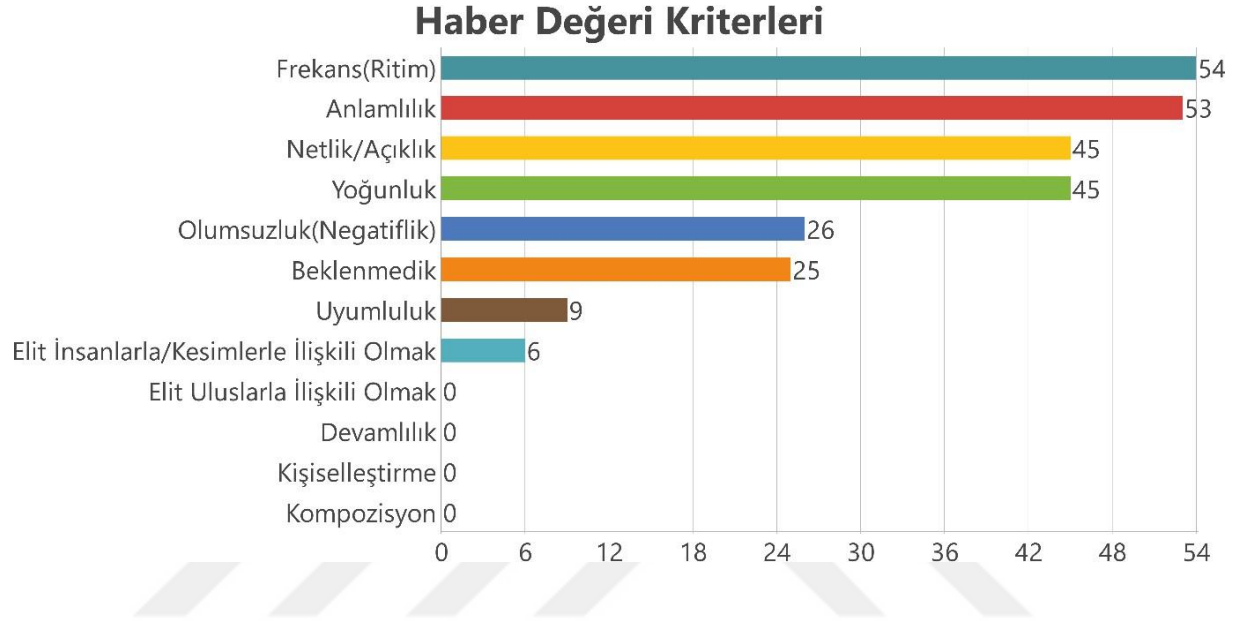
Araştırmada hiyerarşik kod-alt kodların analizi, veri kodlama sürecinde alt kodların ilişkilerini ve kategorilerini anlamak için kullanılmaktadır. Bu analizde, veri setindeki kodların nasıl birbirine bağlı olduğunu ve hangi alt kodların hangi ana kodlara ait olduğu gösterilmektedir. Bu şekilde örneklem dahilinde belirlenen çevrimiçi gazetelerden; Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan tüm engelli çocuk haberleri, haber değeri kriterleri olarak belirlenen ana kodlar ve alt kodlar olarak birbiriyle ilişkili bir şekilde analiz edilmektedir.

Şekil 2: Çevrimiçi Gazetelerin Analizi

Şekil 2’de görüldüğü üzere, çevrimiçi gazetelerde 1 Ocak ile 31 Aralık 2022 tarihleri arasındaki bir yıllık süre zarfında yer alan haberler taranmakta ve “engelli” ile “engelli çocuk” anahtar kelimeleri kullanılarak ilgili haberlerin toplam dağılımı elde edilmektedir. Bu bağlamda, çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli haberlerinin toplamı 261 adet iken, engelli çocuk haberlerinin toplamı 54 adettir. Belirtilen toplam dağılımda, “engelli çocuk” haberleri en çok; Milliyet gazetesinde (13 adet), ardından ise Birgün (12 adet), Hürriyet (11 adet) ve Yeni Şafak (10 adet) gazetelerinde olduğu görülmektedir. Yeni Akit (4 adet) ve Sözcü (4 adet) gazetelerinde ise eşit bir dağılım gösterirken, diğer gazetelere kıyasla engelli bireylerle ilgili haberler sıklıkla yer almakta; ancak engelli çocuklarla ilgili haberler genellikle az sayıda bulunmaktadır.

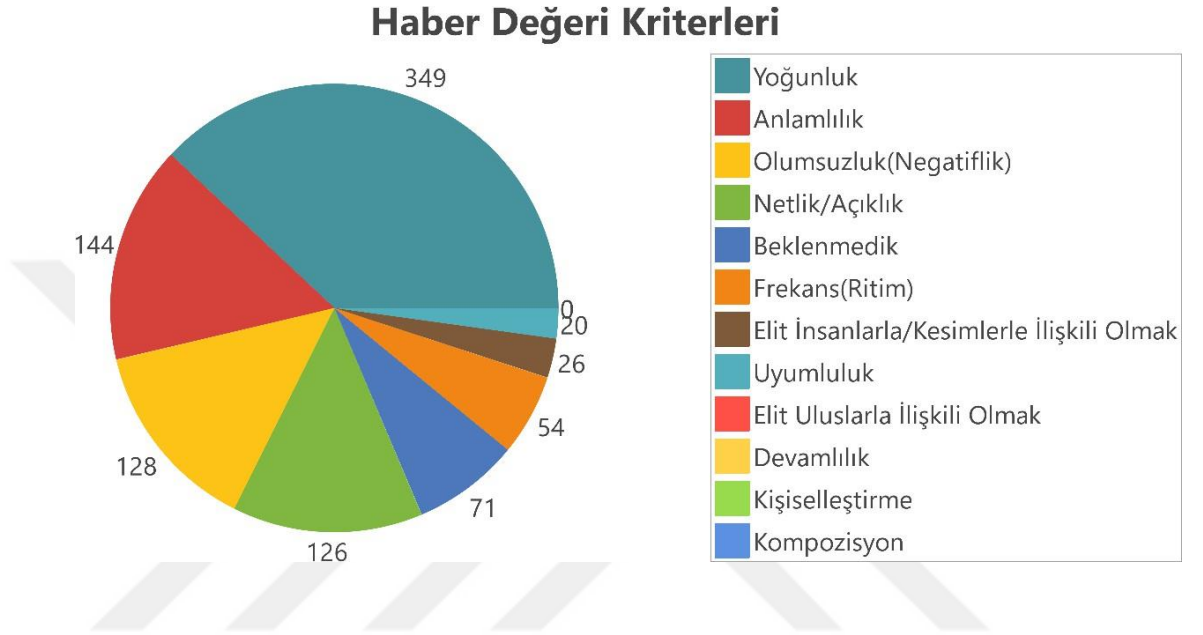
Çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerine göre “belge” temelli (ilgili kod ile ilişkili belgenin sayısı) frekans grafiği ise şu şekildedir:

Şekil 3: Haber Değeri Kriterleri “Belge” Temelli Frekans Grafiği

Şekil 3’te görüldüğü üzere haber değeri kriterleri kapsamında oluşturulan kodların belge temelli istatistiği yer almaktadır. Burada yer alan ana kodlarda en çok frekans (ritim), ardından ise anlamlılık olduğu görülürken, en az ise elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak göze çarpmaktadır. Ayrıca elit uluslarla ilişkili olmak, devamlılık, kişiselleştirme ve kompozisyon kodlarında hiçbir veriye rastlanmaması da dikkat çekmektedir.

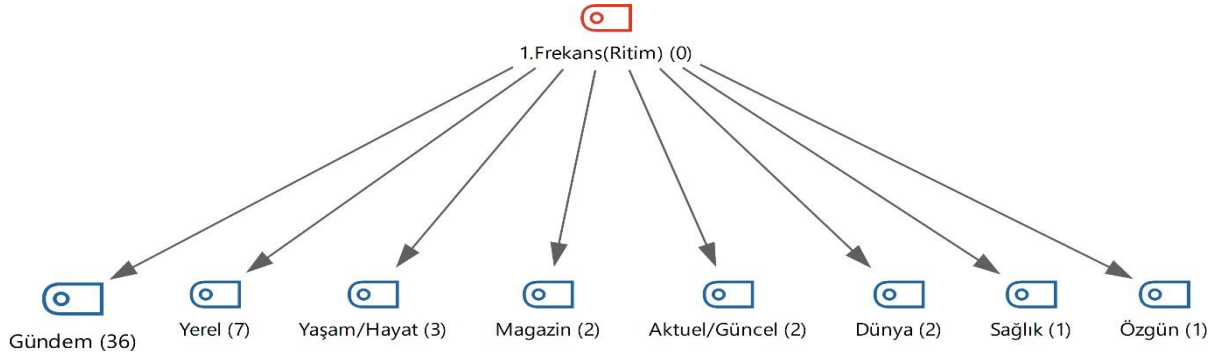
Çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerine göre “kodlu bölümler” temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların ne sıklıkta geçtiği) frekans grafiği ise şu şekildedir:

Şekil 4: Haber Değeri Kriterleri “Kodlu Bölümler” Temelli Frekans Grafiği

Şekil 4’te görüldüğü üzere haber değeri kriterleri kapsamında kodlu bölümler temelli istatistik yer almaktadır. Burada yer alan kodlamalarda, en çok yoğunluk, ardından ise anlamlılık olduğu görülürken, en az ise uyumluluk göze çarpmaktadır. Ayrıca elit uluslarla ilişkili olmak, devamlılık, kişiselleştirme ve kompozisyon kodlarında hiçbir veriye rastlanmaması da yine dikkat çekmektedir.

3.7.1.1. “Frekans (Ritim)” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 5: “Frekans (Ritim)” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Araştırmada haber değeri kriterlerinden; frekans (ritim) ana kodu altında gündem, eğitim, kültür-sanat, spor, sağlık, siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji, yaşam/hayat, magazin, aktüel/güncel, dünya, özgün ve yerel olarak toplam 14 alt kod oluşturulmaktadır. Bu alt kodlardan eğitim, kültür-sanat, spor, siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji alt kodlarına ait bir veri elde edilmemektedir. Bu sebeple Şekil 5’te görüldüğü üzere, hiyerarşik kod-alt kodların analizinde ortaya çıkan geçerli verilerden; gündem, yerel, yaşam/hayat, magazin, aktüel/güncel, dünya, sağlık ve özgün alt kodları görselleştirilmektedir.

Tüm çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin, frekans bağlamında oluşturulan haber sayfası kategorilerinden (alt kodlar) en çok gündem sayfasında yer aldığı görülmektedir. Bu durumda engelli çocuklar, öncelikli olarak toplumda o anki en çok tartışılan ve önemli görülen konuların toplandığı gündem sayfasında sunulmaktadır. Öyle ki engelli çocuklar, toplumda yaşadıkları sorunlar nedeniyle dikkat çeken bir grup olarak kabul edilmekte ve dolayısıyla farkındalık yaratmak ve duyarlılık oluşturmak amacıyla çevrimiçi gazetelerin gündem sayfasında yer alabilmektedir. Aynı zamanda engelli çocuklar, insan hakları açısından da kamuoyunun ve medyanın dikkatini çekmektedir. Bu nedenle onlara ilişkin konular yine sıklıkla gündeme taşınabilmektedir.

Engelli çocuk haberlerinin gündemden sonra en çok yerel sayfa kategorisinde olduğu görülmektedir. Yerel gazeteler, toplumda birçok farklı alanda önemli rol oynamaktadır. Öyle ki yerel gazetelerin, yerel toplumda meydana gelen olaylar hakkında bilgi vererek, toplumun katılımını artırması ve bu anlamda engelli çocukların da yerel toplum tarafından anlaşılmasını sağlamak için onlara ilişkin haberlerin yayınlanması farkındalık yaratmaya yardımcı

olabilmektedir. Tüm çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin gündem ve yerel sayfasından sonra en çok görüldüğü sayfa kategorilerini ise yaşam/hayat, magazin, aktüel/güncel, dünya sayfaları oluşturmaktadır. Bu sayfalarda yer almasının nedeni ise çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin topluma hitap etmesi olabilmektedir. Böylece toplumun engelli çocuklarla ilgili bilinçlenmesi ve onların hikayeleri üzerinden olumlu bir algı oluşturmak ve yine farkındalık yaratmak amaçlanabilmektedir. Ayrıca engelli çocuklarla ilgili haberler genellikle engelli hakları, engelli çocukların yaşadığı zorluklar üzerine yapılmakta ve bu haberlerin güncel ve dünya gibi sayfa kategorilerine az da olsa taşınarak, toplumun onlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olması teşvik edilebilmektedir.

Çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuklara ilişkin haberlerin ise en az sağlık ve özgün sayfa kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Ancak engelli çocukların sağlık durumları ve rehabilitasyon süreçlerine daha fazla öncelik tanınması gerekliliği, onların genellikle özel sağlık ihtiyaçlarının olduğu ve sağlık hizmetlerine erişimleri gibi ihtiyaçlarının önemi düşünüldüğünde daha çok ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle engelli çocuk haberlerinin sağlık sayfalarında çok az yer alması, aslında bir eksiklik olmaktadır.

Özgün sayfasında yer alan haberler ise gündemdeki olaylardan farklı olarak, derinlemesine bir perspektif sunmakta ve toplumun ilgisini çeken önemli konuları daha detaylı bir şekilde ele almaktadır. Söz konusu özgün haberlerin toplumsal farkındalık yaratma etkisinin de olduğu düşünüldüğünde, engelli çocuk haberlerinin bu sayfalarda daha çok yer almasının önemi ortaya çıkmaktadır. Ancak tüm çevrimiçi gazetelerde yalnızca 1 haberin özgün sayfa kategorisinde yer alması, yine bu konudaki eksikliği öne çıkarmaktadır.

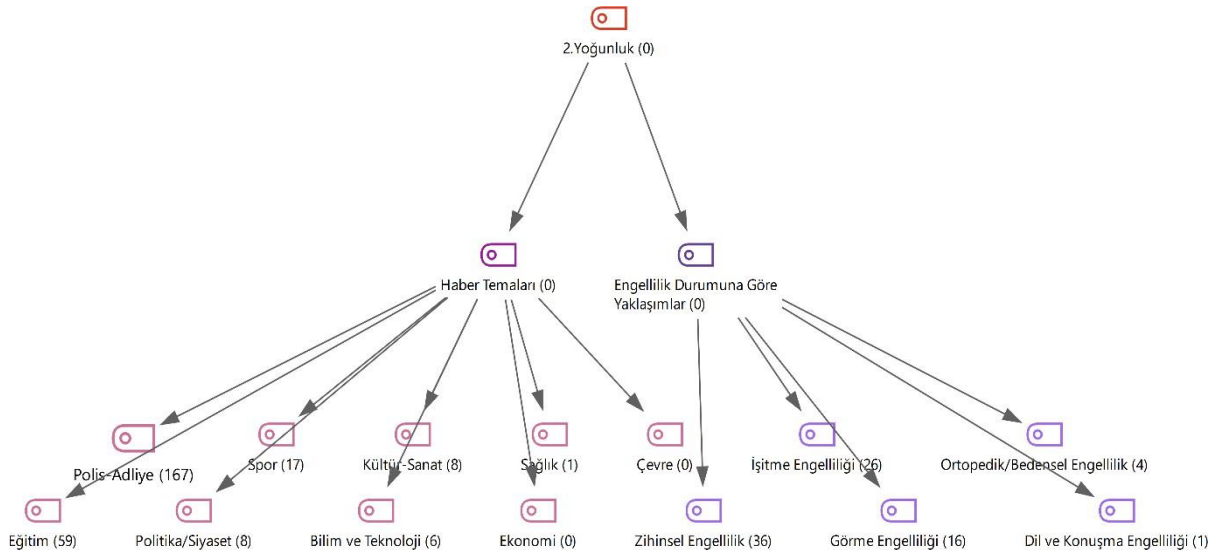
Engelli çocuk haberlerinin eğitim, kültür-sanat, spor, siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji sayfalarında hiç yer almaması ise bu alanlardaki yeterli düzenlemelerin olmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Oysaki bunlara ilişkin ayrıca sayfa kategorilerinin oluşturulması gerekmektedir. Öyle ki engelli çocukların eğitim alanında sıklıkla yer alması, onlara ilişkin farkındalık ve eğitim ihtiyacı anlamında son derece önem taşımaktadır. Böylece engelli çocuklara yönelik özel eğitim programları ve eğitimde fırsat eşitliği gibi konuların, yalnızca eğitim sayfasında yer alması, toplumun bu konuda daha çok bilinçlenmesine katkıda bulunulabilmektedir.

Spor sayfasında engelli çocuğun yer alması ise, onların da engelli sporcuların başarı hikayeleri ve engelli spor etkinlikleri gibi haberlerle özdeşim alanı oluşturmalarını meydana getirecek ve onlar üzerinde fiziksel ve ruhsal iyileştirici etkiler meydana getirecektir.

Engelli çocukların sanatsal ve kültürel etkinliklere katılımı ve bu alanlardaki başarı hikayelerinin paylaşılmasına yine engelli çocuk farkındalığı açısından ihtiyaç duyulan bir husustur. Sayfalara engelli çocuk haberlerinin daha çok taşınması ile engelli çocukların bu alandaki yeteneklerine ve potansiyellerine daha yoğun katkı sağlanabilecektir.

Siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji alanları ise genellikle karmaşık ve uzmanlık gerektiren konuları içermektedir. Engelli çocukların bu sayfa kategorilerinde daha az yer almasının nedenlerinden birisi, bu alanlara erişimde yaşadıkları zorluklardan kaynaklı olabilmektedir. Engelli çocuk haberlerinin tüm çevrimiçi gazetelerdeki sayfa kategorisindeki dağılım ile haber teması dağılımları ise birbirinden farklılaşmaktadır. Bu anlamda eğitim, kültür-sanat gibi sayfa kategorisinde yer almayan engelli çocuk haberi, haber teması olarak eğitim veya kültür-sanat sayfasında ağırlıklı olarak yer alabilmektedir. Buna ilişkin veriler ise tüm çevrimiçi gazetelerin “yoğunluk” kriterlerine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde sunulmaktadır.

3.7.1.2. “Yoğunluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 6: “Yoğunluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 6’da görüldüğü üzere, haber değeri kriterlerinden; yoğunluk ana kodu altında haber temaları ve engellilik durumuna göre yaklaşımlar üzerinden alt kodlar oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu kapsamda haber temalarından; spor, sağlık, eğitim, politika/siyaset, polis-adliye, ekonomi, kültür-sanat, bilim ve teknoloji, çevre olarak toplam 9 alt kod belirlenmektedir. Örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerde yer alan tüm engelli çocuk haberlerinin haber teması bağlamındaki sonucuna bakıldığında, söz konusu engelli çocuklara yönelik haberlerinin en çok polis-adliye, ardından ise sırasıyla ağırlıklı olarak eğitim, spor, kültür-sanat, politika/siyaset, bilim ve teknoloji temalarında yer aldıkları görülmektedir. Engelli çocuk haberleri en az sağlık temasında yer almaktadır. Aynı zamanda ekonomi ve çevre haber temalarında hiç yer almadıkları görülmektedir.

Basın çalışanlarının topluma aktardıkları olayların başında çoğunlukla polis-adliye (3.sayfa) haberleri yer almaktadır. Bu haberlerde genellikle bir kişiye ait öyküler anlatılmaktadır. Dolayısıyla polis-adliye haberleri daha çok insanın duygularına seslenmektedir. Söz konusu polis-adliye haberleri, kaza, cinayet, intihar ve cinsel istismar gibi toplumsal sorunları kapsayan ve bunları medya içeriklerine taşıyan haberler olmaktadır. Burada haber değeri olarak ele alınan ilginçlik ve önemlilik de polis-adliye haberlerinde etkin bir şekilde ön plana çıkmaktadır (Suiçmez, 2023, s.220-221). Öyle ki çevrimiçi gazetelerin, engelli çocuklara yönelik haberlerini en çok polis-adliye temasında sunması, onlarla ilgili cinsel istismar, kaza ve cinayet gibi konuları gündeme taşıdığını göstermektedir. Bu durumda polis-adliye temasının haber değeri taşıyan olayları içermesi ve toplumda daha çok ilgi çekmesi nedeniyle, çevrimiçi gazetelerin engelli çocukları polis-adliye temasında sunması da kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum engelli çocukların hak ihlalleri, istismar ve ayrımcılık gibi konuların varlığını ve ciddiyetini göstermektedir. Dolayısıyla engelli çocukların savunmasız ve korunmaya ihtiyaçları olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu durum adalet sistemi içinde engelli çocukların karşılaştığı zorlukları ve adaletsizlikleri de ortaya koymaktadır.

Polis-adliye haber temasından sonra engelli çocukların ağırlıklı olarak eğitim haber temasında yer alması ise onların eğitim hakları, özel eğitim programları ve eğitim alanındaki ihtiyaçları ve sorunları gibi konulara öncelik tanındığını göstermektedir. Daha sonra ise engelli çocuklar yine haber teması olarak spor temasında daha çok yer almaktadır. Öyle ki sporun, toplumsal yaşamda önemli olmasında medyanın etkileri son derece büyüktür. Bu anlamda

gündem belirleme ve kamuoyu oluşturmadaki etkisi de kaçınılmazdır. Burada medyanın, spor ile ilgili bilgileri birincil derecede aktarması da spora ilişkin konuşulacak konuları belirleyen ölçütlerden birisidir. Dolayısıyla engelli çocukların spor etkinlikleri ve engelli çocuk sporcularının başarıları açısından toplumda geniş bir ilgi görmesi nedeniyle çevrimiçi gazetelerin spor temasına daha çok ağırlık verdiğini göstermektedir.

Engeli çocuk haberlerinin çevrimiçi gazetelerde kültür-sanat temasında da yer alması, engelli çocukların sanat etkinliklerine ve performanslarına, sanata erişime ve onların sanatsal alandaki başarılarına odaklanıldığını ortaya koymaktadır. Öyle ki engelli çocukların kültür-sanat haber temasına taşınması, onların sanatsal faaliyetlerinin desteklenmesi, sanatsal aktivite ve başarılarının daha çok gündeme getirilmesi, farkındalık yaratmak açısından da önem taşımaktadır. Engelli çocuk haberlerinin aynı zamanda politika/siyaset haber temasında yer alması, engelli çocukların eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve diğer alanlardaki haklarına yönelik politika değişiklikleri, onların toplumsal entegrasyonu ve eşit fırsatlara sahip olmaları gibi konuların gündeme taşındığını göstermektedir. Bu anlamda engelli çocuk haklarıyla ilgili olarak yine bir farkındalığın oluşturulması oldukça önemli olmaktadır. Engelli çocukların teknolojiye erişimi ve teknoloji kullanımı konuları ise bilim ve teknoloji haber temasında yer alabilmektedir. Söz konusu engelli çocuklara yönelik teknolojik gelişmeler, eğitim ve sağlık teknolojileri gibi konuların çevrimiçi gazetelerde dikkat çektiği görülmektedir.

Engelli çocuk haberlerinin en az sağlık temasında yer alması ise çevrimiçi gazetelerde onlara ilişkin sağlık problemlerine veya sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanıp yararlanılmadığına dikkat çekilmediği görülmektedir. Çevrimiçi gazetelerin engelli çocukları ekonomi haber temasında yer vermemesinin nedeni ise ekonomi haberlerinin genellikle iş, yatırım ve finansal konulara odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla engelli çocukların doğrudan bu konuyla bir ilgisi olmadığı için ekonomi haber temalarında hiç yer almadıkları görülmektedir.

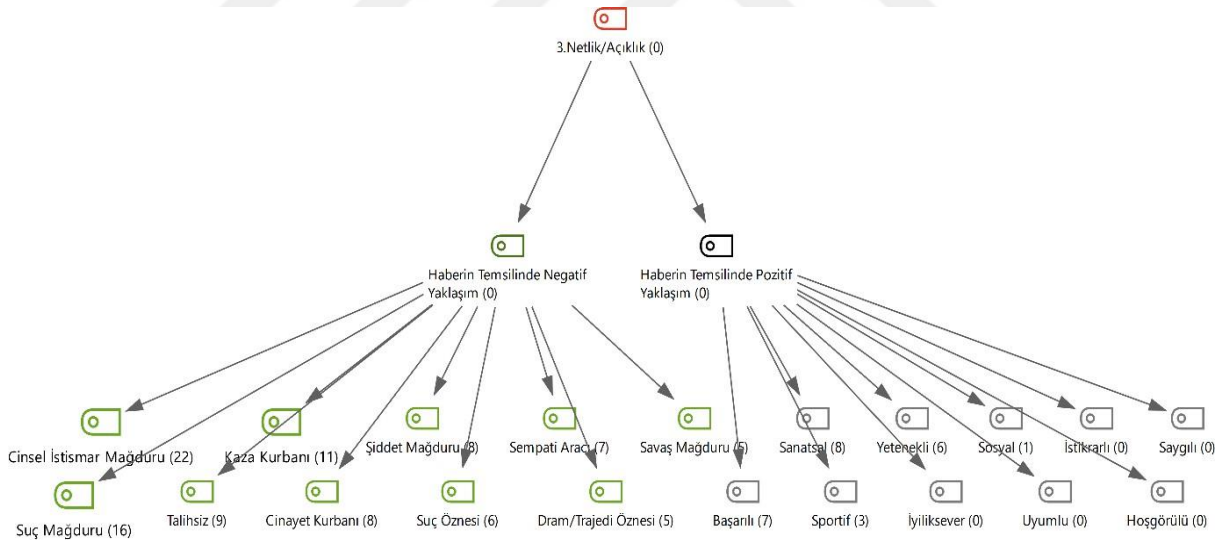
Genellikle medyada engelli çocukların ailelerinin ekonomik durumu ve yaşadıkları zorluklar gibi konular ekonomi haberlerine taşınabilmektedir. Aynı zamanda engelli çocukların çevre haber temasında hiç yer almaması da çevre haberlerinin genellikle çevresel kirlilik ve iklim değişikliği gibi konulara odaklanması, engelli çocukların ise daha çok eğitim, kültür-sanat vb. konularında yer almasından kaynaklanmaktadır. Çevre konuları daha spesifik bir okuyucu kitleyi hedeflemektedir. Bu anlamda çevrimiçi gazetelerin, hedef kitlesinin ilgi alanlarına

yönelik haberler ürettiğini ve engelli çocuklarla ilgili haberlerin de toplumun geniş kesimini ilgilendiren haber temalarına taşındığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 6’da görüldüğü üzere, engellilik durumuna göre yaklaşımlar üzerinden zihinsel engellilik, dil ve konuşma engelliliği, ortopedik/bedensel engellilik, görme engelliliği ve işitme engelliliği olarak toplam 5 alt kod oluşturulmuş bulunmaktadır. Bunun sonucunda ise örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin en çok zihinsel engellilik kategorisinde, en az ise dil ve konuşma engelliliği kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Bu durumda zihinsel engellilik en çok öne çıkan engellilik sınıflandırması olmakta ve diğer engelli türlerine göre daha fazla dikkate alınmaktadır. Ancak bu durum, diğer engelli gruplarının haberlerde görünmemesi anlamına gelmemektedir.

Çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinde zihinsel engellilik kategorisinden sonra sırasıyla en çok işitme engelliliği, görme engelliliği ve ortopedik/bedensel engellilik kategorileri de yer almaktadır.

3.7.1.3. “Netlik/Açıklık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 7: “Netlik/Açıklık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Haber değeri kriterlerinden; netlik/açıklık ana kodu altında haberin temsilinde negatif yaklaşım ve haberin temsilinde pozitif yaklaşım üzerinden alt kodlar belirtilmektedir. Bu anlamda haberin temsilinde negatif yaklaşım olarak toplam 13 alt kod oluşturulmuş

bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; savaş mağduru, kaza mağduru, suç mağduru, şiddet mağduru, cinsel istismar mağduru, cinayet kurbanı, kaza kurbanı, suç öznesi, dram/trajedi öznesi, olağanüstü başarıların kahramanı, talihsiz, politika aksesuarı ve sempati aracı olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Bu kodlarda ise kaza mağduru ve politika aksesuarı alt koduna ait bir veri elde edilmemektedir. Şekil 7’de görüldüğü üzere, elde edilen veriler ışığında değerlendirildiğinde ise örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerde engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru olarak temsil edildiği görülmektedir. Engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerde en çok cinsel istismar mağduru olarak sunulurken, ağırlıklı olarak sırasıyla; suç mağduru, kaza kurbanı, cinayet kurbanı, şiddet mağduru, talihsiz, sempati aracı, suç öznesi ve dram/trajedi öznesi olarak da sunulmaktadır.

Engelli bireyler medyada genellikle şiddet haberlerinin nesnesi ve “mağdur” olarak temsil edilmektedir. Bu ise onları güçlendirmekten ziyade maruz kaldıkları ayrımcılığın yeniden üretmektedir. Medyada yeterince görünür vaziyette olmayan engelli bireyler, görünür olduklarında ise engelliliğe ilişkin önyargıları pekiştiren temsiller ile medyada kendisine yer bulmaktadır. Bu durum medyanın, engelli bireyleri homojen bir kategori olarak ele aldığını göstermektedir (Egbatan, 2017, s.3). Öyle ki çevrimiçi gazeteler, engelli çocukları en çok mağduriyet ve kurban bağlamında sunmakta, onların güçlü yanlarını ve yaşadıkları diğer zorlukları göz ardı etmektedir. Söz konusu engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru olarak sunulması, toplumda bu konuda bilinçlenme ve destek mekanizmalarının oluşturulması gerektiğini de vurgulamaktadır. Bu anlamda çevrimiçi gazetelerin, genellikle toplumun dikkatini çekecek ve duygusal olarak etkileyici olan konulara odaklanması, engelli çocukların da cinsel istismara uğraması, bu kriterlere uygun bir konu olarak görülebilmektedir. Bu düşüncenin aksine, medyanın, bu tür haberler aracılığıyla toplumu bu konuda bilinçlendirmek ve istismarın önlenmesi için farkındalık oluşturmaya da amaçlaması ihtimalini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Diğer temsil biçimlerinden ise engelli çocukların cinsel istismar mağdurundan sonra ağırlıklı olarak suç mağduru olarak sunulduğu görülmektedir. Bu durumda suçlara karşı daha fazla risk altında olan engelli çocukların yine toplumun dikkatini çekecek ve duygusal olarak etkileyici bir potansiyel taşıyacak konularla sunulduğu görülmektedir. Aynı zamanda engelli çocukların cinsel istismara ve suçlara karşı daha savunmasız oldukları sonucu da ortaya çıkmaktadır. Bu durum, engelli çocukların, cinsel istismar ve suç mağduru olduklarında

kendilerini ifade etmelerindeki zorlukları veya yardım çağrılarını duyurmadaki yetersizliklerini daha çok öne çıkarmaktadır. Engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde kaza kurbanı, cinayet kurbanı ve şiddet mağduru olarak da temsil edilmeleri, onların yine kaza, cinayet ve şiddet gibi olaylara karşı daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir. Söz konusu engelli çocukların kötü niyetli kişilerin hedefi haline gelmesi, engelli çocukların korunmasını zorlaştırabilmektedir.

Çevrimiçi gazetelerde engelli çocukların ayrıca sempati aracı olarak temsil edilmesi ise onların yaşadığı zorlukların duygusal bir etki yaratmasından kaynaklı, insanların sempati duymasına neden olmaktadır. Bu açıdan çevrimiçi gazeteler, engelli çocukları sempati uyandırıcı hikayeler ile süsleyerek, toplumsal algıyı şekillendirmektedir.

Dramatize etmek amacıyla engelli bireylerin araç edildiği yaklaşım, “sembolizmin duygusal çekiciliği” olarak nitelendirilmektedir. Öyle ki engelli bireylerin birer dram/trajedi öznesi olarak, duygusal yoğunluğun elde edildiği temsiller ile resmedilmesi, toplumda böyle bir engelli algısı oluşturulmasına neden olmaktadır. Bu durumda engelli birey, acınacak, yardım edilecek ve tedirginlik veren birey olarak algılanmaktadır (Ulu, 2013, s.93). Söz konusu çevrimiçi gazetelerde engelli çocukların dram/trajedi öznesi olarak temsil biçimleri ise okuyucularda duygusal bir tepki uyandırması sebebiyle daha fazla ilgi çekmekte ve dolayısıyla engelli çocukların dramatik ve trajik hikayeleri daha dikkat çekici bir potansiyel taşımaktadır.

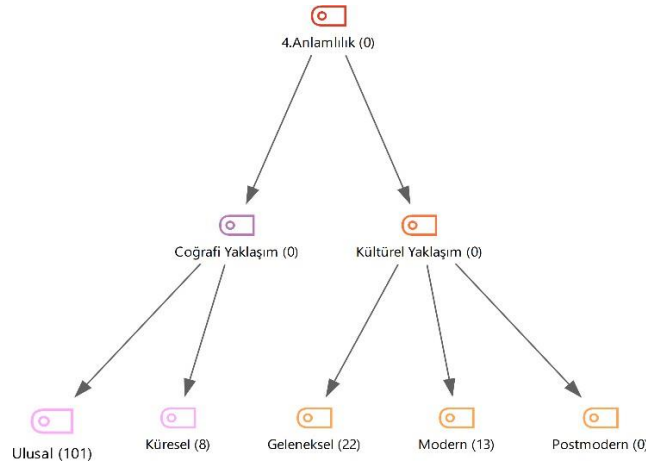
Medyada engelli bireylere yönelik algının oluşumunda, söz konusu onların negatif temsiller olarak, güçlü ve başarılı yanlarını vurgulayan olumlu temsillere kıyasla daha çok sunulması, olumsuz bir etki yaratmaktadır. Öyle ki medyada genellikle olumsuz kalıp yargılarla temsil edilen engelli bireyler güçsüz, zavallı, diğer yandan ise süper kahraman olarak resmedilmektedir. Bu düşünceden hareketle, çevrimiçi gazetelerin ise engelli çocukları daha çok negatif temsiller ile sunması, okuyucuların ve izleyicilerin duygusal tepkilerini harekete geçirebilmektedir. Bu anlamda engelli çocukların haberlerde daha çok olumsuzluğun konusu olarak temsil edilmeleri, bir denge sorununun olduğunu göstermektedir. Öyle ki çevrimiçi gazetelerin engelli çocukları sadece olumsuz olaylarla ilişkilendirmek yerine, onların güçlü yanlarına ve başarı hikayelerine odaklanan olumlu temsillere de öncelik tanınması gerekmektedir.

Haberin temsiline pozitif yaklaşım olarak ise yetenekli, sportif, sanatsal, sosyal, başarılı, iyiliksever, istikrarlı, uyumlu, saygılı, hoşgörülü, yenilikçi ve güçlü olmak üzere toplam 12 alt

kod oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu durumda iyiliksever, istikrarlı, uyumlu, saygılı, hoşgörülü, yenilikçi ve güçlü alt kodlarına ait bir veri elde edilmemektedir.

Şekil 7’de görüldüğü üzere, elde edilen verilerden, engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde pozitif temsil bağlamında en çok sanatsal, ardından ise ağırlıklı olarak başarılı, yetenekli, sportif ve en az ise sosyal olarak temsil edildikleri görülmektedir. Bu durumda engelli çocukların güçlü yanlarına, yeteneklerine ve başarılarına odaklanan haberlerin yer aldığı da ortaya çıkmaktadır. Öyle ki engelli çocukları sanatsal etkinlikler, resim sergileri, müzik performansları gibi pozitif ve ilham verici etkinliklerle temsil edilmesi, engelli çocukların yaratıcı yeteneklerini ve güçlü yönlerini vurgulayarak toplumda olumlu bir algı oluşturmaktadır. Ayrıca engelli çocukların başarıları, diğer engelli bireylere ve ailelere ilham verici bir mesaj iletebileceğinden, bu tür temsiller, yine toplumda olumlu bir etki yaratmaktadır. Engelli çocukların sportif başarıları da toplumda engelli bireylerin eşit haklara sahip olduğu mesajını iletmesi açısından önem taşımaktadır. Onlara ilişkin olumlu temsiller, engelli çocuklara karşı daha fazla empati ve anlayış geliştirmeye yardımcı olması açısından da gereklidir. Ancak çevrimiçi gazetelerdeki bu haberlerin sayısı, engelli çocuklara yönelik negatif temsillere kıyasla daha azdır.

3.7.1.4. “Anlamlılık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 8: “Anlamlılık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

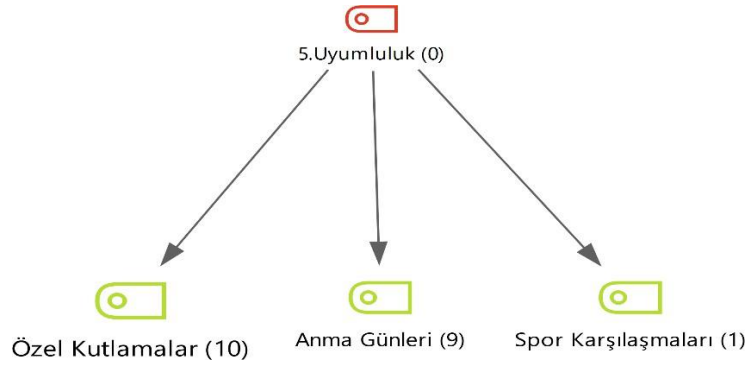
Şekil 8’de görüldüğü üzere haber değeri kriterlerinden; anlamlılık ana kodu altında coğrafi yaklaşım ve kültürel yaklaşımlar üzerinden alt kodlar belirlenmektedir. Bu kapsamda

coğrafi yaklaşımlar olarak; ulusal ve küresel olmak üzere toplam 2 alt kod, kültürel yaklaşımlar olarak; geleneksel, modern ve post-modern olmak üzere toplam 3 alt kod oluşturulmuş bulunmaktadır. Söz konusu coğrafi yaklaşımlar ışığında ele alınan sonuçlara bakıldığında, örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin coğrafi yakınlık açısından daha çok ulusalda yer aldığı görülmektedir. Ancak engelli çocuk haberlerinin az da olsa küreselde de yer aldığı ortaya çıkmaktadır.

Ulusal nitelikteki haberler, büyük yerleşim alanlarının sesi olmakta ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlerdeki olaylar ulusal haberlerde daha çok yer almaktadır. Bu anlamda ulusal haberler, büyük il merkezlerini kapsamakta ve büyük kentlere odaklanarak haber verme misyonunu üstlenmektedir. Öyle ki ulusal nitelikteki haberler, ülkenin tümünü kapsamakta ve toplumun genelini ilgilendiren haberleri yayınlaması söz konusu olmaktadır (Erdoğan, 2013, s.52). Bu durumda engelli çocuk haberlerinin daha çok ulusalda yer alması, genellikle ulusal düzeydeki konuların daha fazla ilgi gördüğünü ve toplumda çevresel yakınlığın olaylara daha fazla odaklanıldığını göstermektedir. Küresel düzeydeki engelli çocuk haberlerine ise yeterince yer verilmemesi, engelli çocukların küresel anlamda yaşadıkları sorunlar ve ihtiyaçlara tam olarak odaklanılmadığı sonucu ortaya çıkarabilmektedir.

Kültürel yaklaşım olarak ise örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerde engelli çocuklara ilişkin haberlerin en çok geleneksel kültürel yaklaşım üzerinde temellendirildiği görülmektedir. Modern kültürel yaklaşım üzerinde temellendirilen engelli çocuk haberleri ise geleneksel kültürel yaklaşıma göre daha azdır. Postmodern kültürel yaklaşımla ilgili olarak ise bir veri elde edilmemektedir. Bu durumda engelli çocuk haberlerinin en çok geleneksel kültürel yaklaşım üzerinde temellendirilmesi, toplumda genellikle engelli çocuklara yönelik tutum ve algıların geleneksel olduğunu gösterebilmektedir.

3.7.1.5. “Uyumluluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

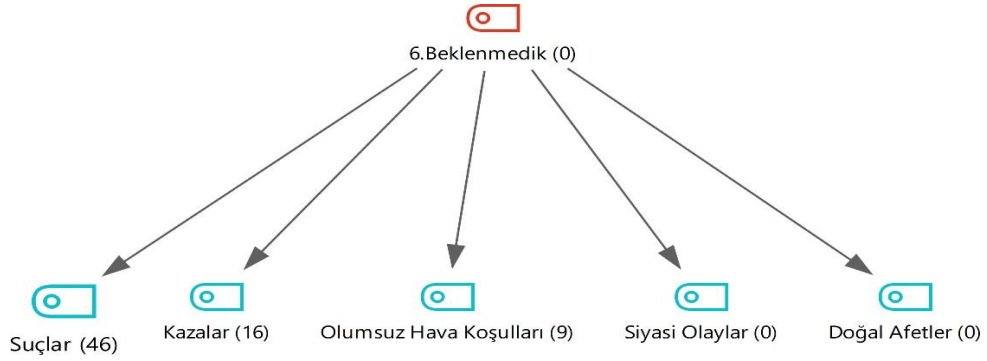

Şekil 9: “Uyumluluk” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 9’da görüldüğü üzere, haber değeri kriterlerinden; uyumluluk ana kodu altında belirlenen, özel kutlamalar, anma günleri ve spor karşılaşmaları olmak üzere toplam 3 alt kod oluşturulmuş bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak ise örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin en çok özel kutlamalar, ardından ise anma günleri kategorisinde yer aldığı görülmektedir. En az ise spor karşılaşmaları kategorisinde yer almaktadır.

Haberlerin karar mekanizmasında ulusal özel günlere öncelik verilebilmektedir. Öyle ki toplum homojen değildir ve toplumun büyük bir kısmının yer aldığı aktivitelere de haberlerde öncelik tanınmaktadır (Küçüközyiğit, 2014, s.14). Bu durumda engelli çocuk haberlerinin özellikle özel kutlamalar ve anma günleri çerçevesinde sunulması, çevrimiçi gazetelerin bu konuda farkındalık yaratma ve duyarlılık oluşturma çabası içinde olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, engelli çocukların yaşadığı zorlukların ve ihtiyaçların toplum tarafından daha fazla fark edilmesi gerektiğini ve bu konuda bilinçlenme çalışmalarının önemini vurgulamaktadır.

3.7.1.6. “Beklenmedik” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 10: “Beklenmedik” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Haberde en beklenmeyen ve en alışılmamış olan olayların haber değeri taşıması söz konusudur. Öyle ki ani gelişen olaylar, seçilmeye daha çok uygundur. Bu anlamda rutinin dışında olan birçok olayın haber değeri taşıması potansiyeli yüksektir (Balcı, 2010, s.96). Şekil 10’da görüldüğü üzere, araştırmada haber değeri kriterleri bağlamında; beklenmedik ana kodu altında belirlenen, suçlar, siyasi olaylar, kazalar, olumsuz hava koşulları ve doğal afetler olmak üzere toplam 5 alt kod oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu alt kodlardan en çok suçlar, ardından ise kazalar, en az ise olumsuz hava koşulları, çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin yer aldığı beklenmedik alt kategorileri kapsamında yer almaktadır. Öyle ki siyasi olaylar ve doğal afetlerle ilgili olarak hiçbir veriye rastlanmamaktadır. Bu durum daha çok engelli çocukların maruz kaldığı suçlara ve kazalara dikkat çekmektedir. Diğer yandan, engelli çocukların korunma ve desteklenme ihtiyaçlarının yeterince önem verilmediğini ve bu konudaki bilinçlenme çalışmalarının eksik olduğu sonucu da ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca olumsuz hava koşulları sebebiyle engelli çocukların yaşadıkları mağduriyetlerin, beklenmedik olaylar sebebiyle daha fazla haber değeri taşıması, çevrimiçi gazetelerin bu konulara öncelik tanıdığını da göstermektedir.

3.7.1.7. “Devamlılık” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Haber değeri kriterleri bağlamında; devamlılık ana kodu altında bir alt kod belirlenmemiş bulunmaktadır. Söz konusu devamlılık ana koduna ilişkin bir veri sonucu da elde edilmemektedir. Bu sebeple örneklem dahilindeki çevrimiçi gazeteler tarafından yayınlanmış olan engelli çocuk haberlerinde, söz konusu buna ilişkin bir haberin daha sonra da hala ilgi

çekici bir niteliği bulunmamaktadır. Bunun temelinde ise devamlılık kriterinin, toplumsal veya siyasi konuları ele alan haberler için daha uygun olması durumu vardır. Öyle ki engelli çocuk haberleri, genellikle tek bir olayı veya durumu konu almasından kaynaklı ve aynı zamanda daha çok duygusal ve insani boyutu vurgulaması sebebiyle de devamlılık kriterinin haber özüne uygun düşmemesi söz konusu olabilmektedir.

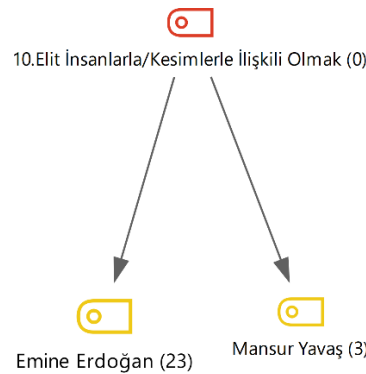
3.7.1.8. “Kompozisyon” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Haber değeri kriterleri bağlamında; kompozisyon ana kodu altında bir alt kod belirlenmemiş bulunmaktadır. Söz konusu kompozisyon ana koduna ilişkin bir veri sonucu da elde edilmemektedir. Bu durum kompozisyon kriterinin, genellikle haberin yapısını, anlatımını ve görsel unsurları değerlendirilmesinden kaynaklıdır. Öyle ki engelli çocuk haberleri, genellikle bireysel hikayeleri ele aldığından, haberin yapısı veya görsel unsurlar ikinci planda kalmaktadır.

3.7.1.9. “Elit Uluslarla İlişkili Olmak” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Haber değeri kriterleri bağlamında; elit uluslarla ilişkili olmak ana kodu altında bir alt kod belirlenmemiş bulunmaktadır. Söz konusu elit uluslarla ilişkili olmak ana koduna ilişkin bir veri sonucu da elde edilmemektedir. Öyle ki engelli çocuk haberlerinin, toplumun kesimlerini bilinçlendirmeyi amaçlaması nedeniyle daha çok ulusal düzeydeki topluma hitap eden içeriklere öncelik tanınması söz konusudur. Uluslararası ilişkilerde ise egemen ülkenin resmi tavrı, toplumun üst kesimine hitap etmesi durumunda değerlendirilmektedir.

3.7.1.10. “Elit İnsanlarla/Kesimlerle İlişkili Olmak” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 11: “Elit İnsanlarla/Kesimlerle İlişkili Olmak” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 11’de görüldüğü üzere, haber değeri kriterleri bağlamında; elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak ana kodu altında; Emine Erdoğan ve Mansur Yavaş olmak üzere toplam 2 alt kod belirlenmiş bulunmaktadır. Bunun sonucunda ise örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinde en çok Emine Erdoğan’ın açıklamaları, en az ise Mansur Yavaş’ın açıklamaları olduğu görülmektedir.

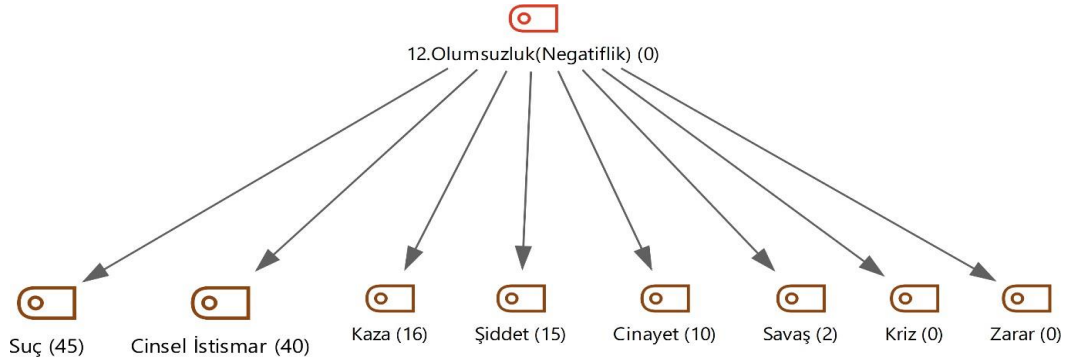
Siyasetçilerin veya kanaat önderlerinin, toplumda ön safhalarda yer alan kişiler olması nedeniyle onların engelliliğe ilişkin farkındalığın ve duyarlılığın artırılmasında etkin bir rolü bulunmaktadır. Bunun için medyada engelli bireylere ilişkin beyanlarında engelliliğe ilişkin olumlu bir algı yaratılması ve kamuoyunda etkin ve tanınmış kişilerin de tutumlarının bu yönde olması beklenmektedir (Öztürk, 2014, s.181). Bu durumda kamuoyunda etkin ve tanınmış kişilerin açıklamaları engelli çocuk haberlerinin üretilmesinde etkili olmaktadır. Söz konusu Emine Erdoğan’ın, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi olarak kamuoyunun dikkatini çeken birisi olması sebebiyle, engelli çocuklarla ilgili yaptığı açıklamaların haber değeri taşıdığı ve böylece geniş kitlelere daha çok yayıldığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda Emine Erdoğan’ın, Türkiye’de engelli çocukların hakları ve desteklenmesi konularında önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Mansur Yavaş ise Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olarak önemli bir kamu figürüdür. Bu nedenle, engelli çocuklarla ilgili yapmış olduğu açıklamalar, toplumda farkındalık yaratma, politika belirleme ve toplumsal değişim yaratma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, bir belediye başkanı olarak Mansur Yavaş’ın engelli çocuklarla ilgili politika ve uygulamalara ilişkin açıklamaları, belediye hizmetlerinin ve toplumsal katılımın engelli çocuklar için nasıl iyileştirilebileceği konusunda ipuçları vermesi açısından da önem taşımaktadır. Dolayısıyla çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinde Mansur Yavaş’ın açıklamalarının da önemli bir referans noktası olduğu görülmektedir.

3.7.1.11. “Kişiselleştirme” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Haber değeri kriterleri bağlamında; kişiselleştirme ana kodu altında bir alt kod belirlenmemiş bulunmaktadır. Söz konusu kişiselleştirme ana koduna ilişkin bir veri sonucu da elde edilmemektedir. Bu durum örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerin, belirli bir engelli çocuğun yaşamı, mücadeleleri, başarıları veya topluma olan etkisi gibi bireysel bir hikayeye odaklanmadığını göstermektedir.

3.7.1.12. “Olumsuzluk (Negatiflik)” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 12: “Olumsuzluk (Negatiflik)” kriterine göre; Hiyerarşik ve Alt Kodların Analizi

Şekil 12’de görüldüğü üzere, araştırmada haber değeri kriterlerinden; olumsuzluk ana kodu altında, savaş, kriz, zarar, suç, şiddet, cinsel istismar, cinayet ve kaza olmak üzere toplam 8 alt kod oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu anlamda örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin en çok suç ve ardından cinsel istismar alt kodlarında, en az ise savaş alt kodunda yer aldığı görülmektedir. Kriz ve zarar alt kodlarına ilişkin bir veriye rastlanmamaktadır.

Olumsuz olaylar genellikle okuyucuların daha çok ilgisini çekmekte ve bu sebeple haber içerisinde de olumsuz olan unsurların haber değeri taşıması potansiyeli yüksektir (Balcı, 2010, s.107). Öyle ki suç ve cinsel istismar konuları genellikle olumsuzlukla ilişkilendirilir ve bu tür olaylar toplumda büyük bir endişe ve korku yaratmaktadır. Ayrıca toplumun bu tür olaylar hakkında bilgilendirilmesi de önem taşımaktadır. Ancak engelli çocuk haberlerinin olumsuzluk ana kodu altında en çok suç ve cinsel istismar temalı olarak sunulması, çevrimiçi gazetelerin engelli çocukların maruz kaldığı bu durumları daha fazla vurguladığını göstermektedir. Ayrıca, toplumda engelli çocuklara yönelik istismarın ve suçların daha fazla farkındalık yaratılması ve bu konuda önlemler alınması gerekliliği de bu tür haberlerin daha fazla yer almasına neden olabilmektedir.

Bu şekilde, toplumun bu konuda bilinçlenmesi ve engelli çocukların korunmasını sağlamak için gerekli adımların atılması amaçlanabilmektedir. Kaza, şiddet ve cinayet konuları da haberlerde sıkça yer almakta ve bu tür olaylar toplumda infial yaratan olaylar olması sebebiyle haber değeri taşımaktadır. Böylece genellikle medyanın odak noktası haline

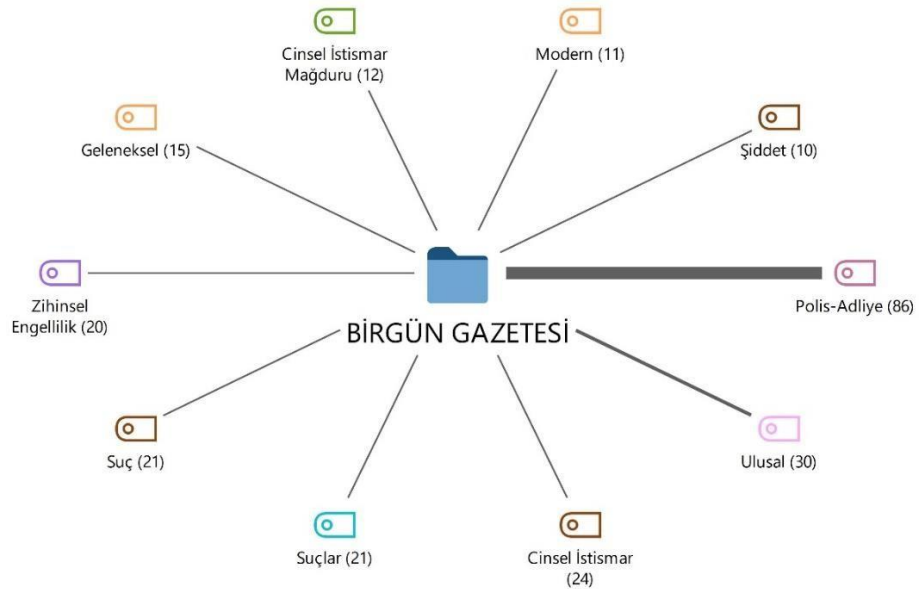
gelmektedir. Bu anlamda engelli çocuklar genellikle savunmasız ve korunmasız durumda olmaları nedeniyle onların bu tür olumsuz olaylara maruz kalma riski altında yüksek olmaktadır. Ayrıca, engelli çocuklara yönelik şiddet ve istismarın toplumda daha fazla farkındalık yaratılması ve bu konuda önlemler alınması gerekliliği de bu tür haberlerin daha fazla yer almasına neden olabilmektedir.

3.7.2. Çevrimiçi Gazetelerin Tek-Vaka Analizi

Araştırmada derinlemesine analiz yapmayı sağlayan tek-vaka modeli ile belirli gazete üzerinden, söz konusu gazeteye ilişkin kodlu veriler toplanarak analiz edilmekte ve yorumlanmaktadır. Bu sayede veri toplama, kodlama, kategorize etme ve raporlama işlemlerinin sonuçları daha etkili bir şekilde sunulmaktadır.

Bunun için tek vaka modeli (kodlu bölümler) aşamasında sadece etkinleştirilmiş kodlar üzerinden (haber değeri kriterleri), bir gazeteye ilişkin en sık 10 kodun analizi yapılmaktadır. Tek-vaka modelindeki kodlarda, çizgi genişliği ise kod sıklığını yansıtmaktadır. Kodlar ise sıklığa göre düzenlenmektedir.

3.7.2.1. Birgün Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 13: Birgün Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 13'te görüldüğü üzere, Birgün gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda; polis-adliye, ulusal, cinsel istismar, suçlar, suç, zihinsel engellilik, geleneksel, cinsel istismar mağduru, modern ve şiddet olarak alt kodların daha sık bir şekilde dağılımı olduğu görülmektedir. Bu anlamda Birgün gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok polis-adliye temasında sunulmaktadır. Söz konusu Birgün gazetesinde engelli çocuklarla ilgili, polis ve adliye süreçlerine ilişkin haberlerin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Öyle ki engelli çocukların maruz kaldığı istismar, şiddet veya adaletsizlik gibi konuların polis-adliye süreçleriyle ilişkili olması sebebiyle, bu tür haberler, polis-adliye temasında daha fazla yer almaktadır. Bu tür haberler, toplumda adalet arayışı ve duyarlılık oluşturma potansiyeline sahip olduğu için daha fazla vurgulanabilmektedir. Burada gazetenin genel yayın politikası, okuyucu talepleri ve haber değeri gibi faktörlerin de etkisi olmaktadır.

Birgün gazetesinde engelli çocuk haberlerin en çok ulusal kategoride toplandığı görülmektedir. Söz konusu ulusal kategorideki haberler, ulusal düzeyde ve geniş kitleye hitap etmesi açısından, o toplumu oluşturan insanları etkileyebilecek niteliktedir. Engelli çocuklarla ilgili haberler de ulusal düzeydeki kamuoyunu harekete geçirebilecek, toplumsal değişim ve adalet arayışı için ses getirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle, gazete bu tür haberlere ulusal kategoride daha fazla yer vererek, konunun geniş bir kitleye ulaşmasını hedefleyebilmektedir. Ancak bu durum yine genel yayın politikasıyla da ilişkili olmaktadır.

Birgün gazetesinde haber değeri kriterlerinden olumsuzluk kodu altında sunulan alt kodlardan en çok cinsel istismar, suç ve şiddet alt kodlarında dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Gazetede olumsuzluk olarak en çok cinsel istismar, suç ve şiddet konularının daha fazla yer almasında toplumsal farkındalık yaratma isteği etkili olabilmektedir. Öyle ki gazete, engelli çocuklara yönelik cinsel istismar gibi konuları haberleştirerek toplumsal bir farkındalık yaratmaktadır. Ayrıca engelli çocuklara yönelik şiddet ve suçlar ise genellikle toplumda büyük bir tepki yaratmasından kaynaklı, bu tür haberlerin adaletin sağlanması ve toplumun bilinçlenmesi için önemli bir rolü bulunmaktadır. Gazete ise bu konuda kamuoyunu bilgilendirmektedir.

Birgün gazetesinde, beklenmedik kodu altında sunulan alt kodlardan ise en çok suçlar alt kodunda dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, alışılmışın dışında ve

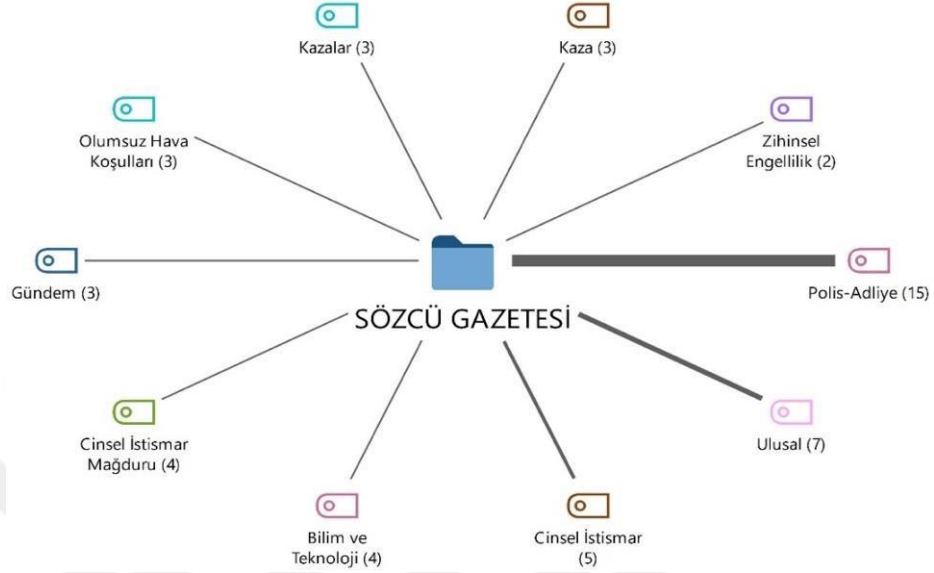
aniden gelişen beklenmedik olaylarda, engelli çocuklara yönelik haberlerin en çok suçlar ile yer aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Suçlar ise toplumda büyük bir tepki yaratmakta ve gazete tarafından daha fazla haber değeri taşıması sebebiyle de engelli çocuklara ilişkin haberlerde de daha fazla görülmektedir.

Birgün gazetesinde engellilik durumuna göre yaklaşımlarda en fazla yoğunluğun zihinsel engellilik kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, zihinsel engelli çocuklar, diğer engelli gruplarına göre daha fazla yer almaktadır. Ayrıca zihinsel engelli çocuklara yönelik haberler ile toplumda bir farkındalık oluşturulmaktadır.

Birgün gazetesinde, kültürel yaklaşımlar kategorisi altında hem geleneksel hem de modern alt kodlarının sıklığı olduğu görülmektedir. Bu durumda gazete, geleneksel ve modern yaklaşımlar ile buna yönelik ifadeler daha sık yer vermesiyle farklı kitlelere ulaşabilmektedir. Öyle ki geleneksel ifadeler, geniş kitlelere hitap ederken, modern ifadeler, genç neslin dikkatini çekebilmektedir. Böylece engelli çocuklara yönelik haberlerde her iki ifade tarzının da kullanılması ile duyarlılık oluşturulmakta ve okuyucular ile daha etkili bir iletişim kurulmaktadır.

Haberin temsilinde negatif yaklaşımlar olarak, Birgün gazetesinde engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru olarak yer aldığı görülmektedir. Söz konusu engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru olarak temsil edilmesi, gazetenin bu tür bir temsil şekline daha fazla ağırlık verdiğini göstermektedir. Böylece haber, daha fazla ilgi görmektedir. Bu durumda engelli çocuklara karşı cinsel istismarın da daha fazla görüldüğüne dair gazetenin bir algı yarattığı ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu durumun gazetenin genel yayın politikası, okuyucu talepleri, haberin etkisi gibi faktörleriyle de bir ilgisi bulunmaktadır.

3.7.2.2. Sözcü Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 14: Sözcü Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 14'te görüldüğü üzere, Sözcü gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda; polis-adliye, ulusal, cinsel istismar, bilim ve teknoloji, cinsel istismar mağduru, gündem, olumsuz hava koşulları, kazalar, kaza ve zihinsel engellilik olarak alt kodların daha sık bir şekilde dağılımı olduğu görülmektedir. Bu anlamda Sözcü gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok polis-adliye temasında sunulmaktadır. Söz konusu Sözcü gazetesinde engelli çocuklarla ilgili, polis ve adliye süreçlerine ilişkin haberlerin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Öyle ki engelli çocukların maruz kaldığı istismar, şiddet ve suç gibi konuların polis-adliye süreçleriyle ilişkili olması sebebiyle, bu tür haberler, polis-adliye temasında daha fazla yer almaktadır. Bu tür haberler, toplumda adalet arayışı ve duyarlılık oluşturma potansiyeline sahip olduğu için daha fazla vurgulanabilmektedir. Burada gazetenin genel yayın politikası, okuyucu talepleri ve haber değeri gibi faktörlerin de etkisi olmaktadır.

Sözcü gazetesinde diğer haber temalarından, polis-adliyeden sonra engelli çocuk haberlerinin en çok bilim ve teknoloji temasında yer aldığı görülmektedir. Bu durumda gazetenin engelli çocukların hayatını iyileştiren yenilikçi teknolojilere ve bilimsel gelişmelere odaklandığı ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bilim ve teknoloji haberleri ile engelli çocuklar için

geliştirilen teknolojik yeniliklerin ve bilimsel buluşların vb. haberleştirilmesi, toplumda da engelli çocuklara karşı daha duyarlı bir tutuma da katkı sağlamaktadır. Ayrıca engelli çocukların yaşadığı zorluklara odaklanmak yerine, onların karşılaştığı engelleri aşmalarına yardımcı olan teknolojik ve bilimsel gelişmelere ağırlık verilmesi, pozitif bir haber teması oluşturmaktadır.

Sözcü gazetesinde engelli çocuk haberlerin en çok ulusal kategoride toplandığı görülmektedir. Söz konusu ulusal kategorideki haberler, ulusal düzeyde ve geniş kitleye hitap etmesi açısından, o toplumu oluşturan insanları etkileyebilecek niteliktedir. Engelli çocuklarla ilgili haberler de ulusal düzeydeki kamuoyunu harekete geçirebilecek, toplumsal değişim ve adalet arayışı için ses getirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle, gazete bu tür haberlere ulusal kategoride daha fazla yer vererek, konunun geniş bir kitleye ulaşmasını hedefleyebilmektedir. Ancak bu durum yine genel yayın politikasıyla da bir ilgisi olmaktadır.

Sözcü gazetesinde haber değeri kriterlerinden olumsuzluk kodu altında sunulan alt kodlardan en çok cinsel istismar ve kaza alt kodlarında dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Öyle ki cinsel istismar vakaları ve kazalar, genellikle haber değeri yüksek olaylardır. Bu tür haberler ile bilinçlendirme ve duyarlılık oluşturmak amaçlanabilmektedir. Sözcü gazetesi ise, engelli çocukların karşılaştığı, cinsel istismar ve kaza konularına daha fazla dikkat çekerek, bu konulardaki toplumsal farkındalığı artırmaktadır.

Haberin temsiline negatif yaklaşımlar olarak, Sözcü gazetesinde engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru olarak yer aldığı görülmektedir. Söz konusu engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru olarak temsil edilmesi, gazetenin bu tür bir temsil şekline daha fazla ağırlık verdiğini göstermektedir. Böylece haber, daha fazla ilgi görmektedir. Bu durumda engelli çocuklara karşı cinsel istismarın da daha fazla görüldüğüne dair gazetenin bir algı yarattığı ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu durumun gazetenin genel yayın politikası, okuyucu talepleri, haberin etkisi gibi faktörleriyle de bir ilgisi bulunmaktadır.

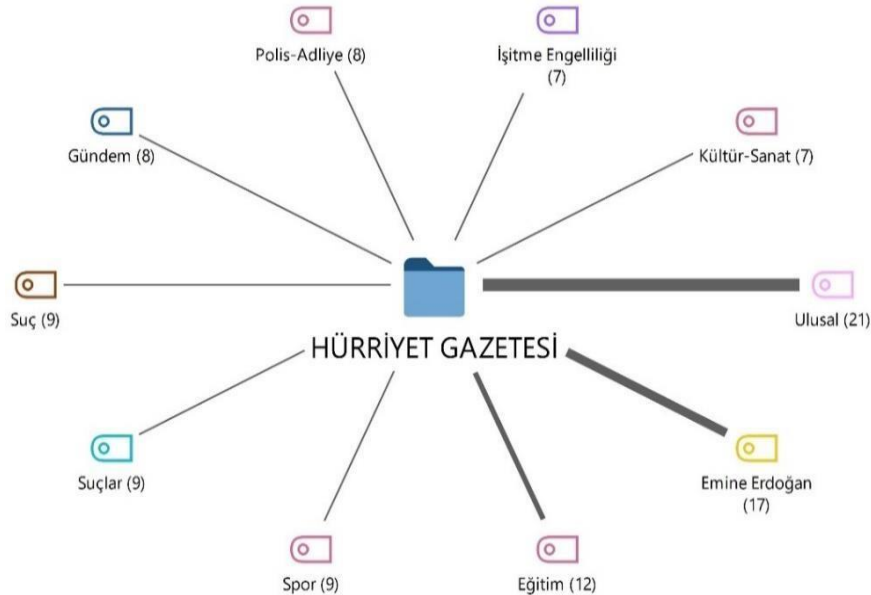
Sözcü gazetesinde, engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerinden frekans (ritim) adı altında sunulan; sayfa kategorilerinden en çok gündem sayfasında yer aldığı görülmektedir. Söz konusu gündem sayfaları genellikle okuyucuların en çok ilgisini çeken ve toplumsal olaylara odaklanan haberleri içermektedir. Bu durumda gazetenin de engelli çocuklarla ilgili haberleri gündemde tutması da toplumda farkındalık oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Böylece gazetede, engelli çocukların gündem sayfalarında yer alması, söz konusu gündem

sayfalarının tartışma yaratma ve değerlendirme konularına odaklanması sebebiyle, okuyucuları bu konular hakkında daha çok düşünmeye teşvik etmektedir.

Sözcü gazetesinde, beklenmedik kodu altında sunulan alt kodlardan ise en çok olumsuz hava koşulları ve kazalar alt kodunda dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, alışılmışın dışında ve aniden gelişen beklenmedik olaylarda, engelli çocuklara yönelik haberlerin en çok olumsuz hava koşulları ve kazalar ile yer aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Olumsuz hava koşulları ve kazalar, genellikle acil yardım ve destek çağrısını içermektedir. Engelli çocuklarla ilişkilendirilmiş bu tür haberler, toplumun onlara yönelik acil yardım ve destek ihtiyacını daha fazla fark etmesine ve harekete geçmesine ve böylece toplumun engelli çocukların yaşadığı zorlukları daha iyi anlamasına katkı sağlamaktadır. Bu da gazetenin, engelli çocuklarla ilgili farkındalık yaratma amacına hizmet etmektedir.

Sözcü gazetesinde engellilik durumuna göre yaklaşımlarda en fazla yoğunluğun zihinsel engellilik kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, zihinsel engelli çocuklar, diğer engelli gruplarına göre daha fazla yer almaktadır. Ayrıca zihinsel engelli çocuklara yönelik haberler ile toplumda bir farkındalık oluşturulmaktadır.

3.7.2.3. Hürriyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 15: Hürriyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 15’te görüldüğü üzere, Hürriyet gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda; ulusal, Emine Erdoğan, eğitim, spor, suçlar, suç, gündem, polis-adliye, işitme engelliliği ve kültür-sanat olarak alt kodların daha sık bir şekilde dağılımı olduğu görülmektedir. Bu anlamda Hürriyet gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok ulusal kategoride sunulmaktadır. Söz konusu ulusal kategorideki haberler, ulusal düzeyde ve geniş kitleye hitap etmesi açısından, o toplumu oluşturan insanları etkileyebilecek niteliktedir. Engelli çocuklarla ilgili haberler de ulusal düzeydeki kamuoyunu harekete geçirebilecek, toplumsal değişim ve adalet arayışı için ses getirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle, gazete bu tür haberlere ulusal kategoride daha fazla yer vererek, konunun geniş bir kitleye ulaşmasını hedefleyebilmektedir. Ancak bu durum yine genel yayın politikasıyla da bir ilgisi olmaktadır.

Haber değeri kriterlerinden elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak adı altında sunulan Emine Erdoğan alt kodunun yoğun olduğu ortaya çıkmaktadır. Söz konusu Hürriyet gazetesinde Emine Erdoğan’a ilişkin ifade ve açıklamalara yer verilmesi, uluslararası kamuoyunda tanınmış bir kişinin haber değeri açısından önemli olduğunun bir göstergesidir. Öyle ki Emine Erdoğan, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi olarak önemli bir kamu figürüdür. Bu nedenle, onun engelli çocuklarla ilgili ifade ve açıklamaları, kamuoyu tarafından dikkatle takip edilmektedir. Hürriyet gazetesi de engelli çocuklara yönelik haberlerde Emine Erdoğan’ın sözlerine de yer vererek, okuyucuların bu konuda bilgilendirilmesine ve duyarlı hale getirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda Emine Erdoğan’ın engelli çocuklarla ilgili açıklamaları, toplumsal farkındalık yaratmaktadır.

Hürriyet gazetesinde engelli çocuklara ilişkin haberler sırasıyla en çok; eğitim, spor, polis-adliye ve kültür-sanat temalarında yer aldığı görülmektedir. Söz konusu gazetenin engelli çocuk haberlerini daha çok eğitim temasında sunması ise engelli çocukların eğitim hakkı ve eğitim sisteminde karşılaştığı zorluklar gibi konuları, toplumsal bir konu olarak ele aldığını göstermektedir. Böylece Hürriyet gazetesi, engelli çocuk haberlerini daha çok eğitim temasında sunarak, toplumsal bir hareketlenme yaratmayı da beraberinde getirmektedir. Bu durumun gazetenin, genel yayın politikası, okuyucu talepleri ve haber değeri gibi faktörlerle de bir ilgisi de bulunmaktadır. Engelli çocuklara ilişkin haberlerin eğitimden sonra haber temalarından spor sayfasında ağırlıklı olarak yer alması ise Hürriyet gazetesinin spor konularına da geniş yer ayıran bir yayın organı olmasından kaynaklanabilmektedir. Bu anlamda ayrıca engelli

çocukların sportif başarıları, engelli spor etkinlikleri ve engelli çocuk sporcuların yaşadığı zorluklar, spor haberleri kapsamında ağırlıklı olarak yer almaktadır. Bu ise toplumda olumlu bir etki yaratmakta ve okuyucuların ilgisini çekmektedir. Bunun yanı sıra, engelli çocuk sporcuların başarılarına haberlerde yer verilmesi, toplumsal farkındalık yaratmak adına da önemli bir rol oynamaktadır. Hürriyet gazetesinin engelli çocuklara yönelik haberleri polis-adliye temasında da yer vermesi, engelli çocukların adalet sistemi içerisinde karşılaştıkları durumlar ve hakları konularına yoğunlaştığını göstermektedir. Engelli çocukların haklarının korunması, adalet sisteminin onlara adil davranması ve toplumda farkındalık yaratılması, polis-adliye haberleri kapsamında yer almaktadır. Engelli çocukların maruz kaldığı istismar, ayrımcılık veya hak ihlalleri gibi konular, adli makamların ve polisin müdahalesini gerektiren durumlar olmaktadır. Bu sebeple Hürriyet gazetesi engelli çocuk haberlerini polis-adliye temasında sunabilmektedir. Ancak, bu durumun yine gazetenin genel yayın politikası, okuyucu talepleri, haberin değeri ve toplumsal farkındalık yaratma amacı gibi faktörlerden etkilendiğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Hürriyet gazetesi, aynı zamanda kültür-sanat konularına geniş yer ayıran bir gazetedir. Engelli çocukların sanatsal etkinliklere katılımı, sanatın engelli çocuklar üzerindeki olumlu etkileri, kültür-sanat haberleri kapsamında yer almaktadır. Bu anlamda engelli çocukların sanat etkinliklerine katılımı, onların yeteneklerini sergilemesi, sanatın terapi amaçlı kullanımı gibi konular, kültür-sanat haberleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, engelli çocukların sanat yoluyla ifade ettiği duygular, yaşadıkları zorluklar ve sanatın onlar üzerindeki olumlu etkileri, toplumsal farkındalık yaratmak adına da önemli bir rol oynamaktadır. Böylece Hürriyet gazetesi, engelli çocuk haberlerini, kültür-sanat temasında ağırlıklı olarak sunarak, toplumda engelli çocuklara karşı daha duyarlı bir tutum oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.

Hürriyet gazetesinde, beklenmedik kodu altında sunulan alt kodlardan ise en çok suçlar alt kodunda dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu gazetenin, engelli çocuk haberlerinin suçlar kategorisinde sunulması durumu, genellikle engelli çocukların maruz kaldığı istismar, ayrımcılık veya hak ihlalleri gibi konuların adli makamların müdahalesini gerektiren durumlar olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Bu tür haberler, toplumda farkındalık yaratmak, adaletin sağlanması için ses getirmek ve benzer durumların tekrar yaşanmasını engellemek amacıyla yayınlanmaktadır. Engelli çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi,

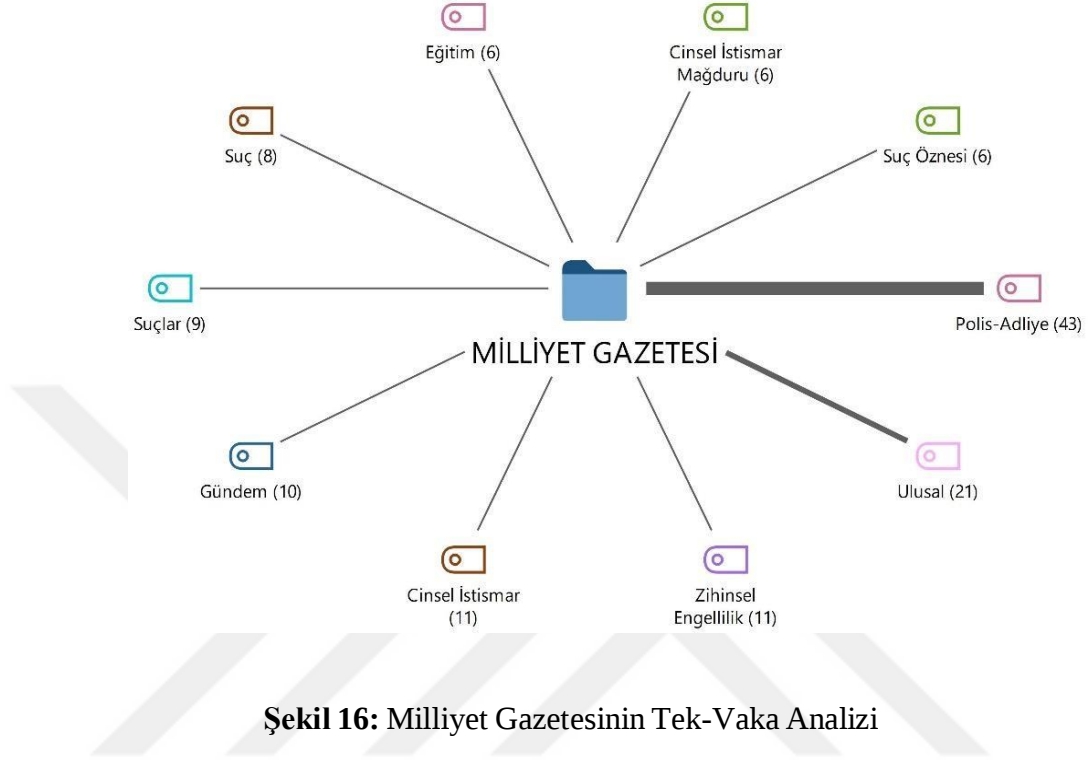
haklarının korunması ve toplumsal duyarlılığın artırılması için bu tür haberlerin yayınlanması da bu anlamda önem taşımaktadır.

Hürriyet gazetesinde haber değeri kriterlerinden olumsuzluk kodu altında sunulan alt kodlardan en çok suç alt kodunun dağılımının yüksek olduğu görülmektedir. Engelli çocukların maruz kaldığı istismar, ayrımcılık, suistimal gibi olumsuz durumlar, toplumda genellikle büyük tepki ve duyarlılık uyandırmaktadır. Bu tür haberlerin yayınlanması, toplumsal adaletin sağlanması açısından önemli olmaktadır. Gazetenin engelli çocuklarla ilgili suç konusuna ağırlık vermesi, onların yaşadığı zorlukları gündeme getirerek, toplumda dikkat çekmekte ve bir tartışma alanı yaratmaktadır.

Hürriyet gazetesinde, engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerinden frekans (ritim) adı altında sunulan; sayfa kategorilerinden en çok gündem sayfasında yer aldığı görülmektedir. Söz konusu gündem sayfaları genellikle okuyucuların en çok ilgisini çeken ve toplumsal olaylara odaklanan haberleri içermektedir. Bu durumda gazetenin de engelli çocuklarla ilgili haberleri gündemde tutması da toplumda farkındalık oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Böylece gazetede, engelli çocukların gündem sayfalarında yer alması, söz konusu gündem sayfalarının tartışma yaratma ve değerlendirme konularına odaklanması sebebiyle, okuyucuları bu konular hakkında daha çok düşünmeye teşvik etmektedir. Ayrıca engelli çocuklarla ilgili haberler genellikle insan hakları ve adalet konularını içermektedir. Bu nedenle, bu tür haberlerin gündemde yer alması, adaletin sağlanması ve insan haklarının korunması için bir ses oluşturmaktadır.

Hürriyet gazetesinde engellilik durumuna göre yaklaşımlarda en fazla yoğunluğun işitme engelliliği kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, işitme engelli çocuklar, diğer engelli gruplarına göre daha fazla yer almaktadır. Ayrıca işitme engelli çocuklara yönelik haberler ile toplumda bir farkındalık oluşturulmaktadır.

3.7.2.4. Milliyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 16: Milliyet Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 16’da görüldüğü üzere Milliyet gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda; polis-adliye, ulusal, zihinsel engellilik, cinsel istismar, gündem, suçlar, suç, eğitim, cinsel istismar mağduru ve suç öznesi olarak alt kodların daha sık bir şekilde dağılımı olduğu görülmektedir. Bu anlamda Milliyet gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok polis- adliye temasında sunulmaktadır. Söz konusu Milliyet gazetesinde engelli çocuklarla ilgili, polis ve adliye süreçlerine ilişkin haberlerin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Öyle ki engelli çocukların maruz kaldığı istismar, şiddet veya adaletsizlik gibi konuların polis-adliye süreçleriyle ilişkili olması sebebiyle, bu tür haberler, polis-adliye temasında daha fazla yer almaktadır. Bu tür haberler, toplumda adalet arayışı ve duyarlılık oluşturma potansiyeline sahip olduğu için daha fazla vurgulanabilmektedir. Burada gazetenin genel yayın politikası, okuyucu talepleri ve haber değeri gibi faktörlerin de etkisi olmaktadır.

Engelli çocuklarla ilgili haberlerin ağırlıklı olarak polis-adliye temasında sunulmasında, haberin içeriği, toplumsal etki yaratma amacı ve kamuoyu duyarlılığı için bir araç olarak

kullanılmasının bir etkisi olabilmektedir. Milliyet gazetesinin, engelli çocuk haberlerini, polis-adliyeden sonra ağırlıklı olarak eğitim temasında sunması ise engelli çocuklarla ilgili eğitim konularının, toplumda farkındalık yaratma ve bilinçlendirme amacı taşıdığı göstermektedir. Öyle ki engelli çocukların eğitim hakkı gibi konular son derece önemli olmakta ve bu tür haberlere daha fazla yer verilmesi de toplumda pozitif bir etki yaratmaktadır.

Milliyet gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok ulusal kategoride sunulmaktadır. Söz konusu ulusal kategorideki haberler, ulusal düzeyde ve geniş kitleye hitap etmesi açısından, o toplumu oluşturan insanları etkileyebilecek niteliktedir. Engelli çocuklarla ilgili haberler de ulusal düzeydeki kamuoyunu harekete geçirebilecek, toplumsal değişim ve adalet arayışı için ses getirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle, gazete bu tür haberlere ulusal kategoride daha fazla yer vererek, konunun geniş bir kitleye ulaşmasını hedefleyebilmektedir. Ancak bu durum yine genel yayın politikasıyla da bir ilgisi olmaktadır.

Milliyet gazetesinde engellilik durumuna göre yaklaşımlarda en fazla yoğunluğun zihinsel engellilik kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, zihinsel engelli çocuklar, diğer engelli gruplarına göre daha fazla yer almaktadır. Ayrıca zihinsel engelli çocuklara yönelik haberler ile toplumda bir farkındalık oluşturulmaktadır.

Milliyet gazetesinde haber değeri kriterlerinden olumsuzluk kodu altında sunulan alt kodlardan en çok cinsel istismar ve suç alt kodlarında dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Gazetede olumsuzluk olarak en çok cinsel istismar ve suç konularının daha fazla yer almasında toplumsal farkındalık yaratma isteği etkili olabilmektedir. Öyle ki gazete, engelli çocuklara yönelik cinsel istismar gibi konuları haberleştirerek toplumsal bir farkındalık yaratmaktadır. Ayrıca engelli çocuklara yönelik suçlar ise genellikle toplumda büyük bir tepki yaratmasından kaynaklı, bu tür haberlerin adaletin sağlanması ve toplumun bilinçlenmesi için önemli bir rolü bulunmaktadır. Gazete ise bu konuda kamuoyunu bilgilendirmektedir.

Milliyet gazetesinde, engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerinden frekans (ritim) adı altında sunulan; sayfa kategorilerinden en çok gündem sayfasında yer aldığı görülmektedir. Engelli çocuklarla ilgili haberlerin gündem sayfasında sunulması, toplumun bu konuya daha fazla dikkat etmesini ve farkındalık oluşturmaya amaçlanabilmektedir. Engelli çocuk haberlerinin gündem sayfasında yer alması, haberin daha geniş bir okuyucu kitlesi tarafından görülmesini ve konunun toplumda daha fazla tartışılmasını sağlamaktadır. Bu tür

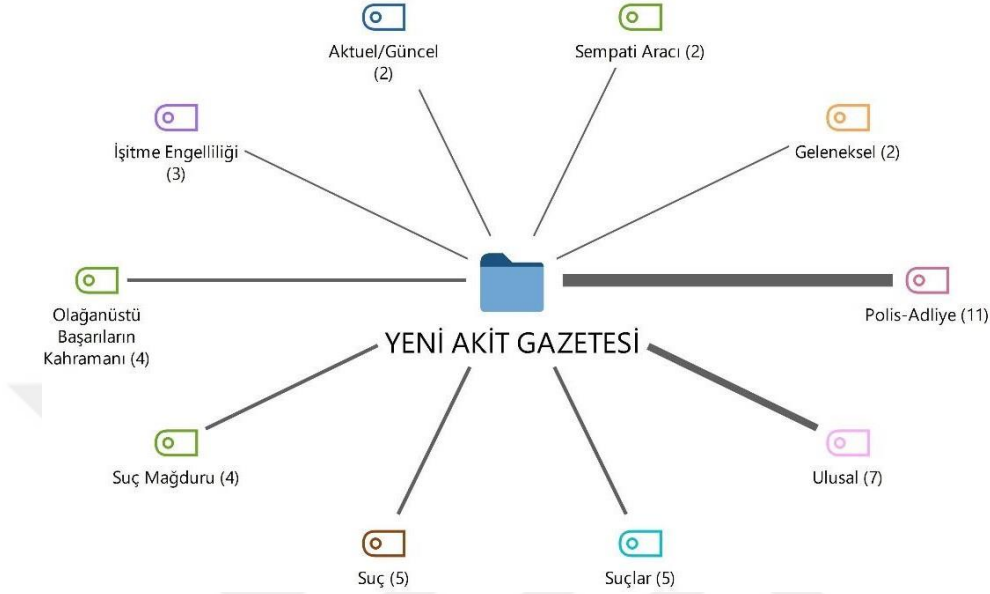
haberlerin gündem sayfasında yer alması, toplumun daha fazla duyarlılık göstermesine ve engelli çocuklara ilişkin sorunların çözümü için harekete geçilmesine katkı sağlamaktadır.

Milliyet gazetesinde, beklenmedik kodu altında sunulan alt kodlardan ise en çok suçlar alt kodunda dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Engelli çocuk haberlerinin suçlar kategorisinde sunulması, adaletin sağlanması ve suçların ortaya çıkarılması için bir ses oluşturmayı amaçlayabilmektedir. Engelli çocukların suç mağduru olmaları durumlarında, bu tür haberlerin suçlar kategorisinde sunulması, toplumda dikkat çekmeyi ve bu konunun önemini daha çok vurgulamaktadır. Aynı zamanda engelli çocukların suç mağduru olmaları durumlarında, bu tür haberlerin suçlar kategorisinde sunulması, hukuki ve adli süreçlerle ilişkilendirilerek konunun daha geniş bir perspektifte ele alınmasına neden olmaktadır. Ancak, Milliyet gazetesinin editoryal politikaları ve haber değerlendirme süreçlerinin de bir etkisi söz konusudur.

Milliyet gazetesinde haber değeri kriterlerinden olumsuzluk kodu altında sunulan alt kodlardan en çok cinsel istismar ve suç alt kodlarında dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Gazete, engelli çocuklarla ilgili cinsel istismar ve suç konusuna ağırlık vererek, toplumda bir tepki uyandırmaktadır. Bu anlamda engelli çocukların maruz kaldığı olumsuz durumlar, duygusal bir tepki uyandırmakta ve böylece daha çok haber değeri taşımaktadır.

Haberin temsiline negatif yaklaşımlar olarak, Milliyet gazetesinde engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru ve suç öznese olarak yer aldığı görülmektedir. Söz konusu engelli çocukların en çok cinsel istismar mağduru ve suç öznese olarak temsil edilmesi, gazetenin bu tür bir temsil şekline daha fazla ağırlık verdiğini göstermektedir. Bu durumda engelli çocuklara karşı cinsel istismarın da daha fazla görüldüğüne dair gazetenin bir algı yarattığı ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu durumun gazetenin genel yayın politikası, okuyucu talepleri, haberin etkisi gibi faktörleriyle de bir ilgisi bulunmaktadır. Ayrıca engelli çocukların daha çok “suçlu” olarak gazetede kendisine yer bulması ise söz konusu onların haberlerde belirli kalıp yargılarla sunulduğunu da göstermektedir.

3.7.2.5. Yeni Akit Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 17: Yeni Akit Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 17’de görüldüğü üzere, Yeni Akit gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda; polis-adliye, ulusal, suçlar, suç, suç mağduru, olağanüstü başarıların kahramanı, işitme engelliliği, aktüel/güncel, sempati aracı ve geleneksel olarak alt kodların daha sık bir şekilde dağılımı olduğu görülmektedir. Bu anlamda Yeni Akit gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok polis-adliye temasında sunulmaktadır. Söz konusu Yeni Akit gazetesinde engelli çocuklarla ilgili, polis ve adliye süreçlerine ilişkin haberlerin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Öyle ki engelli çocukların maruz kaldığı istismar, şiddet veya adaletsizlik gibi konuların polis-adliye süreçleriyle ilişkili olması sebebiyle, bu tür haberler, polis-adliye temasında daha fazla yer almaktadır. Ancak, gazetenin haber seçimindeki temel motivasyonlar, gazetenin ideolojik duruşu, okuyucu kitlesi, siyasi yaklaşımı ve toplumsal hassasiyetlerinin de etkisi vardır. Engelli çocuklarla ilgili haberlerin ağırlıklı olarak polis-adliye temasında sunulmasında, haberin içeriği, toplumsal etki yaratma amacı için bir araç olarak kullanılmasının bir etkisi olabilmektedir. Böylece engelli çocukların yaşadığı adaletsizlikler ve mağduriyetler vurgulanarak, toplumsal bir duyarlılık oluşturulmaktadır.

Yeni Akit gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok ulusal kategoride sunulmaktadır. Söz konusu ulusal kategorideki haberler, ulusal düzeyde ve geniş kitleye hitap etmesi açısından, o toplumu oluşturan insanları etkileyebilecek niteliktedir. Engelli çocuklarla ilgili haberler de ulusal düzeydeki kamuoyunu harekete geçirebilecek, toplumsal değişim ve adalet arayışı için ses getirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle, gazete bu tür haberlere ulusal kategoride daha fazla yer vererek, konunun geniş bir kitleye ulaşmasını hedefleyebilmektedir. Ancak bu durum yine genel yayın politikasıyla da bir ilgisi olmaktadır.

Yeni Akit gazetesinde, beklenmedik kodu altında sunulan alt kodlardan ise en çok suçlar alt kodunda dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu engelli çocuklara ilişkin suçlara dikkat çekmek ve bu suçların önlenmesi adına bilinçlendirme sağlanmasının önemi büyüktür. Gazetenin ise böyle konulara geniş yer tutmasının sebebi de yine alışılmışın dışında, beklenmedik olayların haber değeri taşımasından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda engelli çocuklarla ilgili suçlar konusuna ağırlık verilmesi ise toplumsal mesajları iletmek ve farkındalık yaratmak amacıyla daha çok önem taşımaktadır.

Yeni Akit gazetesinde haber değeri kriterlerinden olumsuzluk kodu altında sunulan alt kodlardan en çok suç alt kodunda dağılımın yüksek olduğu görülmektedir. Öyle ki suçlarla ilişkilendirilen haberler genellikle dikkat çekmesi nedeniyle de engelli çocuklarla ilgili olumsuz konuların da bu anlamda öncelikli olması ve onların yaşadığı zorluklar ve suçlarla ilişkilendirilmesi, toplumda daha fazla farkındalık yaratmaktadır. Burada yine gazetenin yayın politikası ve içerik tercihlerinin de etkisi söz konusudur.

Haberin temsilde negatif yaklaşımlar olarak, Yeni Akit gazetesinde engelli çocukların en çok suç mağduru, olağanüstü başarıların kahramanı ve sempati aracı olarak temsil edildiği görülmektedir. Toplumda engelli çocuk haklarına ve güvenliğine yönelik farkındalık yaratmak önem taşımaktadır. Gazetenin ise engelli çocukların bu anlamda yaşadığı zorluklara ve suçlara daha fazla dikkat çekmesi, toplumun bu konuda duyarlı olmasını sağlaması açısından da yine önemli olmaktadır. Böylece bu tür haberler, engelli çocuklara yönelik adaletsizliklere ve insan hakları ihlallerine karşı toplumsal bir tepki oluşturmayı da beraberinde getirmektedir. Ayrıca engelli çocukların olağanüstü başarıların kahramanı olarak sunulması ise Yeni Akit gazetesinde engelli çocukların başarı hikayelerinin de haber olduğu, ancak bu başarılarının daha çok “olağandışı” olduğu takdirde daha fazla ele alındığı sonucunu ortaya koymaktadır.

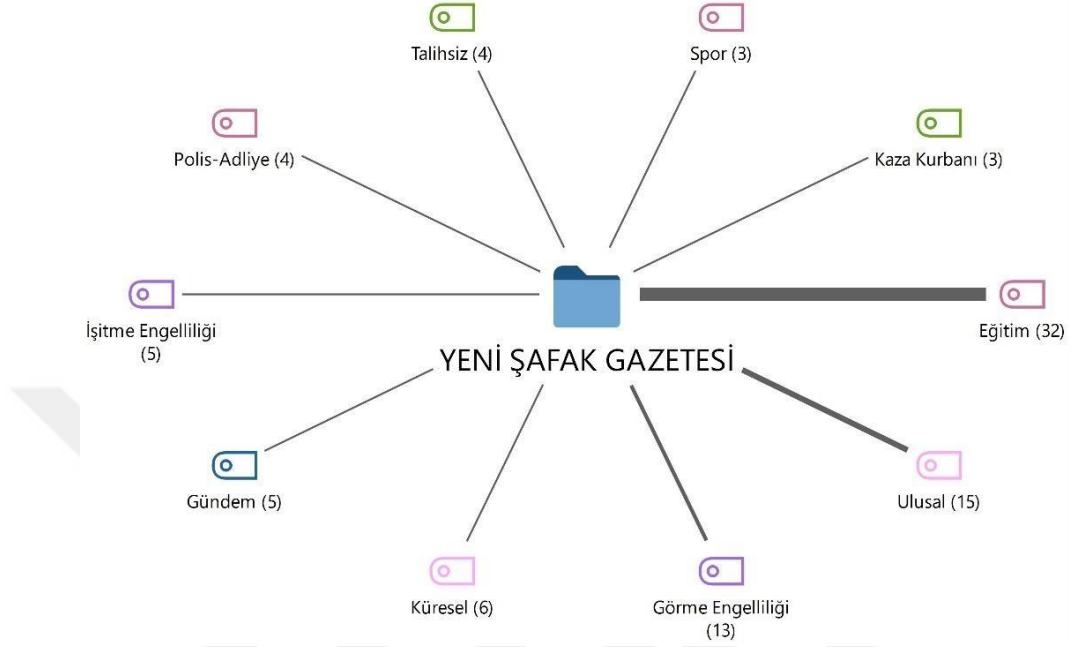
Engelli çocuklar haberde yorumlanırken iki temel model esas alınmaktadır. Bunlardan ilki, engelli bireylerin engelli olmalarına rağmen kazandıkları başarıların olağanüstü bir şekilde resmedildiği, tıbbi model temelinde değerlendirilen, ikincisi ise engelli bireyleri azınlık olarak gören ve onların haklarına odaklanan, kültürel çeşitliliği öne çıkaran modeldir (Almakanin ve Alodat, 2018, s.272). Söz konusu engelli çocukların olağanüstü başarıları, toplumda onların pozitif bir imajını oluşturma amacı taşıyabilmektedir. Bu tür hikayeler, engelli çocukların sadece zorlukları değil, aynı zamanda başarıları ve potansiyelleriyle de tanınmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Ancak, bu tür temsillerin engelli çocukları gerçek hayattaki zorlukları ve günlük yaşamlarıyla tam olarak yansıtmamaktadır. Ayrıca engelli çocukların yaşadığı zorluklar, duygusal bir etki yaratmakta ve insanların sempati duymasına neden olmaktadır. Bu açıdan gazetenin, engelli çocukları sempati uyandırıcı hikayeleri kullanarak belirli bir algıyı oluşturduğu da görülmektedir. Engelli çocuklara ilişkin bu tür hikayeler ile duygusal tepki kullanılarak, okuyucuların ve izleyicilerin daha çok ilgisini çekmek hedeflenebilmektedir.

Yeni Akit gazetesinde engellilik durumuna göre yaklaşımlarda en fazla yoğunluğun işitme engelliliği kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, işitme engelli çocuklar, diğer engelli gruplarına göre daha fazla yer almaktadır. Ayrıca işitme engelli çocuklara yönelik haberler ile toplumda bir farkındalık oluşturulmaktadır.

Yeni Akit gazetesinde, engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerinden frekans (ritim) adı altında sunulan; sayfa kategorilerinden en çok aktüel/güncel sayfasında yer aldığı görülmektedir. Aktüel sayfalar genellikle okuyucuların günlük yaşamlarına ve duygusal tepkilerine hitap eden içeriklere odaklanır. Engelli çocuklarla ilgili haberlerin bu sayfalarda yer alması, okuyucu ilgisini daha fazla çekebilmektedir.

Yeni Akit gazetesinde, kültürel yaklaşımlar kategorisi alt kodunun sıklığı olduğu görülmektedir. Söz konusu gazete, yayın politikalarını dini ve muhafazakar değerlere dayandıran bir yayın organıdır. Bu ideolojik etkiler de engelli çocuklarla ilgili haberleri, geleneksel ve muhafazakar bir bakış açısıyla sunmasına neden olmaktadır. Böylece Yeni Akit gazetesi, geleneksel yaklaşım çerçevesinde, toplumsal normlara uygun bir şekilde engelli çocuklarla ilgili haberlerini sunmaktadır.

3.7.2.6. Yeni Şafak Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 18: Yeni Şafak Gazetesinin Tek-Vaka Analizi

Şekil 18’de görüldüğü üzere, Yeni Şafak gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda; eğitim, ulusal, görme engelliliği, küresel, gündem, işitme engelliliği, polis-adliye, talihsiz, spor ve kaza kurbanı olarak alt kodların daha sık bir şekilde dağılımı olduğu görülmektedir.

Yeni Şafak gazetesinde engelli çocuklara ilişkin haberler sırasıyla en çok; eğitim, polis-adliye ve spor temalarında yer aldığı görülmektedir. Engelli çocukların eğitimi, toplumun genel olarak ilgi gösterdiği ve önem verdiği bir konudur. Engelli çocukların eğitim olanakları, özel eğitim programları, eğitimde yaşadıkları zorluklar ve başarı hikayeleri, toplumda geniş yankı bulan konulardır. Bu anlamda Yeni Şafak gazetesinin engelli çocukların eğitimi konusunu önemseyişi sonucu ortaya çıkmaktadır. Eğitimden sonra ise engelli çocuklarla ilgili polis-adliye haberlerinin yer almasının nedeni, engelli çocuklara yönelik istismar, şiddet ve haksızlık vakalarının yaşanmasıdır. Bu tür haberler, toplumda büyük tepki uyandıran ve adaletin sağlanmasını gerektiren konular olmaktadır. Gazetenin ise engelli çocuklara ilişkin adaletsizliklere ve mağduriyetlere dikkat çektiği görülmektedir. Aynı zamanda engelli

çocukların spor yapmaları, başarı hikayeleri ve sporun engelli çocukların hayatındaki olumlu etkileri de toplumda genellikle olumlu tepki gören konulardır. Bu nedenle, Yeni Şafak gazetesi, engelli çocukların sporla ilgili başarı hikayelerine, spor etkinliklerine ve sporun engelli çocukların yaşamlarındaki olumlu etkilerine yer vererek, toplumsal farkındalık yaratmaktadır.

Yeni Şafak gazetesinde engelli çocuk haberleri en çok ulusal kategoride sunulmaktadır. Söz konusu ulusal kategorideki haberler, ulusal düzeyde ve geniş kitleye hitap etmesi açısından, o toplumu oluşturan insanları etkileyebilecek niteliktedir. Engelli çocuklarla ilgili haberler de ulusal düzeydeki kamuoyunu harekete geçirebilecek, toplumsal değişim ve adalet arayışı için ses getirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle, gazete bu tür haberlere ulusal kategoride daha fazla yer vererek, konunun geniş bir kitleye ulaşmasını hedefleyebilmektedir. Ancak bu durum yine genel yayın politikasıyla da bir ilgisi olmaktadır. Ayrıca engelli çocuklarla ilgili haberlerin küresel kategoride de sunulması, söz konusu gazetenin, uluslararası alanda yaşanan engelli haklarına yönelik gelişmeler, engelli çocukların yaşadığı zorluklar ve uluslararası düzeydeki başarı hikayeleri gibi konulara ağırlık vererek, toplumsal farkındalık yaratma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Böylece insan hakları ihlalleri, sosyal adalet konuları ve uluslararası düzeydeki engelli çocukların yaşadığı zorluklar daha çok gündeme taşınmaktadır.

Yeni Şafak gazetesinde engellilik durumuna göre yaklaşımlarda en fazla yoğunluğun görme engelliliği ve ardından işitme engelliliği kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumda gazetede, görme engelli ve işitme engelli çocuklar, diğer engelli gruplarına göre daha fazla yer almaktadır. Ayrıca görme engelli ve işitme engelli çocuklara yönelik haberler ile toplumda bir farkındalık oluşturulmaktadır.

Yeni Şafak gazetesinde, engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerinden frekans (ritim) adı altında sunulan; sayfa kategorilerinden en çok gündem sayfasında yer aldığı görülmektedir. Gündem sayfası, genellikle okuyucuların en çok ilgilendiği ve takip ettiği konuların yer aldığı bir sayfadır. Engelli çocuk haberlerinin gündem sayfasında sunulması, bu konuların geniş kitlelere ulaşması potansiyelini artırmaktadır. Yeni Şafak gazetesi, bu tür haberleri gündem sayfasında sunarak, okuyucularını engelli çocuk konusunda daha çok bilgilendirerek, toplumsal farkındalık yaratmaktadır.

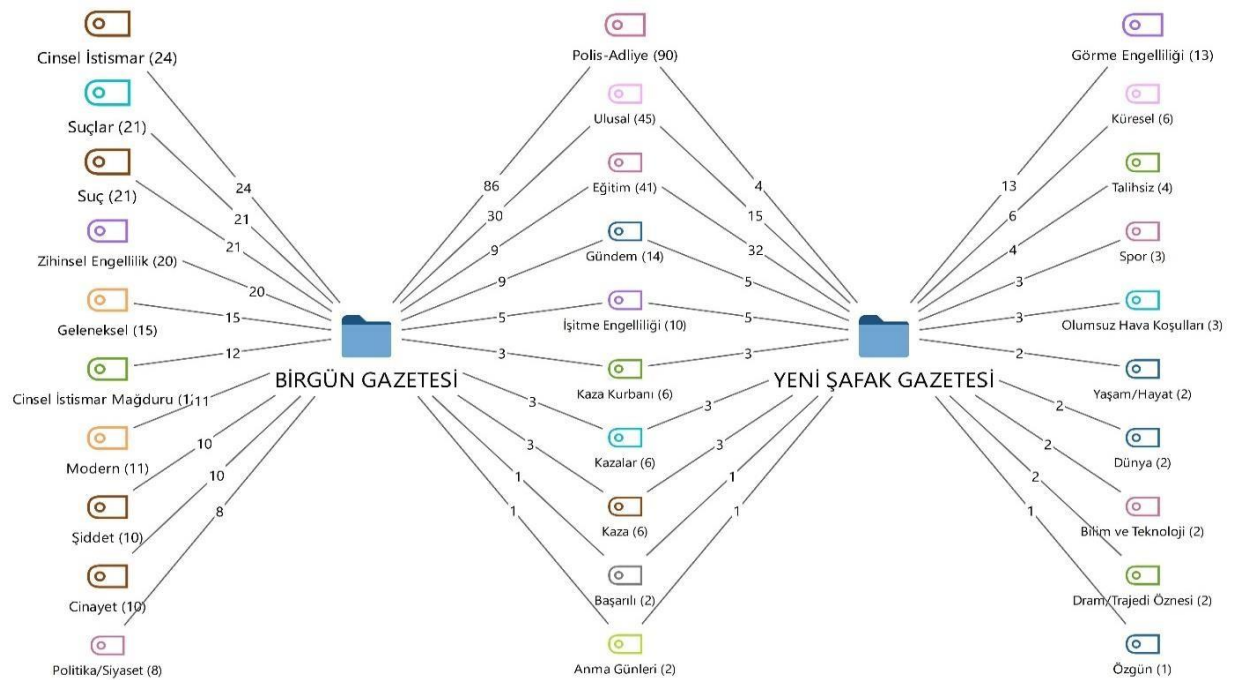
Haberin temsilinde negatif yaklaşımlar olarak, Yeni Şafak gazetesinde engelli çocukların en çok talihsiz ve kaza kurbanı olarak temsil edildiği görülmektedir. Bu durumda

engelli çocuklarla ilgili duygusal bir etki yaratılabilmekte ve dolayısıyla engelli çocuklar daha çok dramatik bir şekilde sunulmaktadır. Engelli çocukların talihsiz ve kaza bağlantılı olarak temsil edilmesi, habere engelli çocuk unsuru katılmasıyla, onlara ilişkin olumsuz durumları daha çok belirginleştirmektedir. Dolayısıyla engelli çocukların yaşadığı olumsuzluklar daha görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Bunun aksine, engelli çocukların talihsizlik ve kaza kurbanı olarak temsil edilmesi, bazen yardım ve destek çağrısında bulunmayı hedeflemektedir. Bu tür temsiller, okuyucuların duyarlılık göstermesini ve yardım etmeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

3.7.3. Çevrimiçi Gazetelerin İki-Vaka Analizi

Araştırmada iki farklı örneklem grubu arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları analiz etmek için iki-vaka analizi kullanılmaktadır. Böylece veriler kolaylıkla karşılaştırılmakta ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmektedir. Bu anlamda iki vaka analizinde; Birgün gazetesi ile Yeni Şafak gazetesi, Sözcü gazetesi ile Yeni Akit gazetesi, Hürriyet gazetesi ile Milliyet gazetesi kullanılmaktadır.

3.7.3.1. Birgün ve Yeni Şafak Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 19: Birgün ve Yeni Şafak Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

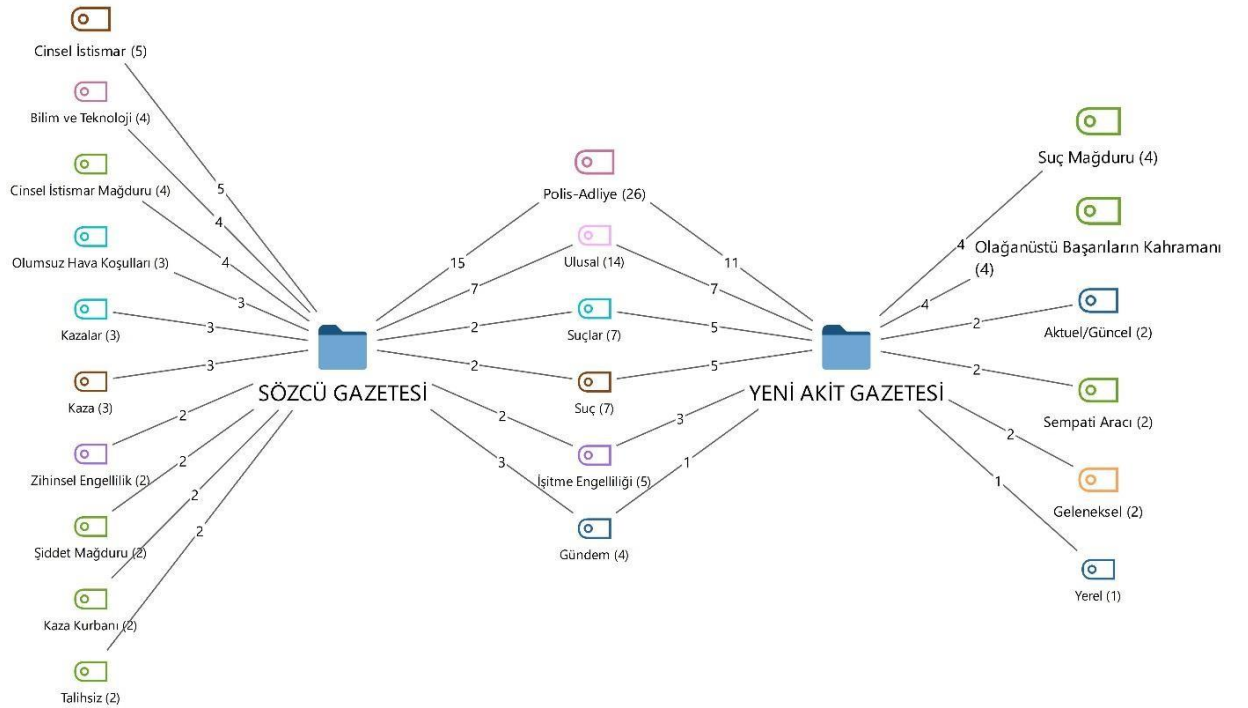
Şekil 19’da, Birgün ve Yeni Şafak gazetelerinin haber değeri kriterleri olarak belirlenmiş olan tüm kodlar üzerinden karşılaştırılması gösterilmektedir. Söz konusu haber değeri kriterlerinin parantez açıklamasındaki sayılar; kod frekanslarını gösterirken, ilişkili çizgisel dağılımlar ise kod sıklığını, böylece kaç defa kodlandığının sonucunu belirtmektedir. Araştırmada yapılan kodlamada; her iki grubun ortak haber değeri kriterleri olduğu görülmektedir. Bu anlamda polis-adliye (90), ulusal (45), eğitim (41), gündem (14), işitme engelliliği (10), kaza kurbanı (6), kazalar (6), kaza (6), başarılı (2) ve anma günleri (2) kodları, her iki grupta da yer alan ortak kodlardır.

Analiz sonucunda polis-adliye teması, Birgün gazetesinde 86 defa kodlanarak, Yeni Şafak gazetesine göre daha yoğun olarak ön plana çıkmaktadır. Ulusal kategoride ise Birgün gazetesi 30 defa kodlanarak, Yeni Şafak gazetesine göre daha yoğun bir sonuç ortaya koymaktadır. Eğitim teması ise Yeni Şafak gazetesinde 32 defa kodlanarak, Birgün gazetesine kıyasla daha yoğun bir sonuç olduğunu göstermektedir. Gündem sayfa kategorisi, Birgün gazetesinde 9 defa, Yeni Şafak gazetesinde ise 5 defa kodlanması sebebiyle ağırlıklı sonuç Birgün gazetesindedir. Engellilik durumuna göre yaklaşımlardan işitme engelliliği, her iki gazetede de 5’er defa kodlanarak eşit bir yoğunluk oluşturmaktadır. Haberin temsiliinde negatif yaklaşımlar olarak, her iki gazetede de 3’er defa kodlanması sebebiyle, kaza kurbanı sonucunun eşit bir yoğunluğu olduğu görülmektedir. Beklenmedik adı altında sunulan kodlardan kazalar temasının ise yine her iki gazetede de 3’er defa kodlanması sebebiyle aynı bir dağılım olduğunu sonucunu belirtmektedir. Haber değeri kriterlerinden olumsuzluk adı altında sunulan kaza temasının da yine her iki gazetede 3’er defa kodlanarak eşit bir yoğunluğu bulunmaktadır. Haberin temsiliinde pozitif yaklaşımlardan adı altında sunulan; başarılı kodu ise her iki gazetede de 1’er defa kodlanması nedeniyle eşit bir yoğunluk oluşturmaktadır. Uyumluluk adı altında sunulan kodlardan anma günlerine bakıldığında, yine 1’er defa kodlanarak, Birgün ve Yeni Şafak gazetelerinin anma günleri yoğunluğunun eşit bir dağılımı olduğu görülmektedir.

Şekil 19’da yer alan ortak haber değer kriterleri haricinde, diğer haber değeri kriterleri sonuçları ise her iki gazetenin birbirinden farklılaşan sonuçlarını göstermektedir. Bu anlamda haber değeri kriterlerinden olumsuzluk (negatif) dağılımının sonucunda, Birgün gazetesinde 24 defa kodlanarak cinsel istismar konusunun, Yeni Şafak gazetesinde ise 3 defa kodlanarak kazalar konusunun yoğun olduğu ortaya çıkmaktadır. Yine haber değeri kriterlerinden

beklenmedik dağılımının sonucunda ise Birgün gazetesinde 21 defa kodlanarak suçların, Yeni Şafak gazetesinde 3 defa kodlanarak olumsuz hava koşullarının yoğun olduğu görülmektedir. Engellilik durumuna göre yaklaşımlar adı altında sunulan engellilik türlerinden Birgün gazetesinde 20 defa kodlanarak, zihinsel engelliliğin daha yoğun olduğu, Yeni Şafak gazetesinde ise 13 defa kodlanarak, görme engelliliğin daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Kültürel yaklaşımlar adı altında sunulan sonuçta, Birgün gazetesinde 15 defa kodlanarak geleneksel, 13 defa kodlanarak modern bir yoğunluğun olduğu sonucu ortaya çıkarken, Yeni Şafak gazetesinde ise buna ilişkin bir sonucun bulunmadığı görülmektedir. Haberin temsiliinde negatif yaklaşımlar adı altında, Birgün gazetesinde 12 defa kodlanarak en çok cinsel istismar mağduru yer alırken, Yeni Şafak gazetesinde ise 4 defa kodlanarak en çok talihsiz yer almaktadır. Haber temalarında ise Birgün gazetesinde polis-adliye temasından sonra en fazla yoğunluk, 8 defa kodlanarak politika/siyaset temasında iken, bunun aksine, Yeni Şafak gazetesinde en fazla yoğunluk, 32 defa kodlanarak eğitim temasında bulunmaktadır.

3.7.3.2. Sözcü ve Yeni Akit Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 20: Sözcü ve Yeni Akit Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 20’de, Sözcü ve Yeni Akit gazetelerinin haber değeri kriterleri olarak belirlenmiş olan tüm kodlar üzerinden karşılaştırılması gösterilmektedir. Söz konusu haber değeri kriterlerinin parantez açıklamasındaki sayılar; kod frekanslarını gösterirken, ilişkili çizgisel dağılımlar ise kod sıklığını, böylece kaç defa kodlandığının sonucunu belirtmektedir. Araştırmada yapılan kodlamada; her iki grubun ortak haber değeri kriterleri olduğu görülmektedir. Bu anlamda polis-adliye (26), ulusal (14), suçlar (7), suç (7), işitme engelliliği (5) ve gündem (4) kodları her iki grupta da yer alan ortak kodlardır.

Analiz sonucunda polis-adliye temasının, Sözcü gazetesinde 15 defa kodlanarak, 11 defa kodlanan Yeni Akit gazetesine göre daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Haber değeri kriterlerinden kültürel yaklaşımlar adı altında sunulan ulusal kategorinin her iki gazetede de 7’şer defa kodlanması sebebiyle eşit bir yoğunluğun olduğu görülmektedir. Olumsuzluk adı altında sunulan kodlardan suçlara bakıldığında ise Yeni Akit gazetesinde 5 defa kodlanmakta, Sözcü gazetesinde 2 defa kodlanmaktadır. Bu durumda Yeni Akit gazetesinde suçların daha yoğun olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Beklenmedik adı altında sunulan; suç temasına bakıldığında da, Yeni Akit gazetesinde 5 defa, Sözcü gazetesinde ise 2 defa kodlanması sebebiyle buna ilişkin en fazla yoğunluk, Yeni Akit gazetesindedir. Engellilik durumuna göre yaklaşımlardan işitme engelliliği, Yeni Akit gazetesinde 3 defa, Sözcü gazetesinde 2 defa kodlanması nedeniyle en fazla yoğunluk, Yeni Akit gazetesindedir. Haber değeri kriterlerinden frekans adı altında sunulan; sayfa kategorilerinden gündeme ilişkin sonucun ise 3 defa Sözcü gazetesinde kodlanması ve 1 defa Yeni Akit gazetesinde kodlanması sebebiyle, Sözcü gazetesinde daha yoğun olduğunu göstermektedir.

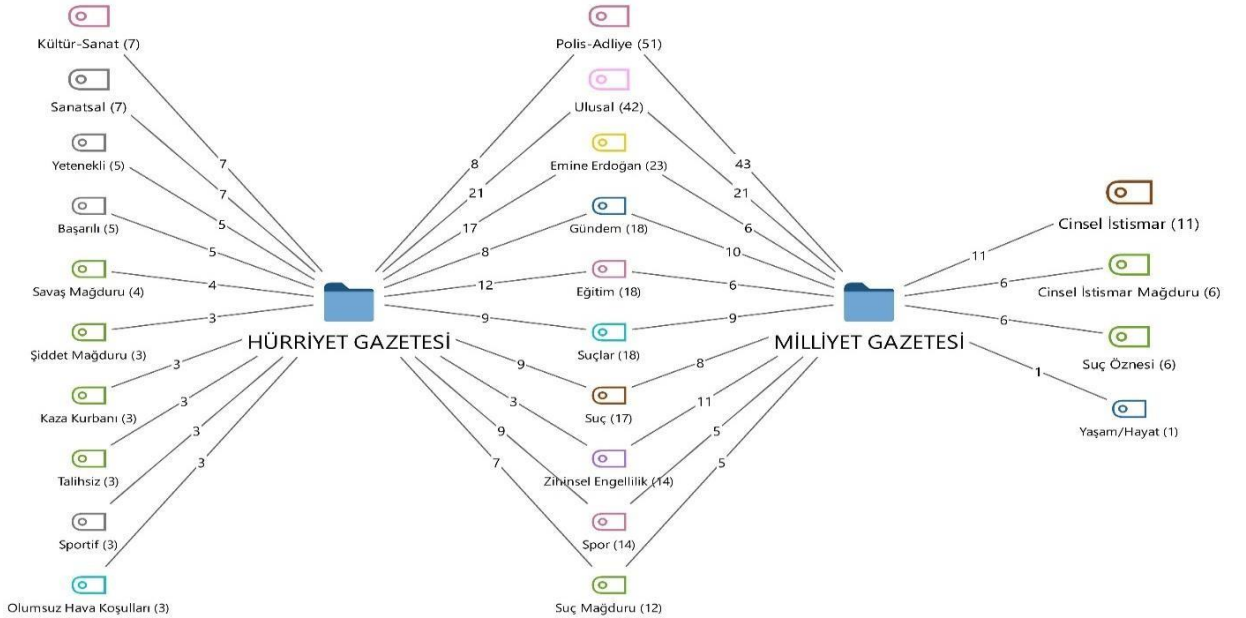
Şekil 20’de yer alan ortak haber değeri kriterleri haricinde, diğer haber değeri kriterleri sonuçları ise her iki gazetenin birbirinden farklılaşan sonuçlarını göstermektedir. Bu anlamda haber değeri kriterlerinden olumsuzluk (negatif) dağılımının sonucunda, Sözcü gazetesinde 5 defa kodlanarak cinsel istismar konusunun, Yeni Akit gazetesinde ise 5 defa kodlanarak suç konusunun yoğun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Haber temalarındaki dağılıma bakıldığında, Sözcü gazetesinde polis-adliyeden sonra en fazla yoğunluk, 4 defa kodlanarak bilim ve teknoloji temasında iken, Yeni Akit gazetesinde ise en fazla yoğunluk, 11 defa kodlanarak yalnızca polis-adliye temasındadır. Haberin temsiliinde negatif yaklaşımlarda ise Sözcü gazetesinde 4 defa kodlanarak, en çok cinsel istismar mağduru yer alırken, Yeni Akit gazetesinde 4’er defa kodlanarak, en çok suç mağduru ve olağanüstü

başarıların kahramanı yer almakta ve bu kodlarının eşit bir sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Yine haber değeri kriterlerinden; beklenmedik adı altında sunulan kodların sonuçlarda, Sözcü gazetesinde 3 defa kodlanarak, en fazla yoğunluğun olumsuz hava koşulları, Yeni Akit gazetesinde ise 5 defa kodlanarak, en fazla yoğunluğun suçlar olduğu ve yalnızca bu alanda kodlandığı görülmektedir.

Engellilik durumuna göre yaklaşımlardaki sonuçlarda ise Sözcü gazetesinde 2 defa kodlanarak, zihinsel engelliliğin ve yine 2 defa kodlanarak, işitme engelliliğin daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Yeni akit gazetesinde ise 3 defa kodlanarak, yalnızca ve en çok işitme engelliliğe ilişkin bir sonucun olduğu ortaya çıkmaktadır. Haber değeri kriterlerinden frekans adı altında sunulan; sayfa kategorine bakıldığında ise Sözcü gazetesinde 3 defa kodlanması, gündem ağırlıklı iken, Yeni Akit gazetesinde 2 defa kodlanması sebebiyle aktüel/güncel ağırlıklıdır. Anlamlılık adı altında sunulan kültürel yaklaşımlara bakıldığında, Yeni Akit gazetesinde gelenekselin 2 defa ve yalnızca bu alanda kodlandığı anlaşılırken, Sözcü gazetesinde ise hiçbir kodlamanın olmaması nedeniyle, kültürel yaklaşımlara ilişkin bir sonucun olmadığı görülmektedir.

3.7.3.3. Hürriyet ve Milliyet Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 21: Hürriyet ve Milliyet Gazetelerinin İki-Vaka Analizi

Şekil 21’de, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin haber değeri kriterleri olarak belirlenmiş olan tüm kodlar üzerinden karşılaştırılması gösterilmektedir. Söz konusu haber değeri kriterlerinin parantez açıklamasındaki sayılar; kod frekanslarını gösterirken, ilişkili çizgisel dağılımlar ise kod sıklığını, böylece kaç defa kodlandığının sonucunu belirtmektedir. Araştırmada yapılan kodlamada; her iki grubun ortak haber değeri kriterleri olduğu görülmektedir. Bu anlamda polis-adliye (51), ulusal (42), Emine Erdoğan (23), gündem (18), eğitim (18), suçlar (18), suç (17), zihinsel engellilik (14), spor (14) ve suç mağduru (12) kodları, her iki grupta da yer alan ortak kodlardır.

Analiz sonucunda polis-adliye temasının, Milliyet gazetesinde 43 defa, Hürriyet gazetesinde 8 defa kodlanması sebebiyle ağırlıklı olarak daha çok Milliyet gazetesinde yoğun olduğu görülmektedir. Haber değeri kriterlerinden anlamlılık adı altında sunulan; coğrafi yaklaşımlarda ulusal kategorinin, hem Hürriyet gazetesinde 21 defa, hem de Milliyet gazetesinde 21 defa kodlanması sebebiyle eşit bir dağılımın olduğu ortaya çıkmaktadır. Yine haber değeri kriterlerinden; elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak adı altında sunulan Emine Erdoğan’a ilişkin sonuçlara bakıldığında ise Hürriyet gazetesinde 17 defa kodlanması, Milliyet gazetesinde ise 6 defa kodlanması nedeniyle, ağırlıklı yoğunluğun Hürriyet gazetesinde olduğu anlaşılmaktadır. Frekans adı altında sunulan sayfa kategorilerinde ise gündeme ilişkin sonuçların, 10 defa kodlanarak, Milliyet gazetesinde, 8 defa kodlanarak, Hürriyet gazetesinde olduğu görülmektedir. Bu durumda gündeme ilişkin yoğunluk, Milliyet gazetesindeki daha fazladır. Haber temalarından; eğitim temasında ise Hürriyet gazetesinde 12 defa kodlanması, Milliyet gazetesinde ise 6 defa kodlanması sebebiyle, buna ilişkin yoğunluğun, Hürriyet gazetesinde daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Beklenmedik adı altında sunulan suçlar kodunda , hem Hürriyet gazetesinde 9 defa, hem de Milliyet gazetesinde 9 defa kodlandığından dolayı eşit bir yoğunluğun olduğu fark edilmektedir. Olumsuzluk adı altında sunulan ; suç sonucuna bakıldığında, Hürriyet gazetesinde 9 defa kodlanması, Milliyet gazetesinde ise 8 defa kodlanması, Hürriyet gazetesinde suç konusunun daha fazla olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Engellilik durumuna göre yaklaşımlardan zihinsel engelliliğin, Milliyet gazetesinde 11 defa, Hürriyet gazetesinde ise 3 defa kodlandığı belirtilmektedir. Bu durumda zihinsel engelliliğe ilişkin kodlamanın, Milliyet gazetesinde daha yoğun olduğu karşımıza çıkmaktadır. Yine haber temalarından; spor temasına ilişkin kodlamanın, Hürriyet gazetesinde 9 defa, Milliyet gazetesinde 5 defa kodlanması nedeniyle, Hürriyet gazetesinde

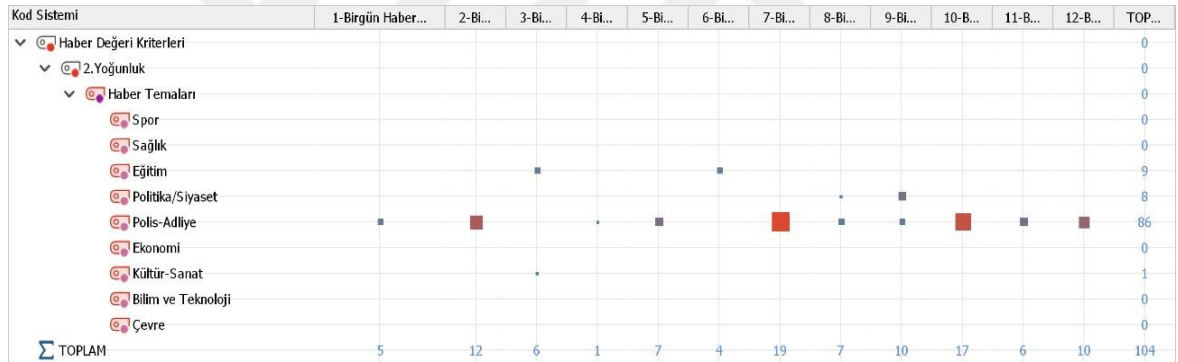
daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Haberin temsiline negatif yaklaşımlar adı altında sunulan; suç mağduruna ilişkin sonuçlarda ise Hürriyet gazetesinde 7 defa, Milliyet gazetesinde 5 defa kodlanması nedeniyle, buna ilişkin en fazla yoğunluğun, Hürriyet gazetesinde olduğu görülmektedir.

Şekil 21’de yer alan ortak haber değer kriterleri haricinde, diğer haber değeri kriterleri sonuçları ise her iki gazetenin birbirinden farklılaşan sonuçlarını göstermektedir. Bu anlamda haber temalarından Hürriyet gazetesinde, polis-adliyeden sonra en fazla yoğunluğun 7 defa kodlanarak, kültür-sanat teması üzerinde olduğu görülmektedir. Milliyet gazetesinde ise polis-adliyeden sonra en çok 6 defa kodlanarak, eğitim teması üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Haberin temsiline pozitif yaklaşımlar adı altında ise Hürriyet gazetesinde 7 defa sanatsal, 5 defa yetenekli, 5 defa başarılı ve 3 defa sportif olarak kodlanarak, Milliyet gazetesine kıyasla daha çok yoğunluğun olduğu ortaya çıkmaktadır. Öyle ki Milliyet gazetesinde pozitif temsillere ilişkin bir kodlama bulunmamaktadır. Haberin temsiline negatif yaklaşımlara bakıldığında ise suç mağdurundan sonra en fazla yoğunluk, Hürriyet gazetesinde 4 defa kodlanarak savaş mağdurunda yer alırken, Milliyet gazetesinde ise 6 defa kodlanarak cinsel istismar mağdurunda yer almaktadır. Yine haber değeri kriterlerinden beklenmedik adı altında; olumsuz hava koşullarının, 3 defa kodlanarak, Hürriyet gazetesinde yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Milliyet gazetesinde olumsuz hava koşulları koduna ilişkin bir sonucun olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda haber değeri kriterlerinden ; olumsuzluk adı altında sunulan cinsel istismar teması, Milliyet gazetesinde 11 defa kodlanarak, Hürriyet gazetesine kıyasla, daha yoğun bir sonuç ortaya koymaktadır. Bu anlamda Hürriyet gazetesinde, 9 defa kodlanması sebebiyle, en fazla yoğunluğun suç temasında olduğu görülmektedir. Frekans adı altında sunulan; sayfa kategorilerine ilişkin sonuca bakıldığında ise Milliyet gazetesinde gündemden sonra en fazla yoğunluğun 1 defa kodlanarak, yaşam/hayat sayfa kategorisinde olduğu görülmektedir. Ancak Hürriyet gazetesinde yaşam/hayat sayfa kategorisine ilişkin bir sonuç bulunmamaktadır.

3.7.4. Çevrimiçi Gazetelerin Kod Matrisi

Araştırmada örneklem olarak belirlenen 6 farklı gazete, kod frekanslarının belgeler arasındaki dağılımını gösteren kod matris tarayıcısı ile saptanmaktadır. Buna yönelik olarak kodlar ve kodların ilişkileri ile kod yoğunlukları görselleştirilmektedir. Böylece kodlar analiz edilmiş ve veri setlerinin görselleştirilmesi ile daha anlaşılır bir sonuç ortaya koyulmaktadır. Kod matrislerin analizinde, çalışmanın amacı kapsamında çevrimiçi gazetelerdeki haber içeriklerinde; spor, sağlık, eğitim, politika/siyaset, polis-adliye, ekonomi, kültür-sanat, çevre, bilim ve teknoloji olarak haber temaları üzerinden engelli çocuk temsillerini incelemek sebebiyle haber değeri kriterlerinden “yoğunluk” adı altında sunulan; haber temaları değerlendirilmektedir.

3.7.4.1. Birgün Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 2: Birgün Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 2’de görüldüğü üzere, Birgün gazetesinin kod matris tarayıcısında bulunan veriler, belge segmentleri (haber parçaları) üzerinden değerlendirildiğinde, bu belge segmentlerine uygulanan kodların toplam dağılımının 104 defa olduğu görülmektedir. Birgün gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 12 farklı haberin, toplam 86 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, polis-adliye temasındadır. Ardından ise toplam 9 defa kodlanarak, polis-adliye temasından sonra en çok yoğunluğu eğitim teması oluşturmaktadır. Politika/siyaset temasının ise 8 defa, kültür-sanat temasının da 1 defa kodlandığı görülmektedir. Diğer haber temalarına ilişkin bir veri sonucuna rastlanmamaktadır. Bu durumda gazetenin, engelli çocuklara yönelik haberleri en çok polis-adliye temasında sunduğu ortaya çıkmaktadır.

3.7.4.2. Sözcü Gazetesinin Kod Matrisi

Kod Sistemi	1-Sözcü Haber...	2-Sö...	3-Sö...	4-Sö...	TOP...
▼ Haber Değeri Kriterleri					0
▼ 2.Yoğunluk					0
▼ Haber Temaları					0
Spor					0
Sağlık					0
Eğitim					0
Politika/Siyaset					0
Polis-Adliye					15
Ekonomi					0
Kültür-Sanat					0
Bilim ve Teknoloji					4
Çevre					0
Σ TOPLAM	0	4	5	10	19

Tablo 3: Sözcü Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 3'te görüldüğü üzere, Sözcü gazetesinin kod matris tarayıcısında bulunan veriler, belge segmentleri (haber parçaları) üzerinden değerlendirildiğinde, bu belge segmentlerine uygulanan kodların toplam dağılımının 19 defa olduğu görülmektedir. Sözcü gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 4 farklı haberin, toplam 15 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, polis-adliye temasındadır. Ardından ise toplam 4 defa kodlanarak, polis-adliye temasından sonra en çok yoğunluğu bilim ve teknoloji teması oluşturmaktadır. Diğer haber temalarına ilişkin bir veri sonucuna rastlanmamaktadır. Bu durumda gazetenin, engelli çocuklara yönelik haberleri en çok polis-adliye temasında sunduğu ortaya çıkmaktadır.

3.7.4.3. Hürriyet Gazetesinin Kod Matrisi

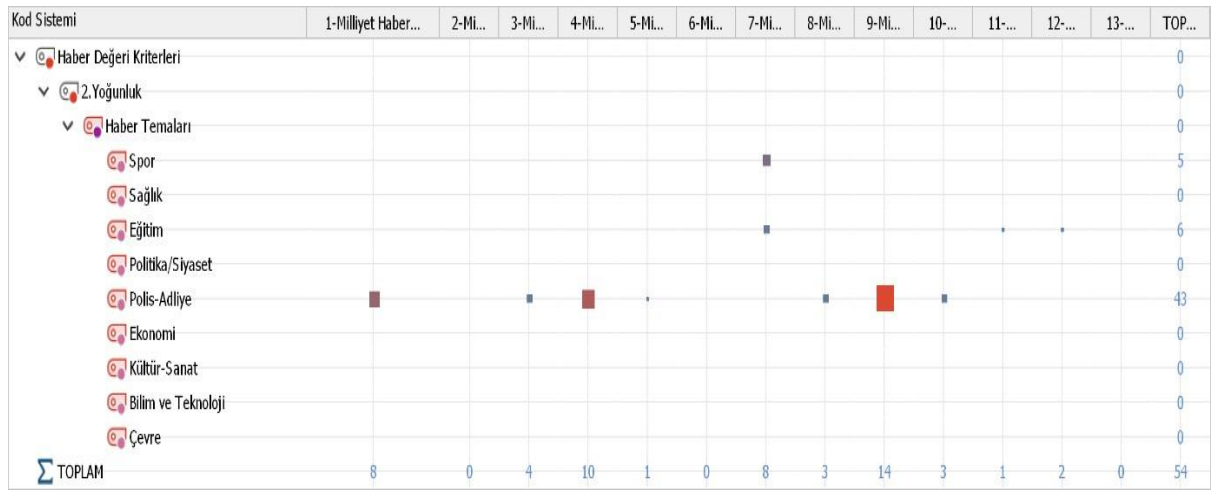
Kod Sistemi	1-Hürriyet Haber...	2-H...	3-H...	4-H...	5-H...	6-H...	7-H...	8-H...	9-H...	10-...	11-...	TOP...
▼ Haber Değeri Kriterleri												0
▼ 2.Yoğunluk												0
▼ Haber Temaları												0
Spor												9
Sağlık												0
Eğitim												12
Politika/Siyaset												0
Polis-Adliye												8
Ekonomi												0
Kültür-Sanat												7
Bilim ve Teknoloji												0
Çevre												0
Σ TOPLAM	0	0	4	4	6	4	3	4	8	3	0	36

Tablo 4: Hürriyet Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 4'te görüldüğü üzere, Hürriyet gazetesinin kod matris tarayıcısında bulunan veriler, belge segmentleri (haber parçaları) üzerinden değerlendirildiğinde, bu belge

segmentlerine uygulanan kodların toplam dağılımının 36 defa olduğu görülmektedir. Hürriyet gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 11 farklı haberin, toplam 12 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, eğitim temasındadır. Ardından ise toplam 9 defa kodlanarak, eğitim temasından sonra en çok yoğunluğu spor teması ve 8 defa kodlanarak polis-adliye teması oluşturmaktadır. Kültür-sanat temasının da 7 defa kodlandığı görülmektedir. Diğer haber temalarına ilişkin bir veri sonucuna rastlanmamaktadır. Bu durumda gazetenin, engelli çocuklara yönelik haberleri en çok eğitim temasında sunduğu ortaya çıkmaktadır.

3.7.4.4. Milliyet Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 5: Milliyet Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 5'te görüldüğü üzere, Milliyet gazetesinin kod matris tarayıcısında bulunan veriler, belge segmentleri (haber parçaları) üzerinden değerlendirildiğinde, bu belge segmentlerine uygulanan kodların toplam dağılımının 54 defa olduğu görülmektedir. Milliyet gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 13 farklı haberin, toplam 43 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, polis-adliye temasındadır.

Ardından ise toplam 6 defa kodlanarak, polis-adliye temasından sonra en çok yoğunluğu eğitim teması ve 5 defa kodlanarak spor teması oluşturmaktadır. Diğer haber temalarına ilişkin bir veri sonucuna rastlanmamaktadır. Bu durumda gazetenin, engelli çocuklara yönelik haberleri en çok polis-adliye temasında sunduğu ortaya çıkmaktadır.

3.7.4.5. Yeni Akit Gazetesinin Kod Matrisi

Kod Sistemi	1-Yeni Akit Haber...	2-Ye...	3-Ye...	4-Ye...	TOP...
▼ Haber Değeri Kriterleri					0
▼ 2.Yoğunluk					0
▼ Haber Temaları					0
Spor					0
Sağlık					0
Eğitim					0
Politika/Siyaset					0
Polis-Adliye					11
Ekonomi					0
Kültür-Sanat					0
Bilim ve Teknoloji					0
Çevre					0
Σ TOPLAM	3	0	8	0	11

Tablo 6: Yeni Akit Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 6’da görüldüğü üzere, Yeni Akit gazetesinin kod matris tarayıcısında bulunan veriler, belge segmentleri (haber parçaları) üzerinden değerlendirildiğinde, bu belge segmentlerine uygulanan kodların toplam dağılımının 11 defa olduğu görülmektedir. Yeni Akit gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 4 farklı haberin, toplam 11 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, polis-adliye temasındadır. Diğer haber temalarına ilişkin bir veri sonucuna rastlanmamaktadır. Bu durumda gazetenin, engelli çocuklara yönelik haberleri en çok polis-adliye temasında sunduğu ortaya çıkmaktadır.

3.7.4.6. Yeni Şafak Gazetesinin Kod Matrisi

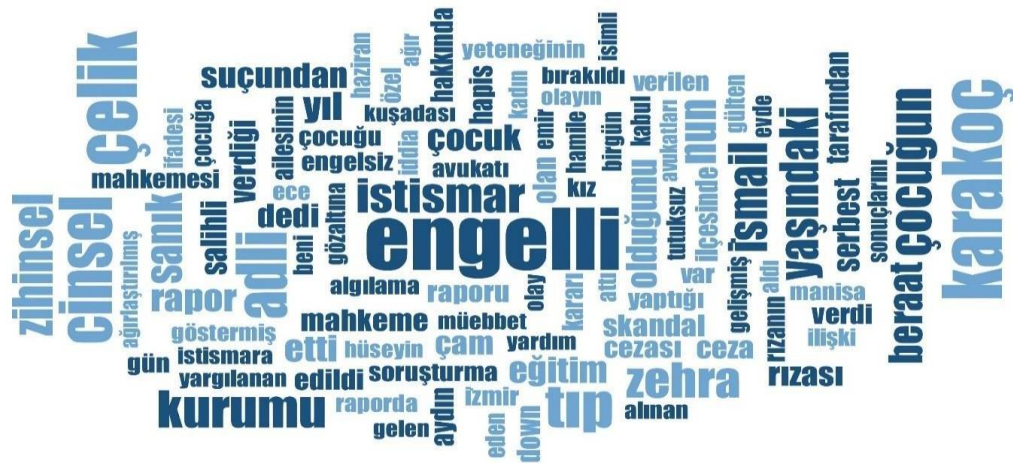
Kod Sistemi	1-Yeni Şafak Haber...	2-Ye...	3-Ye...	4-Ye...	5-Ye...	6-Ye...	7-Ye...	8-Ye...	9-Ye...	10-Y...	TOP...
▼ Haber Değeri Kriterleri											0
▼ 2.Yoğunluk											0
▼ Haber Temaları											0
Spor											3
Sağlık											1
Eğitim											32
Politika/Siyaset											0
Polis-Adliye											4
Ekonomi											0
Kültür-Sanat											0
Bilim ve Teknoloji											2
Çevre											0
Σ TOPLAM	11	0	10	2	0	5	6	6	0	2	42

Tablo 7: Yeni Şafak Gazetesinin Kod Matrisi

Tablo 7’de görüldüğü üzere, Yeni Şafak gazetesinin kod matris tarayıcısında bulunan veriler, belge segmentleri (haber parçaları) üzerinden değerlendirildiğinde, bu belge segmentlerine uygulanan kodların toplam dağılımının 42 defa olduğu görülmektedir. Yeni

3.7.5. Çevrimiçi Gazetelerin Kelime Bulutları

3.7.5.1. Birgün Gazetesinin Kelime Bulutu

109

Şekil 22’de Birgün gazetesinde en sık kullanılan kelimelere bakıldığında; “engelli”, “Çelik”, “Karakoç”, “cinsel” ve “adli” ve gibi kelimelerin çokça kullanıldığı tespit edilmektedir. Bu bağlamda kelime bulutu aracılığı ile yapılan veri görselleştirmesinin sonucunda öne çıkan kelimelerin, özellikle “engelli” kelimesinin konular ile uyumlu olduğu söylenebilmektedir. Burada yer alan “Çelik” kelimesi, habere konu olan kişinin soyadını nitelerken, “Karakoç” kelimesi de yine habere konu olan kişinin soyadını belirtmektedir. “Cinsel” ve “adli” kelimeleri ise haberdeki engelli çocuklara ilişkin polis-adliye süreçlerini kapsayan kelimeler olmaktadır.

3.7.5.2. Sözcü Gazetesinin Kelime Bulutu

Şekil 23: Sözcü Gazetesinin Kelime Bulutu

Şekil 23’te Sözcü gazetesinde en sık kullanılan kelimelere bakıldığında; “engelli”, “Hasan”, “çocuk”, “cinsel” ve “sanık” gibi kelimelerin çokça kullanıldığı tespit edilmektedir. Bu bağlamda kelime bulutu aracılığı ile yapılan veri görselleştirmesinin sonucunda öne çıkan kelimelerin, özellikle “engelli” ve “çocuk” kelimelerinin konular ile uyumlu olduğu söylenebilmektedir. Burada yer alan “Hasan” kelimesi ise habere konu olan kişiyi ifade etmektedir. “Sanık” kelimesi ise engelli çocuklarla ilgili bir suçun işlendiği ve suçlu olduğu iddia edilen kişinin yargılandığını ifade etmektedir. “Cinsel” kelimesi ise engelli çocukların, genellikle çocuk istismarı, tecavüz ve cinsel saldırı gibi eylemlere maruz kalmasını durumunu ortaya koymaktadır.

**ÇEVİRİMİÇİ
GAZETELER****Engelli Çocuk Haberlerinde Kullanılan Çerçeveler**

Birgün	“Karın ağrısı şikayetiyle hastaneye götürülen 15 yaşındaki çocuğun hamile olduğu ortaya çıktı” (04.01.2022) (<i>cinsel istismar</i>)	“Çerkezköy’de bir kadın, 6 yaşındaki kızını bıçaklayarak öldürdü” (22.05.2022) (<i>cinayet</i>)
Sözcü	“12 yaşındaki engelli çocuk feci şekilde can verdi” (11.04.2022) (<i>kaza</i>)	“Engelli çocuk, istismarı oyuncak bebekle anlattı” (14.04.2022) (<i>cinsel istismar</i>)
Hürriyet	“Engelli çocuk fırından evine dönerken saldırıya uğradı” (04.04.2022) (<i>şiddet</i>)	“Kastamonu’da bir ev alevlere teslim oldu: 12 yaşındaki engelli çocuk hayatını kaybetti” (11.04.2022) (<i>kaza</i>)
Milliyet	“Zihinsel engelli çocuğa cinsel istismar! 30 yıl hapis cezası verildi” (26.01.2022) (<i>cinsel istismar</i>)	“Engelli çocuk istismarı oyuncak bebekle anlattı! Sanık 20 yıl hapse çarptırıldı” (19.04.2022) (<i>cinsel istismar</i>)
Yeni Akit	“2 gündür kayıptı! Engelli küçük çocuk ormanlık alanda bulundu” (10.11.2022) (<i>kaza</i>)	“Küçük çocuğun hayatını karartan sorumlu tespit edilemedi!” (12.12.2022) (<i>suç</i>)
Yeni Şafak	“Sultanbeyli’deki çatı yangınından acı haber: Evde mahsur kalan engelli çocuk vefat etti” (14.02.2022) (<i>kaza</i>)	“Siirt’te kar yolları kapattı: Ekipler hasta çocuk için seferber oldu” (23.12.2022) (<i>kaza</i>)

Tablo 8: Engelli Çocuk Haberlerinde Kullanılan Çerçeveler

Tablo 8’de yer alan engelli çocuklara ilişkin haber başlıklarında öne çıkan bu kelimelere bakıldığında; örneklerde de görüldüğü gibi “cinsel istismar”, “öldürüldü”, “feci şekilde can verdi”, “saldırıya uğradı”, “hayatını kaybetti”, “kayıptı” ve “vefat etti” gibi kelimeler, cinsel istismar, cinayet, kaza, suç ve şiddeti çağrıştıran ifadelerdir. Bu bağlamda engelli çocukların

sadece “kurban” ve “mağduriyet” üzerinden sunulması, onların gerçek potansiyellerine odaklanılmasını engellemektedir. Bu çerçeveler, engelli çocukların toplumda ayrımcılığa uğradığı, yardıma muhtaç oldukları ve kısıtlı oldukları algısını pekiştirmektedir. Bu tür çerçeveler yerine, engelli çocukların güçlü yönleri, başarı hikayeleri ve topluma katkıları üzerine odaklanan haberler de vardır ancak bu haberlerin sayısı son derece azdır. Engelli çocukların yaşadığı zorlukları ve günlük hayatlarını anlamak, empati kurmak ve toplumsal farkındalık oluşturmak amacıyla, onların haberlerde daha çok olumsuzluklarla yer almaması gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Engellilik, bir kişinin fiziksel, zihinsel, duygusal veya sosyal durumundan kaynaklanan kısıtlamaları ifade etmektedir. Engellilik, bireyin günlük yaşamında karşılaştığı engellerin etkisiyle ortaya çıkar. Engelliliği anlamak, bu kısıtlamaların bireylerin yaşamlarını nasıl etkilediğini, onların ihtiyaçlarını ve haklarını nasıl destekleyebileceğimizi anlamak anlamına gelmektedir. Öyle ki engelliliği anlamak, bireylerin farklı ihtiyaçlarını, yeteneklerini ve deneyimlerini kabul etmek, onların yaşamlarını kolaylaştırmak ve eşit fırsatlar sunmak için çaba göstermek ve toplumda ayrımcılığın ve dışlanmanın nasıl engellenebileceğini, engelli bireylerin haklarına saygı gösterilmesi ve desteklenmesi gerektiğini kavramak anlamlarına gelmektedir. Sonuç olarak, toplumun herkes için daha adil ve eşitlikçi olmasını sağlamak için gerekli adımları atmayı ve engelli bireylerin yaşamlarını desteklemek önem taşımaktadır. Bu anlamda, engellilik konusunu anlamak, toplumsal farkındalık oluşturmak, eğitim ve destek hizmetleri sağlamak, engelli bireylerin katılımını teşvik etmek ve toplumsal dışlanmayı önlemek için çaba göstermek gerekmektedir.

Engellilik konusunun medyada nasıl temsil edildiği ise son derece önemli olmaktadır. Öyle ki medya, toplumun bakış açısını etkileyebilmekte ve toplumsal konuların algılanmasında belirleyici olabilmektedir. Bu anlamda medya çeşitliliği ve dönüşümü bağlamında gündem kurma, önceleme ve haber çerçeveleme kuramları, engelliliği anlamak konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Gündem kurma kuramı, medyanın hangi konuların gündemde tutulduğunu belirleme sürecini ifade etmektedir. Engellilik konusunun medyada gündemde olması, toplumda bu konunun önemsenmesine ve farkındalık yaratılmasına katkıda bulunabilmektedir. Önceleme kuramı ise, medyanın hangi konulara daha fazla yer ayırdığını ve hangi konuların diğerlerine göre öncelikli olduğunu incelemektedir. Engellilik konusunun medyada öncelikli bir konu olarak ele alınması, toplumda engellilik konusuna daha fazla dikkat çekilmesini sağlayabilmektedir. Haber çerçeveleme kuramı ise, medyanın bir olayı nasıl sunacağını ve hangi perspektiften ele alacağını açıklamaktadır. Engellilik konusunun medyada nasıl çerçevelendiği, engelli çocukların nasıl temsil edildiği bu kuram bağlamında incelenmesi yine oldukça önem taşımaktadır. Medyanın engellilik konusunu hangi açılardan ele aldığı, hangi dil ve görsellerle temsil ettiği, toplumun engellilik konusundaki algısını şekillendirmektedir. Bu kuramların ışığında, medyanın engellilik konusunu nasıl ele aldığı ve temsil ettiği, toplumun

engellilik konusundaki algısını etkilemektedir. Medya, engellilik konusunu daha fazla gündeme getirerek farkındalık yaratmalı, engelli bireyleri güçlü ve başarılı birer birey olarak temsil etmeli ve toplumda engellilik konusunda olumlu bir bakış açısı oluşturmalıdır. Bu sayede, toplumda engellilik konusunun anlaşılması ve engelli çocuklara karşı daha kapsayıcı bir tutum geliştirilmesi sağlanabilmektedir.

Engelli çocuklar, medya tarafından genellikle belirli kalıplar içinde temsil edilmektedir. Bu temsiller genellikle üç ana eğilim göstermektedir:

1. Acıma ve Kahramanlık Temsili: Engelli çocuklar genellikle medyada ya acınacak bir durum olarak ya da kahramanlık hikayeleri üzerinden temsil edilmektedir. Acıma temsili, engelli çocukların yaşadığı zorluklar ve engeller üzerinden odaklanmakta ve onları sadece acınacak bir durum olarak göstermektedir. Bu tür temsiller, engelli çocukları sadece engellilikleri üzerinden tanımlamakta ve onların gerçek birer birey olarak görülmesini engellemektedir. Diğer yandan kahramanlık temsili, engelli çocukları sadece başarı hikayeleri üzerinden ele alır ve onları sıra dışı bir kahraman olarak göstermektedir. Bu tür temsiller de engelli çocukları gerçekçi bir şekilde temsil etmekten uzaklaştırabilmektedir.
2. Kurban ve Mağduriyet Temsili: Engelli çocukların medyada kurban ve mağduriyet üzerinden yani stereotipik olarak temsil edilmesi, onları sadece acınacak bir durum olarak göstermeyi ve yaşadıkları zorlukları vurgulamayı içermektedir. Bu temsil biçimi, engelli çocukları sadece zayıf, yardıma muhtaç ve mağdur olarak tanımlamaktadır. Bu tür temsiller, engelli çocukların günlük yaşamlarını, ilgi alanlarını, başarılarını ve potansiyellerini göz ardı edebilmektedir. Ayrıca, bu temsiller, toplumda engelli bireylere karşı acıma duygusu oluşturabilmekte ve onları diğer bireylerden farklı ve yardıma muhtaç olarak göstererek ayrımcılığa zemin hazırlayabilmektedir. Engelli çocukların sadece kurban ve mağduriyet üzerinden temsil edilmesi, onların gerçek deneyimlerini ve yaşamlarını yansıtmamaktadır. Medya, engelli çocukları sadece engellilikleri üzerinden değil, tüm kişilikleri ve yaşamlarıyla birlikte ele almalıdır. Engelli çocuklar, günlük yaşamları, ilgi alanları, arkadaşlıkları, aile ilişkileri gibi konularda da temsil edilmelidir. Bu şekilde, toplumda engelli çocuklar hakkında daha gerçekçi, insani ve kapsayıcı bir algı oluşturulabilmektedir.

3. İyi Niyetli Temsil: Engelli çocukların medyadaki iyi niyetli temsili, engelli çocukların günlük yaşamlarını, ilgi alanlarını, başarılarını ve potansiyellerini vurgulamaktadır. Bu temsil biçimi, engelli çocukları güçlü, kararlı ve başarılı bireyler olarak da göstermeyi hedeflemektedir. Bu sayede, toplumda engelli bireylere karşı olumlu bir algı oluşturulabilmekte ve onların potansiyelleri ve katkıları vurgulanabilmektedir. İyi niyetli temsiller, toplumda engelli çocuklara karşı anlayışı artırabilmekte ve onların yaşamlarına daha kapsayıcı bir bakış açısı kazandırabilmektedir. Bu temsil biçimi, engelli çocukların insanî haklarına saygı duyulmasını teşvik etmekte ve toplumda engellilik konusunda farkındalık yaratmaktadır.

Araştırmanın evrenini, dünya genelinde medya platformlarındaki engelli çocukların temsiline yer veren bütün gazeteler oluşturmaktadır. Ancak evrenin tümünün analiz edilmesinin güçlüğü nedeniyle Türkiye’deki Birgün, Sözcü, Hürriyet, Milliyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak isimli çevrimiçi gazeteleri, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada, 1 Ocak ile 31 Aralık 2022 tarihleri arasında kalan bir yıllık sürede yayımlanan engelli çocuklara ilişkin haberler analiz edilmektedir. Engelli çocuk haberleri, içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmektedir. Çalışmada veri toplama aracı olarak ise MAXQDA 2020 programı kullanılmaktadır. Böylece MAXQDA programı aracılığı ile Galtung ve Ruge tarafından belirtilen haber değeri kriterleri üzerinden örneklem dahilindeki çevrimiçi gazetelere ilişkin olarak frekans analizleri, tek-vaka analizi, iki-vaka analizi, kod matrisi analizi ve kelime bulutları yapılmaktadır. Söz konusu araştırmada Galtung ve Ruge’un haber değeri kriterleri; “frekans (ritim), yoğunluk, netlik/açıklık, anlamlılık, uyumluluk, beklenmedik, devamlılık, kompozisyon, elit uluslarla ilişkili olmak, elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak, kişiselleştirme ve olumsuzluk (negatiflik) kodları”, ana kodlar olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda haber değeri kriterleriyle ilişkili olarak da alt kodlar belirtilmiş bulunmaktadır. Böylece kodlama sisteminde kullanılan haber değeri kriterlerine bağlı olarak, elde edilen veriler üzerinden bulgu ve yorumlar açıklanmaktadır. Bunun ışığında ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır: 1 Ocak ile 31 Aralık 2022 tarihleri arasında kalan bir yıllık sürede, çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli birey haberleri toplam 261 adet, engelli çocuk haberleri ise toplam 54 adet olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu toplam dağılımda engelli çocuk haberinin en çok; Milliyet gazetesinde (13 adet), ardından ise Birgün (12 adet), Hürriyet (11 adet) ve Yeni Şafak (10 adet) gazetelerinde olduğu görülmektedir.

Yeni Akit (4 adet) ve Sözcü (4 adet) gazetelerinde ise eşit bir dağılım olmakla beraber, diğer gazetelere kıyasla engelli çocuk haberlerinin daha az olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda çevrimiçi gazetelerde engelli bireylere ilişkin haberlerin sıklıkla yer aldığı ancak engelli çocuklara ilişkin haberlerin genellikle çok fazla yer almadığı da anlaşılmaktadır. Çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerine göre “belge” temelli (ilgili kod ile ilişkili belgenin sayısı) frekans grafiğindeki dağılımın sonucunda ise ana kodlarda en çok frekans (ritim), ardından ise anlamlılık olduğu görülürken, en az ise elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak göze çarpmaktadır. Çevrimiçi gazetelerde yer alan engelli çocuk haberlerinin, haber değeri kriterlerine göre “kodlu bölümler” temelli (tüm belgeler içindeki ilgili kodların ne sıklıkta geçtiği) frekans grafiğindeki dağılımın sonucunda ise kodlamalarda, en çok yoğunluk, ardından ise anlamlılık olduğu görülürken, en az ise uyumluluk göze çarpmaktadır.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “frekans (ritim)” kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, engelli çocuk haberlerinin en çok gündem sayfasında yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumda engelli çocuklar, çevrimiçi gazetelerin gündem sayfasında yer alabilmektedir. Öyle ki araştırmanın yöntemi bölümünde açıklanan; “H1: Engelli çocuk haberleri geniş kitleler için farkındalık yaratılması amacıyla gazetelerin gündem sayfasında daha fazla ön plana çıkarılmaktadır.(Frekans değeri)(sayfalar)” olarak belirtilen hipotezin bu durumda kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Gündem sayfasından sonra ise en çok yerel sayfa kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumda engelli çocuklar, toplumda birçok alanda önemli rol oynayan yerel sayfalarda yer alabilmektedir. Ancak engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde en az sağlık ve özgün sayfa kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Engelli çocukların sağlık durumlarına ve süreçlerine öncelik tanınması gerekliliği düşünüldüğünde ayrıca bir sağlık sayfa kategorisinde yer almaları önem taşımaktadır. Yine özgün sayfalar, derinlemesine bir perspektif sunan haberleri ele alması nedeniyle de engelli çocuk haberlerinin bu sayfalarda daha çok yer almasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “yoğunluk” kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, engelli çocuklara yönelik haberlerin, çevrimiçi gazetelerde en çok polis-adliye temasında sunulduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu anlamda çevrimiçi gazetelerin engelli çocuklara ilişkin cinsel istismar, kaza, cinayet, şiddet ve suç gibi konularını daha çok gündeme taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu durum ise engelli çocuk hak ihlallerinin, istismar ve ayrımcılık gibi konuların ciddiyetini ortaya koymaktadır. Yine adalet sistemi içindeki engelli çocukların

karşılaştığı adaletsizlikleri de gözler önüne sermektedir. Öyle ki araştırmanın yöntemi bölümünde açıklanan; “H5: Haberlerde polis-adliye kategorisi bağlamında engelli çocukların maruz kaldığı şiddet ve suç konuları yoğun olarak görülmektedir.” hipotezinin kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca “H6: Haber temalarına göre polis-adliye haberlerinin eğitim haberlerine göre, gazeteler arasında istatistiki olarak anlamlı farkları bulunmaktadır.” hipotezi de kabul edilmektedir.

Diğer yandan, engelli çocuk haberlerinin çevrimiçi gazetelerde en az sağlık temasında sunulması ise engelli çocuklara ilişkin sağlık problemlerine ve ihtiyaçlarına yeterince dikkat çekilmediğini göstermektedir. Oysaki engelli çocukların, düzenli tıbbi bakım, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine daha çok ihtiyaç duymaları nedeniyle, onların temel ihtiyaçlarına ve rehabilitasyon süreçlerine dikkat çeken konulara ağırlık verilmesi gerekliliği düşünüldüğünde, sağlık temasında da sunulmaları son derece önem taşımaktadır. Ayrıca, engelli çocukların sağlık ihtiyaçlarının karşılanması, onların yaşam kalitesini artırabilmekte ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olabilmektedir. Bu nedenle, engelli çocukların sağlık ihtiyaçlarının önemsenmesi ve karşılanması, onların yaşamlarını kolaylaştırabilmekte ve topluma entegre olmalarını destekleyebilmektedir. Bu bağlamda çevrimiçi gazetelerin engelli çocuklara ilişkin haberleri sağlık temasında da sunması gerekmektedir.

Yine “yoğunluk” kriteri adı altında tüm çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuklara ilişkin haberlerde, engellilik türlerinden en çok zihinsel engelliliğin, en az ise dil ve konuşma engelliliğin yer aldığı görülmektedir. Bu durumda zihinsel engellilik türünün diğer türlere göre daha ağırlıklı yer alması dikkat çekmekte ve araştırmanın yöntemi bölümünde açıklanan; “H3: Engellilik durumuna göre, zihinsel engellilere yönelik haber yoğunlukları diğer engellilik türlerine göre olan haber yoğunluklarından daha fazladır. (Yoğunluk)” hipotezinin kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca “H4: Zihinsel engelli çocuklar, polis-adliye haberlerinde (kaza, cinayet, intihar ve cinsel istismar) yoğun olarak görülmektedir. (Yoğunluk)” hipotezinin de kabul edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “netlik/açıklık” kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, engelli çocukların en çok “cinsel istismar mağduru” olarak temsil edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, sırasıyla daha çok “suç mağduru”, “kaza kurbanı”, “cinayet kurbanı”, “şiddet mağduru”, “talihsiz”, “sempati aracı”, “suç öznesi” ve “dram/trajedi öznesi” olarak da sunulmaktadır. Bu açıdan engelli çocukların daha çok “mağduriyet” ve “kurban”

bağlamında sunulduğu anlaşılmaktadır. Onların daha çok olumsuzlukların konusu olarak sunulması da engelli çocuklara yönelik negatif temsillerin varlığını ortaya koymaktadır. Bu durumda araştırmanın yöntemi bölümünde açıklanan; “H7: Haberlerde engellik kavramına yönelik, “mağduriyet, kurban ve dram/trajedi öznesi” olarak negatif haber temsilleri kullanılmaktadır.” hipotezinin kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Öyle ki engelli çocuklar, sadece zorluklarla karşılaşan ve başkalarının desteği ile bağımlı bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca engelli çocuklarla ilgili negatif temsillerin varlığı, söz konusu engelli çocuklara yönelik acınacak durumda olan “zavallı” ve “yardıma muhtaç” bir tablo çizilmesine neden olmaktadır. Bu durumda engelli çocukların, yalnızca mağduriyetleri üzerinden tanımlanmaları da onların diğer özelliklerini göz ardı etmekte ve stereotipik bir temsil yaratmaktadır.

Engelli çocukların çevrimiçi gazetelerde pozitif temsil bağlamında ise en çok sanatsal, ardından ise ağırlıklı olarak başarılı, yetenekli, sportif ve en az ise sosyal olarak temsil edildikleri görülmektedir. Bu durumda engelli çocukların güçlü yanlarına, yeteneklerine ve başarılarına odaklanan haberlerin yer aldığı da ortaya çıkmaktadır. Ancak çevrimiçi gazetelerdeki bu haberlerin sayısı, engelli çocuklara yönelik negatif temsillere kıyasla daha azdır. Bu durumda araştırmanın yöntemi bölümünde açıklanan; “H8: Haberlerde engellilik kavramına yönelik negatif yaklaşımlar, pozitif yaklaşımlardan daha fazladır.” ve “H9: Haberlerde engellik kavramına yönelik, “yetenekli, başarılı, sosyal” olarak pozitif haber temsilleri kullanılmaktadır.” hipotezlerinin kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “anlamlılık” kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, engelli çocuk haberlerinin coğrafi yakınlık açısından daha çok ulusalda yer aldığı görülmektedir. Ancak engelli çocuk haberlerinin az da olsa küreselde de yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Kültürel yaklaşım olarak ise çevrimiçi gazetelerde engelli çocuklara ilişkin haberlerin en çok geleneksel kültürel yaklaşım üzerinde temellendirildiği görülmektedir. Modern kültürel yaklaşım üzerinde temellendirilen engelli çocuk haberleri ise geleneksel kültürel yaklaşıma göre daha azdır. Post-modern kültürel yaklaşımla ilgili olarak ise bir veri elde edilmemektedir.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “uyumluluk” kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin en çok özel kutlamalar, ardından ise anma günleri kategorisinde yer aldığı görülmektedir. En az ise spor karşılaşmaları

kategorisinde yer almaktadır. İlk olarak, engelli çocuklarla ilgili özel kutlamalara ağırlık veren haberler, toplumda farkındalık yaratmaya ve engelli çocukların yaşamlarına dikkat çekmeye yardımcı olabilmektedir. Bu tür haberler, engelli çocukların günlük yaşamlarını, başarılarını ve zorluklarını vurgulayarak toplumun bu konuda daha duyarlı olmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca, engelli çocuklarla ilgili özel kutlama haberleri, engelli bireylerin potansiyellerini ve başarılarını vurgulayarak pozitif bir temsil sağlayabilmektedir. Bu da toplumda engelli bireylere karşı olumlu bir algı oluşturmakta ve engelli çocukların güçlü yönlerine odaklanarak onların topluma katkılarını göstermeye yardımcı olmaktadır.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “beklenmedik” kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin yer aldığı beklenmedik alt kategorileri kapsamında en çok suçlar, ardından ise kazalar, en az ise olumsuz hava koşulları, yer almaktadır. Bu durum daha çok engelli çocukların maruz kaldığı suçlara ve kazalara dikkat çekmektedir. Engelli çocukların haberlerde suç ve kaza konularıyla daha çok ele alınmasının birkaç nedeni olabilmektedir. İlk olarak, medya genellikle olağandışı veya dramatik olayları haberleştirmeye eğilimlidir. Bu nedenle, engelli çocukların karıştığı suç veya kaza olayları, medyanın dikkatini çekmekte ve haber değeri taşımaktadır. Ayrıca, bu tür haberler toplumda duygusal tepki ve ilgi uyandırmaktadır. Engelli çocukların karıştığı suç veya kaza olayları, insanların duygusal tepkilerini harekete geçirmekte ve haberin daha fazla ilgi görmesini sağlamaktadır. Bu da medyanın bu tür haberlere daha fazla yer vermesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, bu tür haberlerin medyada daha fazla yer bulmasının engelli çocukların toplumda maruz kaldığı riskleri ve zorlukları vurgulama potansiyeli de bulunmaktadır. Bu haberler, engelli çocukların günlük hayatta karşılaştığı tehlikelere ve ihtiyaçlarına dikkat çekerek, toplumda bilinç oluşturabilmekte ve bu konuda daha fazla farkındalık yaratılmasına katkıda bulunabilmektedir. Sonuç olarak, engelli çocukların haberlerde suç ve kaza konularıyla daha çok ele alınmasının ardında farklı nedenler olabilir. Ancak, medyanın bu tür haberleri ele alırken dikkatli olması ve engelli çocukları olumsuz şekilde etkileyebilecek stereotiplere veya ayrımcılığa yol açmaması önemlidir. Medyanın engelli çocukları daha dengeli ve kapsamlı bir şekilde temsil etmesi, toplumda engellilik konusunda daha sağlıklı bir algı oluşturmaktadır.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “devamlılık”, “kompozisyon”, “elit uluslarla ilişkili olmak” ve “kişiselleştirme kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, bir veri sonucuna ulaşılmamaktadır. Tüm çevrimiçi gazetelerin “elit insanlarla/kesimlerle ilişkili olmak” kriterine

göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinde en çok Emine Erdoğan'ın açıklamaları, en az ise Mansur Yavaş'ın açıklamaları olduğu görülmektedir. İlk olarak, bu figürler ülkenin önde gelen siyasi isimleri olduğu için yaptıkları açıklamalar genellikle geniş bir kitleye ulaşmaktadır. Dolayısıyla, bu kişilerin engelli çocuklarla ilgili açıklamaları medyada geniş yankı bulmaktadır. Ayrıca, Emine Erdoğan ve Mansur Yavaş gibi siyasi figürler genellikle toplumsal konularda duyarlılık ve farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Engelli çocukların hakları, eğitimleri ve topluma entegrasyonu gibi konularda yaptıkları açıklamalar, toplumda bilinç oluşturmayı hedeflemektedir. Bu tür siyasi figürlerin engelli çocuklarla ilgili açıklamalarına medyada sıklıkla yer verilmesi, toplumda bu konuların önemini vurgulayarak, engelli çocukların haklarına ve ihtiyaçlarına dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu durumda araştırmanın yöntemi bölümünde açıklanan; “H2: Engellilik farkındalığına toplumun ileri gelenleri tarafından dikkat çekilmektedir.” hipotezinin kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tüm çevrimiçi gazetelerin “olumsuzluk” kriterine göre hiyerarşik ve alt kodların analizinde, çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinin en çok suç ve ardından cinsel istismar alt kodlarında, en az ise savaş alt kodunda yer aldığı görülmektedir. Engelli çocuk haberlerinin genellikle suç ve cinsel istismar gibi olumsuz konularla ilişkilendirilmesinin nedeni engelli çocukların genellikle toplumda savunmasız gruplar olarak kabul edilmesi ve bu nedenle suistimal ve istismara maruz kalma riskleri daha yüksek olmasıdır. Bu durum, medyanın da bu tür vakaları haberleştirmesiyle sonuçlanabilmektedir. Bu nedenle, medya bu tür haberlere daha fazla yer vererek, okuyucu kitlesini artırmayı hedefleyebilmektedir. Bu durum, engelli çocukların yaşadığı olumsuz deneyimlerin medyada daha fazla yer bulmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte, bu tür haberlerin medyada daha fazla yer bulmasının engelli çocukların toplumda maruz kaldığı riskleri ve zorlukları vurgulama potansiyeli de bulunmaktadır. Ancak, medyanın bu tür haberleri ele alırken dikkatli olması ve engelli çocukları olumsuz şekilde etkileyebilecek stereotiplere veya ayrımcılığa yol açmaması önemlidir.

Çevrimiçi gazetelerin tek vaka modeli (kodlu bölümler) aşamasında sadece etkinleştirilmiş kodlar üzerinden (haber değeri kriterleri), bir gazeteye ilişkin en sık 10 kodun analizi yapıldığında ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Birgün gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda alt kodların sıklık sonucu sırasıyla şu şekildedir:

BİRGÜN GAZETESİ (Tek-Vaka Modeli)	Haber Değeri Kriterleri
1-Polis-Adliye	(Yoğunluk)
2-Ulusal	(Anlamlılık)
3-Cinsel İstismar	(Olumsuzluk)
4-Suçlar	(Beklenmedik)
5-Suç	(Olumsuzluk)
6-Zihinsel Engellilik	(Yoğunluk)
7-Geleneksel	(Anlamlılık)
8-Cinsel İstismar Mağduru	(Netlik/Açıklık)
9-Modern	(Anlamlılık)
10-Şiddet	(Olumsuzluk)

Sözcü gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda alt kodların sıklık sonucu sırasıyla şu şekildedir:

SÖZCÜ GAZETESİ (Tek-Vaka Modeli)	Haber Değeri Kriterleri
1-Polis-Adliye	(Yoğunluk)
2-Ulusal	(Anlamlılık)
3-Cinsel İstismar	(Olumsuzluk)
4-Bilim ve Teknoloji	(Yoğunluk)
5-Cinsel İstismar Mağduru	(Netlik/Açıklık)
6-Gündem	(Frekans/Ritim)
7-Olumsuz Hava Koşulları	(Beklenmedik)
8-Kazalar	(Beklenmedik)
9-Kaza	(Olumsuzluk)
10-Zihinsel Engellilik	(Yoğunluk)

Hürriyet gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda alt kodların sıklık sonucu sırasıyla şu şekildedir:

HÜRRİYET GAZETESİ (Tek-Vaka Modeli)	Haber Değeri Kriterleri
1-Ulusal	(Anlamlılık)
2-Emine Erdoğan	(Elit İnsanlarla İlişkili Olmak)
3-Eğitim	(Yoğunluk)
4-Spor	(Yoğunluk)
5-Suçlar	(Beklenmedik)
6-Suç	(Olumsuzluk)

7-Gündem	(Frekans/Ritim)
8-Polis-Adliye	(Yoğunluk)
9- İşitme Engelliliği	(Yoğunluk)
10- Kültür-Sanat	(Yoğunluk)

Milliyet gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda alt kodların sıklık sonucu sırasıyla şu şekildedir:

MİLLİYET GAZETESİ (Tek-Vaka Modeli)	Haber Değeri Kriterleri
1-Polis-Adliye	(Yoğunluk)
2-Ulusal	(Anlamlılık)
3-Zihinsel Engellilik	(Yoğunluk)
4-Cinsel İstismar	(Olumsuzluk)
5-Gündem	(Frekans/Ritim)
6-Suçlar	(Beklenmedik)
7-Suç	(Olumsuzluk)
8-Eğitim	(Yoğunluk)
9-Cinsel İstismar Mağduru	(Netlik/Açıklık)
10- Suç Öznesi	(Netlik/Açıklık)

Yeni Akit gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda alt kodların sıklık sonucu sırasıyla şu şekildedir:

YENİ AKİT GAZETESİ (Tek-Vaka Modeli)	Haber Değeri Kriterleri
1-Polis-Adliye	(Yoğunluk)
2-Ulusal	(Anlamlılık)
3-Suçlar	(Beklenmedik)
4-Suç	(Olumsuzluk)
5-Suç Mağduru	(Netlik/Açıklık)
6-Olağanüstü Başarıların Kahramanı	(Netlik/Açıklık)
7-İşitme Engelliliği	(Yoğunluk)
8-Aktuel/Güncel	(Frekans/Ritim)
9-Sempatı Aracı	(Netlik/Açıklık)
10- Geleneksel	(Anlamlılık)

Yeni Şafak gazetesi, tek-vaka modeline göre analiz edildiğinde, haber değeri kriterleri üzerinden kategorileştirilen ve buna yönelik olarak yapılan kodlamalarda alt kodların sıklık sonucu sırasıyla şu şekildedir:

YENİ ŞAFAK GAZETESİ (TEK-VAKA MODELİ)	HABER DEĞERİ KRİTERLERİ
1-Eğitim	(Yoğunluk)
2-Ulusal	(Anlamlılık)
3-Görme Engelliliği	(Yoğunluk)
4-Küresel	(Anlamlılık)
5-Gündem	(Frekans/Ritim)
6-İşitme Engelliliği	(Yoğunluk)
7-Polis-Adliye	(Yoğunluk)
8-Talihsiz	(Netlik/Açıklık)
9-Spor	(Yoğunluk)
10-Kaza Kurbanı	(Netlik/Açıklık)

Araştırmada iki farklı örneklem grubu arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları analiz etmek için iki-vaka analizi kullanılmaktadır. Bu anlamda iki vaka analizinde; Birgün gazetesi ile Yeni Şafak gazetesi, Sözcü gazetesi ile Yeni Akit gazetesi, Hürriyet gazetesi ile Milliyet gazetesi kullanılmaktadır. Bunun sonucunda haber değeri kriterleri olarak belirlenmiş olan tüm kodlar üzerinden karşılaştırılmasında, her iki grupta da yer alan ortak kodlar şunlardır:

Çevrimiçi Gazeteler (İki-Vaka Modeli)	Ortak Kodlar (Haber Değeri Kriterleri)
1- Birgün ile Yeni Şafak	Polis-Adliye – Ulusal – Eğitim – Gündem - İşitme Engelliliği - Kaza Kurbanı – Kazalar – Kaza – Başarılı - Anma Günleri
2-Sözcü ile Yeni Akit	Polis-Adliye – Ulusal – Suçlar – Suç - İşitme Engelliliği- Gündem
3- Hürriyet ile Milliyet	Polis-adliye – Ulusal - Emine Erdoğan – Gündem - Eğitim - Suçlar - Suç - Zihinsel Engellilik - Spor - Suç Mağduru

Araştırmada örneklem olarak belirlenen 6 farklı gazete, kod frekanslarının belgeler arasındaki dağılımını gösteren kod matris tarayıcısı ile saptanmaktadır. Kod matrislerin analizinde, çalışmanın amacı kapsamında çevrimiçi gazetelerdeki haber içeriklerinde; spor, sağlık, eğitim, politika/siyaset, polis-adliye, ekonomi, kültür-sanat, çevre, bilim ve teknoloji olarak haber temaları üzerinden engelli çocuk temsillerini incelemek sebebiyle haber değeri kriterlerinden “yoğunluk” adı altında sunulan; haber temaları değerlendirilmektedir. Bunun ışığında ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Birgün gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 12 farklı haberin, toplam 86 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, **polis-adliye** temasındadır.

Sözcü gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 4 farklı haberin, toplam 15 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, polis-adliye temasındadır.
Hürriyet gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 11 farklı haberin, toplam 12 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, eğitim temasındadır.
Milliyet gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 13 farklı haberin, toplam 43 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, polis-adliye temasındadır.
Yeni Akit gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 4 farklı haberin, toplam 11 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, polis-adliye temasındadır.
Yeni Şafak gazetesindeki engelli çocuklara yönelik yer alan 10 farklı haberin, toplam 32 defa kodlanması nedeniyle haber temalarından en fazla yoğunluk, eğitim temasındadır.

Çevrimiçi gazetelerin kelime bulutlarında ise engelli çocukla ilişkin haberlerde çokça kullanılan kelimelerin sonucu ise şu şekildedir:

Birgün Gazetesi	“engelli”, “Çelik”, “Karakoç”, “cinsel” ve “adli”
Sözcü Gazetesi	“engelli”, “Hasan”, “çocuk”, “cinsel” ve “sanık”
Hürriyet Gazetesi	“engelli”, “çocuk”, “dünya”, “Erdoğan” ve “yüzme”
Milliyet Gazetesi	“engelli”, “çocuk”, “zihinsel”, “sanık” ve “cinsel”
Yeni Akit Gazetesi	“engelli”, “anne”, “Enes”, “çocuk” ve “anestezi”
Yeni Şafak Gazetesi	“engelli”, “özel”, “çocuk”, “eğitim” ve “görme”

Çevrimiçi gazetelerdeki engelli çocuk haberlerinde kullanılan çerçeveler sonucunda ise engelli çocuk haberlerinde kullanılan dil bakımından “cinsel istismar”, “cinayet”, “kaza”, “suç” ve “şiddete dair ifadelerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Buradan anlaşılabacağı üzere, çevrimiçi gazetelerde engelli çocuklar çoğunlukla olumsuzlukların konusu olarak yer almaktadır. Genellikle çevrimiçi gazetelerde engelli çocuklara ilişkin duygu yüklü ifadelerin ve haber başlıklarının kullanılması söz konusu olmaktadır. Ayrıca çevrimiçi gazetelerde daha çok engelli çocuklara yönelik ayrımcılığı pekiştirecek haber içerikleri üretilmekte, haber başlıkları da bu doğrultuda kullanılmaktadır.

Çevrimiçi gazetelerde ve genel anlamda medyada, engelli çocuklara ilişkin olumlu haberlerin öne çıkarılması, engelli çocukların başarılarının abartılarak sunulmaması, engelli çocuklara yönelik alternatif medya platformlarının oluşturulması ve engelli çocuklarla ilgili

klişe ve basma kalıp haberlerin yapılmaması gerekmektedir. Aynı zamanda medya çalışanlarının engelli çocuklarının görüşlerini ve bilgilerini topluma yansıtması ve medyada engelli çocuk hakları konusunda bilgilendirici haber içeriklerinin üretilmesi önemli olmaktadır. Medyada engelli çocuklara yönelik ayrımcılığın oluşmaması için haber dilinin kullanımına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu anlamda engelli çocuklara yönelik ön yargılardan, ayrımcı dil ve söylemlerden uzak bir habercilik anlayışının benimsenmesi ve engelli çocukların hak ve taleplerini görünür kılan, etik ilkeler çerçevesinde insan hakları odaklı habercilik anlayışının yaygınlaşması gerekliliği son derece önem taşımaktadır. Ayrıca engelli çocukların sorunlarının çözümüne yönelik alternatif yolların geliştirilmesi ve medyanın da engelli çocukların sorunlarını göz önünde bulundurduğu bir ortam ve engelli çocuk dostu bir medya yaratması gerekmekte ve eleştirel düşünme, sorgulama ve medya araçlarını kullanma yetisi olarak karşımıza çıkan medya okuryazarlığı da bu anlamda oldukça önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR DİZİNİ

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2012). *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve İhtiyari Protokolü Konusunda Parlamenterlere Yönelik El Kitabı*. Birleşmiş Milletler.

Akbulut, S. (2018). Gerçekten Eşit Miyiz? Acı(ma), Zayıf Gör(me) ve Yok Say(ma) Ekseninde Engelli Ayrımcılığı. K. Çayır, & M. Ayan içinde, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (ss. 149-162). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akdağ, Ç. T. (2016). Yeni Medyada Çocuk Haberciliği: “Milliyet Çocuk”, “Hürriyet Çocuk”, “Cicicee Çocuk Deyince” Sayfalarının İncelenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (25), 155-180.

Almakanin, H. A., Alodat, A. M. (2018) “Issues of Children with Disabilities as Reflected in the Jordanian Media from their Parents’ Perception: A SWOT Analysis”, *The New Educational Review*, (52), 271-283.

Alver, F. (2011). *Gazetecilik Bilimi ve Kuramları*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Arowolo, O. (2017). *An Exposition on Framing Theory*. Lagos State University.

Aslan, H. (2015). *Geleneksel Gazeteciliğin Çevrimiçi Gazeteciliğin Bir Sonucu Olarak Dönüşümü*. (Yüksel Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Atabek, N. (2012). Gündem Belirleme Yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (7). <https://doi.org/10.17064/iüifhd.69007>

Aydoğan, F., Kırık, A. M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), 58-69.

Azarkan, E., Benzer, E. (2018). Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme ve Türkiye’de Engelli Hakları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(38), 3-29.

Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.

- Baden, C. (2020). Framing the News. K. Wahl & J. Hanitzsch & T. Hanitzsch (Eds.), *The Handbook of Journalism Studies* (pp. 229-245). New York: Routledge.
- Bal, G. (2022). Toplumsal Cinsiyet Açısından Ortopedik Engelli Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın İncelenmesi: Zonguldak İli Örneği. *Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, 5(9), 117-156.
- Balcı, V, E. (2010). *Haber Değer Etmenleri Açısından Geleneksel ve İnternet Gazeteciliğinin Karşılaştırması* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bulut, G. (2008). *Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Televizyon Haberlerinin Gündem Kurmadaki Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve Medya. B, Çaplı & H, Tuncel içinde, *Televizyon Haberciliğinde Etik*. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Çetinkaya, A. (2017). Çevrimiçi Gazetecilikte Fikri Mülkiyet Hakları Sorunu. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 71-90. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.004.x>
- Çetinkaya, A. (2018). *İçerik Üretiminden Reklama Çevrimiçi Gazetecilik*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çilek, E. (2019). Haber Değeri Kriterlerinin Geleneksel ve Yeni Medya Bağlamında Karşılaştırılması: Hürriyet Gazetesi ve ensonhaber.com Örneği. *Yeni Medya*, 2019(6), 1-19.
- D'Angelo, P. (2019). Framing Theory and Journalism. In T. P. Vos & F. Hanusch (Eds.), *The International Encyclopedia of Journalism Studies* (pp. 1-10). New York: Wiley.
- Dedeoğlu, G. (2016). *Teknoloji, İletişim, Yeni Medya ve Etik*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Deniz, K. (2019). *Dramatik Çerçeveleme ve Televizyonda Temsil İlişkisi* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Deniz, K. (2022). *Medyada Engelli Bireylerin Temsiline İlişkin Eleştirel Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

Deniz, Y. (2020). *Yazılı Basın Haberlerinde Engelli Bireylerin Temsili* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

De Vreese, C. (2003). Framing: Theory and Typology. L. Lagerwerf & W. Spooren & L. Degand (Eds.), *Determination of Information and Tenor in Texts: Multidisciplinary Approaches to Discourse* (pp. 151-164). Amsterdam: Nodus Publikationen.

Durur, K. E. (2012). İnşacı Yaklaşım İçinde Çerçeveleme Kuramı ve Haberin Çerçevelemesi. *Atatürk İletişim Dergisi*(2), 21-31.

Dünya Sağlık Örgütü. (2011). *Dünya Engellilik Raporu*. Ankara.

Egbatan, M. (2017). *Ayrımcılık: Engelli Kadınlara Hak Temelli Aktif Destek Projesi Engelli Ayrımcılığına Karşı Medya Dili Kılavuzu*.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of A Fractured Paradigm Journal of Communication, 43(4).

Erdoğan, İ. (2011). Gündem Koyma ve Saptama Yaklaşımında Bir Araştırma Geleneği ve Tasarımı Olarak Çerçeveleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(1). 48-62.

Erdoğan, İ. (2013). Türkiye’de Ulusal ve Yerel Gazetelerin Habercilik Anlayışları: Deprem Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Selçuk İletişim*, 4(3), 51-64. <https://doi.org/10.18094/si.14263>

Goffman E. (1974). *Frame Analysis, An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.

Gökçe, O. (2019). *Klasik ve Nitel İçerik Analizi: Felsefe, Yöntem, Uygulama*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Gül, I, İ., Karan, U. (2011). *Ayrımcılık Yasağı Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Güloğlu, K, F. (2022). Engellilik Hakkında Kavramsal Karmaşanın Nedenleri ve Türkiye’deki Durum. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 291-315. <https://doi.org/10.33417/tsh.989123>

Güzü, N., Hazar, M, Ç., Topbaş H. (2018). Kitle İletişimin Sosyolojik Fonksiyonu: Medyanın Gündem Kurma Etkisi. *Ankara Hacı Bayram Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(46), 1-19.

Hall, S. (2017). *Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Hawks B. B. (2002). Agenda-Setting Research. *İstanbul Üniversitesi İletişim Dergisi*, 13, 491-499.

Hepkul, A. (2002). Bir Sosyal Bilim Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 1-12.

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2022). Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme [<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarınaIliskininSozlesme.pdf>]. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/132-engellilerin-haklarna-iliskin-sozlesme/> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 10.02.2023

Karadoğan, S.E. (1997). *Gazete Fiyatlarındaki Dalgalanmaların Tiraj ve Okur Üzerindeki Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, D. (2021). *Dijital Dünyada Habercilik Pratikleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Koca, C. (2010). *Dünya Engelliler Vakfı/Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu*. İstanbul.

Kulaksızoğlu, A. (2011). Türkiye’de Özel Eğitim ve Engelli Çocuk ve Ergenlerin Hakları. A. Kulaksızoğlu içinde, *Engelli Çocuk ve Ergenlerin Hakları El Kitabı* (ss.15-27). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Küçüközyiğit, U. (2014). *Haber Üretim Sürecinde 'Haber Kararı' ve Karar Aşamasında Öne Çıkan Faktörler* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lecheler, S., De Vreese, H, C. (2019). *News Framing Effects*. London and New York: Routledge.

McCombs, Maxwell – LLAMAS, Juan Pablo – LOPEZ-ESCOBAR, Esteban – REY, Federico (1997). Candidate Images in Spanish Elections: Second-Level AgendaSetting Effects, *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 74(4), Winter.

Meriç, B. H. (2021). *Gazetecilik Üzerine Gelişen Teknoloji İle Değişen Gazetecilik Mesleği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Meşe, Y. D. D. İ. (2014). Engelliliği Açıklayan Sosyal Model Nedir?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(33). <https://doi.org/10.21560/spcd.17773>

Nazlı, A. (2012). “Öteki Beden”: Bir Ötekilik Biçimi Olarak Engelli Beden ve Engellilik. *Sosyoloji Dergisi*(27), 15-32.

Nelson, Thomas E. – OXLEY, Zoe M. – CLAWSON, Rosalee A. (1997 b). Toward a Psychology of Framing Effects. *Political Behavior*, 19(3).

Onar, S. (2015). Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak Yeni Medya: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(5), 237-247.

Öztürk, K. (2014). *Dezavantajlı Gruplara Yönelik Ayrımcılık: Engellilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Ayrımcılık ve Çözüm Önerileri* (Uzmanlık Tezi). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.

Öztürk, M. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*. İstanbul: MÜSİAD.

Salman, U. A. (2019). *Haberde Çocuk/Çocuk Odaklı Habercilik Elkitabı*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Scheufele, D. A. (1999). Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*, 49(1).

Sönmez, O. M. (2018). Engellilere Yönelik Sosyal Politika ve Stratejiler. S. Timur Taşhan & B. Erci içinde, *Her Yönüyle Engellilik* (ss.344-366). Elazığ: Anadolu Nobel Tıp Kitabevleri.

Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Suiçmez, M. (2023). Polis-Adliye Haberciliği Bağlamında 3.Sayfa Haberlerinin Gazetelerde Sunumu. E.Güven & İ. Kılınç içinde, *Yeni Çağda Dönüşen Gazetecilik* (ss.217-242). Ankara: Eğitim Yayınevi.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (aile.gov.tr). (2023). *Uluslararası Mevzuat*. <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 05.02.2023

T.C.Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2022). Engelliler Hakkında Kanun [<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>]. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5#:~:text=Bu%20Kanunun%20amac%C4%B1%3B%20engellilerin%20temel,tedbirlerin%20al%C4%B1nmas%C4%B1%20i%C3%A7in%20gerekli%20d%C3%BCzenlemelerin> adresinden edinildi. Erişim Tarihi: 15.02.2023

Tokgöz, O. (2015). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.

Tosun, G. (2007). Çocuklar ve Çocuk Haklarının Medyada Temsili. S. Alankuş içinde, *Çocuk Odaklı Habercilik* (ss.172-195). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (sozluk.gov.tr). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 04.02.2023

UNICEF. (2007). *Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif*. Ankara: UNICEF Türkiye Ülke Ofisi.

UNICEF. (2013). *Dünya Çocuklarının Durumu: Engelli Çocuklar*. Ankara: UNICEF Türkiye Ülke Ofisi.

Ulu, E. (2013). *Televizyon Haberlerinde Sunulan Engelli Temsillerinin Alımlaması* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). (2023). *159 No'lu Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Sakatlar) Sözleşmesi*. https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377302/lang--tr/index.htm adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 04.02.2023

Ünal, T. A. (2020). Sosyal Medya Gazeteciliği. G. E. Atalay içinde, *Yeni Medya ve Alternatif Gazetecilik Yeni Olanaklar, Sorunlar ve Tartışmalar* (ss.43-90). İstanbul: Hiperyayın.

Varol, S. (2012). Çevrimiçi Gazete: Postmodern Bir Ortam. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*(41), 125-136. <https://doi.org/10.17064/iüifhd.06192>

Yıldırım, B. Ş. (2011). *Engellilere İlişkin Haberlerin Hak Haberciliği Bağlamında Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Yurdigül, Y., & Yüksel, H. (2012). Gazeteciliğin Dönüşümü: Yeni Medyaya Entegrasyon Sürecinde Değişen Habercilik Pratikleri. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(18), 140-161.

Zihinsel Engelliler Federasyonu. *Engellinin El Kitabı*. Ankara.

EKLER

EK A: Avrupa Birliği Temel Haklar Belgesi (Bölüm 2 ve 3)

BÖLÜM II ÖZGÜRLÜKLER

Madde 6

Özgür ve Güven İçinde Yaşama Hakkı

Herkes, özgür olma ve güven içinde yaşama hakkına sahiptir.

Madde 7

Kişisel ve Aile Hayatına Saygı

Herkes, kendi özel ve aile hayatı ile iletişim faaliyetlerine saygı duyulmasını isteme hakkına sahiptir.

Madde 8

Kişisel Bilgilerin Korunması

1. Herkes, kendine ait kişisel bilgilerin korunması hakkına sahiptir.
2. Söz konusu bilgiler, hukuka uygun bir şekilde, belli amaçlar için ve ilgili kişinin iznine veya yasaların koyduğu diğer haklı nedenlere dayanılarak işleme tabi tutulmalıdır. Herkes, kendisi ile ilgili olarak toplanmış verilere erişmek ve bunların düzeltilmesini sağlamak hakkına da sahiptir.
3. Bu kurallara uyulup uyulmadığının denetimi bağımsız bir yetkili makam tarafından yapılacaktır.

Madde 9

Evlenme ve Aile Kurma Hakkı

Evlenme ve aile kurma hakları, bu hakların kullanışlarını düzenleyen ulusal yasalarla garanti altına alınacaktır.

Madde 10

Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü

1. Herkes, düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hakka, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile ister tek başına ister diğerleri ile birlikte bir topluluk içinde, ister kamuya açık olarak, ister özel biçimde, tapınmada, öğretimde, uygulamada ve uymada dini veya inancı açığa vurmak da dahildir.

2. İnançsızlık hakkı da, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasaların hükümlerine uygun olarak kabul edilmiştir.

Madde 11

Düşünceleri Açıklama ve Bilgi Alış-Verişi Özgürlüğü

1. Herkes düşüncelerini açıklama özgürlüğüne sahiptir. Bu hakka fikir edinme ve kamu makamlarının müdahalesi olmadan bilimsel araştırma alanlarında bilgi ve fikir alış-verişi yapma özgürlüğü de dahildir.
2. Medyanın özgürlüğüne ve çoğulculuğuna saygı duyulacaktır.

Madde 12

Toplanma ve Dernek Kurma Özgürlüğü

1. Herkes barışçı bir şekilde toplanma ve özellikle siyasi, işçi sendikaları ve toplum konuları ile ilgili olarak her düzeyde dernek kurma hakkına sahiptir; bu özgürlüğe, herkesin kendi çıkarlarını korumak için işçi sendikaları kurmak ve bu sendikalara katılma hakkı da dahildir.
2. Avrupa Birliği düzeyindeki siyasi partiler, Birlik vatandaşlarının siyasi isteklerini açıklamalarına katkıda bulunurlar.

Madde 13

Sanat ve Bilim Özgürlüğü

Sanatlar ve bilimsel araştırmalarda hiçbir kısıtlama olamaz. Akademik özgürlüğe saygı duyulacaktır.

Madde 14

Öğrenim Hakkı

1. Herkes öğrenim görme, mesleki ve sürekli eğitime erişebilme hakkına sahiptir.
2. Bu hakka, ücretsiz zorunlu öğrenim görme olanağı da dahildir.
3. Demokrasi ilkelerine uygun öğrenim kurumları bulabilme özgürlüğü ile ana-babaların çocuklarını kendi dinsel, felsefi ve eğitsel konularına göre yetiştirme haklarına, bu özgürlük ve hakların kullanımlarını düzenleyen ulusal yasalara göre saygı duyulacaktır.

Madde 15

Meslek Seçme ve Çalışma Özgürlüğü

1. Herkes bir işte çalışma ve özgürce seçtiği veya kabul ettiği işini sürdürme hakkına sahiptir.
2. Avrupa Birliği vatandaşları, üye ülkelerden herhangi birisinde iş arama, çalışma, yerleşme hizmet verme haklarını kullanma özgürlüğüne sahiptirler.
3. Üye ülkelerin topraklarında çalışma yetkisi kendilerine tanınan üçüncü ülkelerin vatandaşları da Birlik vatandaşlarının sahip oldukları çalışma şartlarının aynısı olan şartlardan yararlanma hakkına sahiptirler.

Madde 16

İş Yapma (Girişim) Özgürlüğü

Birlik yasası ile ulusal yasalara ve uygulamalara göre iş kurma ve yapma özgürlüğü kabul edilmiştir.

Madde 17

Mal Edinme Özgürlüğü

1. Herkes yasal olarak edindiği mallarına sahip olma, bunları kullanma, elden çıkarma ve miras bırakma hakkına sahiptir. Kamu yararı olmadan, yasaların belirlediği şartlar gerçekleşmeden, karşılıkları adil tutarda ve uygun bir sürede ödemedi kimsenin malları elinden alınamaz. Taşınmaz malların kullanılması kamu yararının gerektirdiği durumlarda yasalarla düzenlenebilir.
2. Fikri haklar korunacaktır.

Madde 18

Sığınma Hakkı

Sığınma hakkı, mültecilerin durumları ile ilgili 28 temmuz 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonu ile 31 Ocak 1967 tarihli Protokol kurallarına ve Avrupa Topluluğu'nu oluşturan Antlaşma'nın hükümlerine uygun olarak garanti altına alınacaktır.

Madde 19

Yer Değiştirme, Ülkeden Çıkarma, Suçlu İadeleri Sırasında Koruma

1. Toplu sürgün yasaktır.
2. Hiç kimse, kendisinin ölüm cezasına, ya da işkenceye, diğer insanlık dışı veya aşağılayıcı cezaya ciddi olarak tabi tutulma riskinin bulunduğu bir ülkeye sürülemez veya sınır dışı edilemez.

BÖLÜM III

EŞİTLİK

Madde 20

Yasalar Karşısında Eşitlik

Yasalar karşısında herkes eşittir.

Madde 21

Ayrımcılık Yasağı

1. Cinsiyet, ırk, renk, etnik veya toplumsal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasal veya başka konulardaki görüşler, ulusal bir azınlığın üyesi olmak, mal, doğum, engellilik/özürlülük, yaş, cinsel eğilimler gibi hususlara dayanılarak ayrımcılık yapılamaz.

2. Avrupa Topluluğu'nu kuran Antlaşmanın ve Avrupa Birliği Antlaşması'nın uygulanmaları kapsamında olmak ve söz konusu bu antlaşmaların özel hükümleri saklı kalmak kaydıyla vatandaşlığa dayalı ayrımcılık da yasaktır.

Madde 22

Kültür, din ve Dil Farklılıkları

Avrupa Birliği, kültür, din ve dil farklılıklarına saygı duyar.

Madde 23

Kadın- Erkek Eşitliği

Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik, istihdam, iş ve ücret konuları da dahil olmak üzere her alanda sağlanmalıdır.

Eşitlik ile ilgili bu ilke, daha düşük düzeyde temsil edilen cinsiyet için özel avantajlar sağlayacak önlemlerin kabul edilip sürdürülmelerini engellemeyecektir.

Madde 24

Çocuk Hakları

1. Çocuklar, esenlikleri için gereken bakım ve korunma haklarına sahip olacaklardır. Çocuklar, görüşlerini açıkça belirtebilirler. Bu görüşler, onların yaş ve olgunluk düzeyleri ile ilgili konularda dikkate alınacaktır.

2. Çocuklarla ilgili eylem ve işlemlerde, bunlar ister kamu ve ister özel kurumlar tarafından gerçekleştirilecek olsun, dikkate alınacak birinci husus çocukların yararı olmalıdır.

3. Kendi menfaatlerine ters düşmedikçe her çocuk ana-babasının her ikisiyle de düzenli olarak kişisel ve doğrudan ilişki kurup bu ilişkiyi sürdürme hakkına sahiptir.

Madde 25

Yaşlıların Hakkı

Avrupa Birliği, yaşlıların bağımsız ve onurlu bir yaşam sürme ve toplumsal ve kültürel hayata katılma haklarını tanıır ve bu haklara saygı duyar.

Madde 26

Özürlü Kişilerin topluma Katılmaları

Avrupa Birliği, özürlü kişilerin bağımsızlıklarını, sosyal ve mesleki açıdan içinde yaşadıkları topluma katılıp katkıda bulunmalarını sağlayacak önlemlerden yararlanma haklarını tanıır ve bu haklara saygı duyar.

EK B: Incheon Stratejisi

Asya-Pasifik Bölgesindeki engellilerin haklarının gerçekleştirilebilmesi ve korunabilmesi için, Incheon Stratejisi aşağıda ifade edilen politika düzenlemelerinin gerekliliğini vurgulamaktadır;

- a Engelliliğe dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla belirli hakların icrasını desteklemek üzere yasal, idari veya diğer tedbirler kabul edilmeli, uygulanmalı, gözden geçirilmeli ve güçlendirilmelidir;
- b Engellilerin kendi haklarını icra edebilmesi için kalkınma politikaları ve programlarının engelliliği kapsayıcı ve cinsiyete duyarlı olması sağlanmalı, teknolojik gelişmelerin mümkün olabildiğince evrensel tasarım ilkeleri ile uyumlu olmasına dikkat gösterilmelidir;
- c Kalkınma politika ve programlarında yoksul engelli bireylerin ve ailelerinin temel gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır;
- d Kanıta dayalı politikaları hayata geçirebilmek için cinsiyet temelinde ayrıştırılmış engellilik verilerinin etkili ve belirli bir zaman dâhilinde toplanması ve analiz edilmesi sağlanmalıdır;
- e Ulusal, alt-ulusal ve yerel politika ve programlar hazırlanırken, engellilik boyutunu açıkça içeren ve ayrıca engelli bireylerin temsilci kuruluşlar aracılığıyla ilgili karar alma süreçlerine etkin katılımına öncelik veren planlar temel alınmalıdır;
- f Engelliliği kapsayıcı kalkınma programlarının ve vergi politikalarının engelli bireylere yönelik toplumsal içerme sürecini kolaylaştırmasını sağlamak üzere, her seviyede gerekli bütçe desteği sağlanmalıdır;

- g Kalkınma ile ilgili çalışmalar yürüten ulusal, alt-bölgesel, bölgesel ve uluslararası tüm kuruluşlar politika ve programlarına engellilik boyutunu dâhil etmelidir;
- h Onyıl etkinliklerinin uygulanmasına ve gözden geçirilmesine hız kazandırılabilmesi ve iyi uygulama örneklerinin paylaşımının sağlanabilmesi için, çok sektörlü ve yerel istişarenin yoğunlaştırılması yoluyla ulusal - alt ulusal koordinasyon, alt bölge ve bölge düzeyindeki bağlantıları ile birlikte güçlendirilmelidir;
- i Sosyoekonomik durum, dini inanç, etnik ve coğrafi köken durumuna bakılmaksızın tüm engelli bireylerin diğer bireylerle eşit şekilde kalkınma programlarına, özellikle de yoksulluk azaltma programlarına katılımı ve bunlardan faydalanmasını sağlayabilmek amacıyla toplum ve aile temelli bütünleştirici kalkınma teşvik edilmelidir;
- j Engelli bireyler toplumsal yaşama dâhil edilmeli, kendi istekleri doğrultusunda bağımsız yaşama hakları da dâhil olmak üzere diğer bireylerle eşit şekilde yaşam tercihleri desteklenmelidir;
- k Makul uyumlaştırma tedbirleri de dâhil olmak üzere engelli bireylerin fiziksel çevre, toplu taşıma, bilgi ve iletişim sistemlerine erişimi sağlanmalı, bu esnada engellilerin haklarını icra edebilmesinde büyük önem taşıyan ekonomik, coğrafi, dilsel ve kültürel çeşitliliğin diğer unsurları göz önünde bulundurulmalıdır;
- l Aşağıda adı geçenleri içeren fakat bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla çeşitli engellilik gruplarında yer alan bireyler güçlendirilmelidir; engelli kız ve erkek çocukları, engelli gençler, engelli kadınlar, zihinsel, gelişimsel engelleri veya öğrenme güçlükleri bulunan bireyler, otizmli bireyler, psikososyal engelli bireyler, işitme kaybı bulunan veya işitme engelli bireyler, aynı anda işitme ve görme engeli bulunan bireyler (sağır-körler), çoklu engeli bulunan bireyler,

ağır engelli bireyler, engelli yaşlılar, HIV'i bulunan engelli bireyler, bulaşıcı olmayan hastalıklar neticesinde engelli olan bireyler, cüzzamdan mustarip engelli bireyler, tıbbi durumlar veya zor tedavi edilen hastalıklar nedeniyle engelli hale gelmiş bireyler, trafik kazaları neticesinde engelli olmuş bireyler, yerli ve etnik azınlığa mensup engelli bireyler, evsiz veya uygun ev ortamına sahip olmayan engelli bireyler, silahlı çatışma, insani acil durum ve doğal veya beşeri felaket gibi durumlarda risk altında bulunan engelli bireyler, kara mayını mağduru engelli bireyler, hukuki statüye sahip olmayan engelli bireyler, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere ev içi şiddet mağduru engelli bireyler, engelli ailelerinin savunucu grupları ve yoksul semtlerde, kırsal ve uzak bölgelerde veya mercan adalarında yaşayan, marjinalleştirilmiş engelli bireyler;

- m Ötekileştirilmiş grupların yeterli biçimde temsil edilebilmesini sağlamak amacıyla aileler ve bakıcılar tarafından desteklenen engellileri temsil eden kuruluşlar, kendine yardım ve kendini temsil gruplarının karar alma süreçlerine katılımı sağlanmalıdır;
- n Asya-Pasifik bölgesinde Onyıl süresince tavır ve tutumları iyileştirmek ve uygulama sürecine çok sektörlü etkin katılım sağlamak üzere yeterli bütçe desteği ayrılmalı ve bu şekilde farkındalığı artırıcı faaliyetler güçlendirilerek devam ettirilmelidir.

EK C: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi – Ayrımcılık Yasağı

MADDE 14

Ayrımcılık yasağı

Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması boyunca desteklerini esirgemeyen birçok kişiye teşekkür etmek isterim. İlk olarak, tez çalışmamın en başından itibaren bana her daim yol gösteren, bilgi ve tecrübeleriyle bana ışık tutan, akademik gelişim sürecimde emeklerini esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ayşe ÇATALCALI CEYLAN' a çok teşekkür ederim. Kendisinin bilgi birikimi ve rehberliği, bu çalışmanın kalitesini artırmama yardımcı oldu.

Eğitim hayatım boyunca bana katkı sağlayan ve üzerimde emeği olan tüm değerli hocalarıma da teşekkür ederim.

Ayrıca, tez sürecinde beni cesaretlendiren ve destekleyen, varlığı ile bana bu hayatta güç veren aileme teşekkür etmek isterim. Bana her zaman kendimden bile daha fazla inanan çok kıymetli annem Necla YAVUZ' a ve her zaman yanımda olduğunu hissettiren çok kıymetli babam Hüseyin Baki YAVUZ' a sonsuz teşekkür ederim, iyi ki varsınız. Desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve sevdiklerime de çok teşekkür ederim. Ve bu süreçte bana destek olan tüm arkadaşlarıma da sevgilerimi iletiyorum.

Son olarak, bu tez çalışmasının tamamlanmasında emeği geçen herkese teşekkür etmek isterim. Bu süreçte bana destek olan herkesin katkısı, bu çalışmanın başarılı bir şekilde tamamlanmasını sağladı.

Teşekkürlerimle,
Şebnem YAVUZ

ÖZGEÇMİŞ

2020 yılında, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nden yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldum. Lisans eğitimi süresince üniversite bağlamında gazeteciliğe ilişkin olarak staj çalışmalarımı tamamladım ve buna yönelik muhabirlik deneyimi kazandım. Yine staj kapsamında, Demirören Medya şirketinde Hürriyet gazetesinin çevrimiçi haber sitesinin dijital medya alanında çalıştım. Aynı zamanda üniversite yıllarında Başkent İletişim Akademisi'nde diksiyon, spikerlik ve sunuculuk eğitimlerini başarılı bir şekilde tamamladım.

İletişim alanında daha fazla bilgi ve deneyim kazanabilmek adına çeşitli sertifika programlarına da katılarak, bölüme dair çalışmalarda bulundum ve bu eğitimleri başarılı bir şekilde tamamladım. 2021 yılında ise Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı'nı kazandım. Yalnızca teorik anlamda değil, akademik anlamda da multidisipliner çalışmaların önemini bilinciyle hareket ederek, dijital medya ve çocuk üzerine ve tez konusu olarak; engelli çocukların medyadaki temsili ile ilgili olarak akademik çalışmalarda bulundum. Buna ilişkin kitap bölümü çalışmaları ve yayınlanmış makalelerim bulunmaktadır. Yabancı dil pratiğini de geliştirebilmek için İngiltere'de EC LONDON isimli dil okuluna gittim ve buradaki eğitimimi B1-B2 seviyesinde başarılı bir şekilde tamamladım. 2013 yılından bu yana ise keman çalıyorum ve bu anlamda başarı sertifikalarım bulunmaktadır. Kültür-sanat etkinliklerini yakından takip ediyorum ve kitap okumayı, müzik dinlemeyi seviyorum. Dünyada olup biten güncel yenilikleri de takip ederek kendimi birçok alanda geliştirmeyi hedefliyorum.